

Oplegvel Raadsstuk

Portefeuille R. van Doorn
Auteur Dhr. Marc Plantaz
Telefoon 5113517 E-mail: mahgplantaz@haarlem.nl
STZ/MIL / 2012 2012/472808
Te kopiëren: A, B
B & W-vergadering van 8 januari 2013

Onderwerp

Duurzaamheidsprogramma 2013

DOEL: Besluiten

De raad stelt de Duurzaamheidsprogramma's 2013 en 2012 vast ingevolge voorschrift in de Wet milieubeheer art. 4.20 en 4.21.

B&W

1. Het college stelt de raad voor het Duurzaamheidsprogramma 2013 en het Duurzaamheidsprogramma 2012 vast te stellen.
2. Het besluit heeft geen financiële consequenties.
3. De betrokkenen ontvangen na besluitvorming informatie over dit besluit. De media ontvangen een persbericht
4. Het college stuurt dit voorstel naar de gemeenteraad, nadat de commissie Beheer hierover een advies heeft uitgebracht.

Raad:

Besluit in te vullen door griffie	Moties en amendementen in te vullen door griffie
☐ Conform	☐ Ja
☐ Gewijzigd	☐ Nee
☐ Aangehouden	
☐ Afgevoerd	Datum vergadering

Raadsstuk

Onderwerp: Duurzaamheidsprogramma 2013

Reg.nummer: 2012/472808

1. Inleiding

De uitvoering van het Haarlems milieubeleid wordt jaarlijks vastgelegd in een wettelijk verplicht uitvoeringsprogramma. Het Duurzaamheidsprogramma 2013 beschrijft alle milieutaken die in het jaar 2013 binnen de verschillende beleidsvelden van de gemeente zullen worden uitgevoerd. Het vormt daarmee tevens een beheersinstrument voor een integraal Haarlems milieubeleid.

Op grond van de Wet milieubeheer moet het programma door de *gemeenteraad* worden vastgesteld.

In overleg met de Commissie Beheer wordt tevens het op 26 juni door het college vastgestelde Duurzaamheidsprogramma 2012 ter vaststelling aan de raad aangeboden.

2. Voorstel aan de raad

Het college stelt de raad voor:

- Het Duurzaamheidsprogramma 2013 vast te stellen.
- Het Duurzaamheidsprogramma 2012 vast te stellen.

3. Beoogd resultaat

Met het Duurzaamheidsprogramma wordt jaarlijks een overzicht gegeven van het in dat jaar uit te voeren Haarlemse duurzaamheidsbeleid.

4. Argumenten

Het Duurzaamheidsprogramma geeft invulling aan een wettelijke verplichting

De Wet milieubeheer (art. 4.20- 4.21) geeft aan dat de gemeenteraad jaarlijks een uitvoeringsprogramma van het gemeentelijk milieubeleid moet vaststellen. Het Duurzaamheidsprogramma 2013 geeft een overzicht van alle taken en activiteiten die de gemeente uitvoert ter bevordering van milieukwaliteit en duurzaamheid.

Het Duurzaamheidsprogramma 2013 geeft de uitwerking voor 2013 van de Kadernota Haarlem Duurzaam.

In het Duurzaamheidsprogramma 2013 zijn de ambities vanuit de Kadernota Haarlem Duurzaam verwerkt. Het Duurzaamheidsprogramma geeft per jaar aan door middel van welke activiteiten en projecten in 2013 aan de realisatie van deze ambities wordt gewerkt. De projecten zijn daartoe ingedeeld op basis van de speerpunten uit de Kadernota Haarlem Duurzaam.

Het Duurzaamheidsprogramma geeft een overzicht van het integrale milieu- en duurzaamheidsbeleid van Haarlem

Een duurzame ontwikkeling vereist dat milieuvraagstukken vanuit alle relevante beleidsterreinen worden aangepakt. Zodat kansen optimaal gezien en benut kunnen worden. Het Duurzaamheidsprogramma weerspiegelt een integrale benadering van het milieu- en duurzaamheidsbeleid. Het levert een overzicht van de activiteiten in dit kader op alle beleidsterreinen van de gemeente en van de dwarsverbanden daartussen.

Het Duurzaamheidsprogramma levert de basis voor de voortgangsmeting in de Duurzaamheidsmonitor

Na afloop van het jaar worden in de Duurzaamheidsmonitor de voortgang en resultaten van de in het Duurzaamheidsprogramma omschreven projecten gerapporteerd. Op basis daarvan kan het duurzaamheidsbeleid dan waar nodig worden aangevuld of bijgesteld.

Door gecombineerde behandeling wordt ook de vaststelling van het Duurzaamheidsprogramma 2012 afgerond.

Het raadsvoorstel tot vaststelling van het Duurzaamheidsprogramma 2012 is op 26 juni 2012 door het college vastgesteld. In overleg met de Commissie Beheer (brief STZ/MIL/2012/291561) is raadsbehandeling aangehouden voor samenvoeging met die van het Duurzaamheidsprogramma 2013.

Financiële paragraaf

De activiteiten beschreven in het Duurzaamheidsprogramma worden gedekt vanuit de betreffende programma's in de gemeentelijke begroting. Wel kunnen verschuivingen in activiteiten aangebracht worden, maar deze zullen te allen tijde gedekt zijn.

5. Kanttekeningen

-

6. Uitvoering

Het duurzaamheidsprogramma wordt jaarlijks opgesteld.

7. Bijlagen

A: Duurzaamheidsprogramma 2013

B: Duurzaamheidsprogramma 2012

Het college van burgemeester en wethouders,

de secretaris

de burgemeester

8. Raadsbesluit

De raad der gemeente Haarlem,

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders

Besluit:

- Het Duurzaamheidsprogramma 2013 vast te stellen.
- Het Duurzaamheidsprogramma 2012 vast te stellen

Gedaan in de vergadering van ... .. (wordt ingevuld door de griffie)

De griffier

De voorzitter

Bijlage A bij nota STZ/MIL/ 2012 / 472808

Duurzaamheidsprogramma Haarlem 2013

PM

Stadszaken, afdeling Milieu
Postbus 511
2003 PB Haarlem

www.degroenemug.nl

Duurzaamheidsprogramma Haarlem 2013

“Duurzame ontwikkeling is die ontwikkeling die voorziet in de behoeften van huidige generaties zonder daarmee de mogelijkheden voor de toekomstige generaties in gevaar te brengen om ook in hun behoeften te voorzien”

Definitie in rapport
'Our common future', VN-Commissie
Brundtland, 1987.

Titel : Duurzaamheidsprogramma Haarlem 2013
Doc : Duurzaamheidsprogramma Haarlem 2013_20121203
Versie : pm, vastgesteld in de raadsvergadering van pm, raadsstuk STZ/Mil/pm/pm
Contact: Gemeente Haarlem - Stadszaken
afdeling Milieu, t.a.v. Marc Plantaz
Postbus 511
2003 PB Haarlem
Email : mahgplantaz@haarlem.nl

Duurzaamheidsprogramma Haarlem 2013

1 Inleiding

1.1 Algemeen

De uitvoering van het Haarlems milieubeleid wordt jaarlijks vastgelegd in een wettelijk verplicht uitvoeringsprogramma. Op grond van de Wet milieubeheer is iedere gemeente verplicht om een milieuprogramma op te stellen.

Het Duurzaamheidsprogramma 2013 geeft *alle* milieutaken en andere activiteiten op het gebied van duurzaamheid van de gemeente weer die in dit jaar zullen worden uitgevoerd. Het vormt daarmee tevens de jaarlijkse uitwerking van de ambities in de Kadernota Haarlem Duurzaam. Het programma is een belangrijk instrument voor de uitvoering van het milieubeleid en daaraan rakende beleidsterreinen.

Het betreft nadrukkelijk niet alleen nieuwe activiteiten die dit jaar worden opgestart. Een groot deel van de beschreven taken en activiteiten vloeit voort uit of maakt deel uit van doorlopende wettelijke taken, of van Haarlems beleid dat reeds eerder is ingezet. Zo is het Haarlem Klimaat Neutraal-beleid sedert zijn introductie in 2007 van jaar tot jaar verder opgebouwd, te beginnen met de ontwikkeling en implementatie van nieuwe denkwijzen, methodes en hulpmiddelen op vele beleidsvelden. Anno 2013 kan de aandacht meer uitgaan naar toepassing en borging, soms verbreding van de eerder ontwikkelde aanpak binnen hetzelfde of aanverwante beleidsveld(en). Om de integraliteit van het milieu- en duurzaamheidsbeleid, de verwevenheid met andere beleidsvelden in beeld te brengen en dit jaarlijks te kunnen evalueren in de Duurzaamheids*monitor*, is het noodzakelijk deze langlopende activiteiten te blijven benoemen. In de leeswijzer (1.2) wordt kort aangegeven welke projecten nieuw zijn.

Uitvoering aansluitend bij het coalitieakkoord “Oog op morgen” (2010-2014) en de Kadernota Haarlem Duurzaam

Het thema duurzaamheid in het coalitieakkoord “Oog op morgen” (2010-2014) is in 2011 uitgewerkt in de Kadernota Haarlem Duurzaam. De Kadernota beschrijft de speerpunten voor het verwezenlijken van meer duurzaamheid in Haarlem, en onderscheidt op basis daarvan acht hoofdthema's waarbinnen de gemeente activiteiten en initiatieven ontplooit op het gebied van duurzaamheid:

1. Eigen organisatie
2. Vergroening van energie
3. Verkeer en vervoer
4. Bebouwde omgeving
5. Bedrijven en Industrie
6. Groene Economie
7. Ruimtelijke kwaliteit
8. Leefomgevingskwaliteit en gezondheid

Dit Duurzaamheidsprogramma 2013 geeft per hoofdthema een opsomming en omschrijving van de activiteiten en initiatieven van de gemeente op het gebied van duurzaamheid die in dit jaar plaatsvinden.

Om bespreking en evaluatie mogelijk te maken zijn de uiteenlopende activiteiten gebundeld tot een reeks ‘projecten’, op basis van samenhang naar bijvoorbeeld beleidsterrein, betrokkenen zowel binnen als buiten de gemeente, doel, doelgroep, methodiek etc. Er hoeft niet altijd tevens sprake te zijn van een *formeel* project als afgebakend en geadmistreerd onderdeel van de werkzaamheden van de betrokken afdeling(en).

De activiteiten van de gemeente in het kader van duurzaamheid omvatten zowel wettelijke taken als specifiek Haarlems beleid. Bij de eerste zes thema's gaat het primair om specifiek Haarlems beleid bij de uitoefening en invulling van taken en activiteiten van de gemeente die niet rechtstreeks uit de milieuwetgeving voortvloeien. Eigen keuzes van Haarlem vormen daarvan dus de basis.

Bij de laatste twee hoofdthema's Ruimtelijke kwaliteit en Leefomgevingskwaliteit /gezondheid is (tevens) sprake van wettelijke taken die rechtstreeks gericht zijn op het verbeteren van de

leefomgevingskwaliteit en de gezondheid. Hiertoe behoort een reeks uitvoeringstaken om wettelijk vastgestelde milieu- en gezondheidsnormen en –doelstellingen te bereiken en te handhaven (basiskwaliteit). Tevens behoort hiertoe een aantal kaderstellende taken waarbij wettelijke en aanvullende kwaliteitsdoelstellingen worden vertaald, vastgesteld en vastgelegd in kaderstellende beleidsplannen en ruimtelijke ontwikkelingsplannen. Haarlems beleid en keuzes spelen daarbij een rol daar waar deze de wettelijke normen kunnen aanvullen. Het gaat hierbij onder meer om de volgende milieu- en leefkwaliteiten: geluid, luchtkwaliteit, bodemkwaliteit, duurzaamheid, externe veiligheid, gezondheid. Hoe inwoners en bezoekers van Haarlem de milieufactoren beleven speelt hierbij een belangrijke rol.

De acht hoofdthema's in dit duurzaamheidsprogramma zijn gegroepeerd volgens bovengenoemd onderscheid naar (voornaamste) basis voor de implementatie van duurzaamheid: Haarlems beleid of wettelijke taak, alhoewel dit onderscheid dus niet zeer strikt is. Een belangrijk voordeel van een groepering van de eerste zes thema's is dat daarmee goeddeels kan worden aangesloten bij de reeds opgebouwde organisatorische structuur voor de verwezenlijking van *Haarlem Klimaat Neutraal*, hetgeen binnen het Haarlemse duurzaamheidsbeleid een zeer belangrijke rol speelt. De doelstelling van Haarlem Klimaat Neutraal is dat de eigen organisatie in 2015 en de stad als geheel in 2030 klimaat neutraal moet zijn. Een minimaal verbruik van eindige energiebronnen en een zo gering mogelijke bijdrage aan klimaateffecten mogen worden beschouwd als basisvoorwaarden voor een duurzame toekomst.

Dit leidt tot de volgende hoofdingeling van dit duurzaamheidsprogramma:

A: activiteiten gericht op Haarlem als duurzame en klimaatneutrale vestigingsstad, vooral op basis van specifiek Haarlems beleid

B: activiteiten gericht op een toekomstbestendige Ruimtelijke ordening, leefkwaliteit en gezondheid vanuit wettelijke taken.

A: Haarlem een duurzame en klimaatneutrale vestigingsstad

Zoals hiervoor al aangegeven neemt het Plan van aanpak Haarlem Klimaat Neutraal een belangrijke plek in in dit duurzaamheidsprogramma, met name voor wat betreft de eerste zes thema's. De organisatie die is opgezet ter verwezenlijking van Haarlem Klimaat Neutraal kan, met name op deze thema's, ook een hulpmiddel vormen voor de versterking van andere duurzaamheidsaspecten dan energie en klimaat. Hierbij blijft de implementatie van duurzaamheid en uitvoering van de benodigde activiteiten wel de verantwoordelijkheid van de betrokken afdelingen en beleidsterreinen. Voor een goede bestuurlijke verankering van het duurzame beleid en de uitvoering daarvan is per project in het duurzaamheidsprogramma aangegeven welke bestuurder als opdrachtgever voor de betreffende activiteit optreedt.

Jaarlijks wordt naar de raad gerapporteerd over voortgang en bereikte resultaten in de *Duurzaamheidsmonitor*.

In hoofdstuk 2 wordt een nadere toelichting gegeven op de projecten binnen elk van de zes thema's van dit onderdeel A.

B: Toekomstbestendige ruimtelijke ordening, leefkwaliteit en gezondheid.

De projecten uit de resterende twee thema's, toekomstbestendige ruimtelijke ordening en duurzame leefkwaliteit en gezondheid, hebben op zichzelf al een krachtige basis in specifiek op de basiskwaliteit van de leefomgeving gerichte wetgeving. De daaruit voortvloeiende taken bieden tevens handvaten om Haarlems beleid en keuzes te vertalen en vast te leggen in kaders voor het beleid en voor de ruimtelijke ordening.

Een belangrijk deel van de activiteiten uit deze hoofdgroep bestaat uit *wettelijke milieutaken* van de gemeente die vooral worden uitgevoerd door de afdeling Milieu (bodem, luchtkwaliteit, geluid)); de hoofdafdeling VVH (omgevingsvergunningen, handhaving, externe veiligheid) en de afdeling Ruimtelijke Beleid. De *milieugezondheidstaken* vanuit de Wet Publieke Gezondheidszorg worden binnen Haarlem uitgevoerd door de GGD Kennemerland.

Voor wat betreft de uitvoering van reguliere taken en advisering door bureau Bodem van de afdeling Milieu, is relevant dat in 2013 een herzien bodembeleid van Haarlem zal worden vastgesteld. Belangrijke veranderingen in dit beleid zijn het gebiedsgerichte grondwaterbeheer en het vaststellen van gebiedsspecifieke kwaliteits-doelstellingen. Doelen zijn een duurzame verbetering van de bodemkwaliteit en het verantwoord omgaan met grondstromen binnen de stad.

Door de inwerking treding van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) is de uitvoering en handhaving van de milieuwetgeving verregaand geïntegreerd met de uitvoering van andere regelgeving op het gebied van onder meer de ruimtelijke ordening, veiligheid, natuur. Een aparte uitsplitsing van de werkzaamheden en prestaties op het terrein van de uitvoering van de bedrijfsmilieutaak wordt door de landelijke ontwikkeling van de Regionale Uitvoeringsdiensten niet meer mogelijk. De Wabo kent overigens, evenals de milieuregelgeving, verplichtingen met betrekking tot beleidsprogrammering, planning, monitoring en rapportage van werkzaamheden en prestaties. De voor de uitvoering en handhaving verantwoordelijke hoofdafdeling VVH houdt sedert 2010 deze systematiek en beleidsstukken aan en voert daarom geen afzonderlijke programmering/rapportage uit op het aspect duurzaamheid. Wel worden gerichte ondersteunende activiteiten ten behoeve van projecten/doelstellingen van andere beleidsterreinen vermeld (i.c. ten behoeve Klimaatneutraal of zonerings Industrielaai).

Voor wat betreft taken op het gebied van Gezondheid dient te worden opgemerkt dat veiligheid voor en liefst bevorderen van de gezondheid van nu en straks een van de *basis*criteria is voor duurzaamheid. Anderzijds kan vrijwel alle overheidsbeleid direct of indirect gevolgen hebben voor de gezondheid. In onderdeel B onder Gezondheid worden korthedshalve alleen een aantal kenmerkende projecten van de GGD en/of afdeling WWGZ genoemd waarin milieufactoren binnenshuis of in de openbare ruimte centraal staan.

Voor verdere toelichtingen op de projecten uit onderdeel B, -in aanvulling op de schematische projectomschrijvingen in hoofdstuk 3-, wordt verwezen naar de Programmabegroting 2013-2017 en de daar vermelde beleidsstukken.

1.2 Leeswijzer

Algemene indeling

Dit eerste hoofdstuk wordt afgesloten met een opsomming van de in het Duurzaamheidsprogramma 2013 opgenomen activiteiten, de *projectenlijst* (par. 1.3).

Het volgende, *tweede* hoofdstuk bevat een nadere toelichting op de projecten van onderdeel A, Haarlem, een duurzame, klimaatneutrale vestigingsstad.

In het *derde* en laatste hoofdstuk staan de schematische projectbeschrijvingen met daarin de voornaamste kenmerken: bestuurlijke opdrachtgever, betrokkenen, doelstelling, uit te voeren werkzaamheden voor dit jaar en de dekking/relatie met de begroting. De tijdsbesteding van de projecten is, voor zover niet anders aangegeven, afgedekt in de eigen begroting van de betrokken afdelingen. Per activiteit staat ook vermeld of deze voortvloeit uit een wettelijke taak of (primair) uit Haarlems beleid, en voor zover relevant, of het om een bestaande of nieuwe taak gaat.

Nieuwe projecten

Zoals eerder aangegeven, betreft een groot deel van de projecten doorlopende taken of langlopend beleid met per jaar beperkte verschillen in accenten, aandachtspunten, of uitvoeringsfasen.

De voornaamste projecten die nieuw zijn ten opzichte van 2012 zijn:

Project 2.5 Ondersteunen burgerinitiatieven duurzaamheid: 'De burger aan zet'

Project 3.7 Startnotitie kosten en baten-analyse bereikbaarheidsprojecten

Project 5.5 Groene Mug Community; Koppeling arbeidsmarkt en onderwijs op thema duurzaamheid

Binnen het bestaande project 2.4, Potentiële duurzame energiedaken vormt de inzet van de 'Zonatlas' eveneens een belangrijke nieuwe ontwikkeling.

Projecten voor én met de Haarlemse burgers

De duurzaamheidsactiviteiten van de gemeente Haarlem zijn uiteindelijk natuurlijk alle gericht op het belang van de inwoners. Een aantal projecten echter zijn bovendien geheel of mede gericht op het betrekken van de inwoners bij het duurzaamheidsbeleid, anders dan via de gebruikelijke participatie op plannen en maatregelen.

Dat kan door duurzaamheidsinitiatieven voortkomend uit de inwoners te ondersteunen (project 1.8 en 2.5), of door hun via informatie en soms subsidie of ondersteuning van gezamenlijke inkoop te helpen om hun woningen of vervoer duurzamer te maken (project (2.3, 2.4, 3.6). Ook via een spel of een lesproject kunnen volwassenen en/of kinderen zich in verschillende projecten actief voor duurzaamheid inzetten (o.a. proj. 1.10, 1.11, 1.12, 8.17). Informatie of voorlichting over de toestand van de eigen leefomgeving wordt voor inwoners beschikbaar gesteld in diverse projecten over leefomgevingskwaliteit en gezondheid (o.a. 8.15 en 8.20).

Projecten voor én met het Bedrijfsleven

Wat voor de inwoners geldt, geldt natuurlijk ook voor de bedrijven: alle duurzaamheidsbeleid is mede bedoeld om de stad een blijvend aantrekkelijk en prettig vestigingsklimaat voor het bedrijfsleven te maken. In een aantal projecten wil de gemeente graag samen met de bedrijven werken aan duurzaamheid; soms als vraagbaak, soms via het ontsluiten / faciliteren van mogelijkheden voor duurzame energie, soms via subsidiemogelijkheden, soms door het steunen van educatie of spel-campagnes voor werknemers. Naast alle projecten uit thema 5 (Bedrijven & Industrie), behoren hiertoe de projecten 2.1, 2.3, 3.2, 4.3, en 6.3.

1.2 Projectenlijst 2013

Onderstaand volgt een opsomming van de in 2013 uit te voeren projecten. Voor een uitgebreidere omschrijving wordt verwezen naar hoofdstuk 3 projectomschrijvingen.

A: Haarlem een duurzame, klimaatneutrale vestigingsstad	Bestuurlijk verantwoordelijke wethouder
1. Eigen Organisatie	
1.1 Duurzaam inkopen	CM
1.2 Energiebeheer eigen organisatie	RvD
1.3 Monitoring CO2 reductie eigen organisatie	CM
1.4 Duurzaam vastgoedbeheer	EC
1.5 Duurzame renovatie en nieuwbouw Zijlpoort	EC
1.6 Duurzame mobiliteit eigen organisatie	CM
1.7 Duurzaamheid openbare ruimte	EC, RvD (JN)
1.8 Faciliteren en coördineren Stadslandbouw	RvD
1.9 Platform duurzaamheid (Netwerk G33, MRA)	RvD
1.10 Communicatie HKN / Haarlem Duurzaam	RvD
1.11 Educatie klimaat en duurzaamheid	RvD
1.12 Energiespel: 'Speel met Energie'	RvD
2. Vergroening van energie	
2.1 Samenwerking rond vergroening van energie onder noemer 'Sparne Energie'	RvD
2.2 De CO ₂ -monitor	RvD
2.3 Potentiële duurzame energiedaken	RvD
2.4 Collectieve inkoop duurzame energie huishoudens	RvD
2.5 Ondersteunen burgerinitiatieven duurzaamheid: 'De burger aan zet'.	RvD
3. Verkeer en Vervoer	
3.1 Verbeteren fietsinfrastructuur	RvD
3.2 Ontwikkeling snelfietsroute Haarlem-Amsterdam (Sloterdijk)	RvD
3.3 Efficiënt gebruik fietsparkeervoorzieningen bij NS-station	RvD
3.4 Verbeteren comfort en snelheid OV	RvD
3.5 Rijden op biobrandstoffen (vloeibaar en gasvormig)	RvD
3.6 Stimulering schone en zuinige voertuigen (ook elektrisch)	RvD
3.7 Startnotitie onderzoek kosten en baten bereikbaarheidsprojecten	RvD, EC
3.8 Verbeteren verkeersveiligheid	RvD
3.9 Parkeren/ autoluwe binnenstad	RvD
3.10 Stimulering deelautogebruik	RvD
4. Bebouwde omgeving	
<i>Duurzaam beleid, regelgeving en naleving</i>	
4.1 Verduurzaming Stedenbouw	EC
4.2 Toepassen GPR 4.1 voor de duurzame nieuwbouw woningen	JN
<i>Duurzame uitvoering met lokale marktpartijen</i>	
4.3 Activeren duurzame bouweconomie	JN
<i>Duurzame renovatieprojecten van de bestaande stad</i>	
4.4 Stimuleren duurzame renovatie bij particulieren	JN
4.5 Duurzame renovatie bezit woningbouwcorporaties	JN
4.6 Duurzame monumenten	JN

4.7	Blok voor blok aanpak	JN
<i>Voorbeeldprojecten</i>		
4.8	DSK II nieuwbouw klimaatneutrale school	JN
4.9	Voorbeeldprojecten energiezuinig en duurzaam bouwen en renoveren	Rvd
<i>Berekenen en monitoren</i>		
4.10	Rekenmodel kosten baten duurzame investeringen	EC
4.11	Monitoren en verslagleggen duurzaam bouwen en energie woningbouwcorporaties	JN
5. Bedrijven & Industrie		
5.1	De Energiecoach voor bedrijven	RvD
5.2	Convenant Binnenstad Haarlem, onderdeel duurzame binnenstad	RvD, JN
5.3	Pilot ontwikkeling energiezuinige kantoorgebouwen	JN
5.4	Collectieve opwekking van duurzame energie (o.a. in de Waarderpolder)	RvD, EC, JN
5.5	Groene Mug Community; Koppeling arbeidsmarkt en onderwijs op thema duurzaamheid	JN
6. Groene economie		
6.1	Pilot duurzame uitgifte bedrijfskavels Waarderpolder	JN
6.2	Grondbank Haarlem	RvD
6.3	Bodemenergietool	RvD
6.4	Verduurzaming inzameling en verwerking huishoudelijk afval	RvD
6.5	Verduurzaming stadsreiniging	RvD
B: Toekomstbestendige ruimtelijke ordening, leefkwaliteit en gezondheid.		
7. Ruimtelijke kwaliteit		
7.1	Verduurzamen van ontwikkelingsprojecten	EC
7.2	Duurzaamheid in Gebiedsvisies	EC
7.3	Structuurvisie openbare ruimte	EC
7.4	Actualiseren en uitvoeren gemeentelijk waterbeleid	RvD
8. Leefomgevingskwaliteit en gezondheid		
<i>Basismilieukwaliteit en bedrijven</i>		
8.1	Basismilieukwaliteit en bedrijven: uitvoeren gemeentelijke milieutaak als integraal onderdeel van de Wabo	BS; EC
<i>Milieukwaliteit bij ontwikkelingen</i>		
8.2	Opstellen milieuparagraaf bestemmingsplannen	EC
<i>Bodemkwaliteit</i>		
8.3	Opstellen bodembeleid en bodemtaken	RvD
8.4	Afronding baggerwerkzaamheden	RvD
8.5	Kwaliteitszorg Bodem: onderhouden en ontwikkelen	RvD
<i>Luchtkwaliteit</i>		
8.6	Actualiseren en uitvoeren Beleidsplan luchtkwaliteit en Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)	RvD
8.7	Rapportage en monitoring luchtkwaliteit 2012	RvD
8.8	Uitvoeren, begeleiden en toetsen luchtkwaliteitonderzoek	RvD

8.9	Bevorderen van het rijden op (groen) aardgas binnen de gemeentelijke organisatie	RvD
	<i>Geluid</i>	
8.10	Vaststellen Actieplan Omgevingslawaai 2013-2017	RvD
8.11	Volgen ontwikkelingen Schiphol	RvD
8.12	Uitvoeren van akoestisch onderzoek	RvD
8.13	Uitvoering saneringsprojecten op het gebied van weg- en railverkeerslawaai	RvD
8.14	Zonebeheer industrielawaai Waarderpolder	RvD
	<i>Beschikbaar stellen milieu-informatie</i>	
8.15	Uitvoeren projectopdracht Aarhus: informatie basismilieu kwaliteit aan burgers	RvD
	<i>Gezondheid</i>	
8.16	Uitvoeren reguliere medisch milieukundige zorg uit de Wet Publieke Gezondheid	JvdH
8.17	De Gezonde Stad 2012-2015	JvdH
8.18	Uitvoeren gezondheids-effectscreening of gezondheidsscan bij zoneontwikkelingen	RvD
8.19	Advisering gemeenten bij de beheersing van biologische agentia	JvdH
8.20	Informereren burgers over verstandig gebruik van (sfeer)verwarming	JvdH

2 Toelichting projecten groep A: Haarlem een duurzame, klimaatneutrale vestigingsstad

2.1 Inleiding

Organisatorische opzet Haarlem Klimaat Neutraal (HKN)

Hoewel het verder versterken van duurzaamheid niet alleen gedragen kan worden door de organisatie rond het HKN beleid en zeker een verbrede inzet binnen de afdelingen vraagt, biedt deze organisatie wel al een goede basisstructuur waaraan waar nodig nieuwe vertakkingen kunnen worden aangehaakt.

Direct na het aanvaarden van de motie Haarlem Klimaat Neutraal 2030 door de gemeenteraad in maart 2007 is gestart met het opzetten van een effectieve organisatie. Er werden een stuurgroep, een viertal programmagroepen en een projectbureau samengesteld. Samen vormen zij de Regiegroep Haarlem Klimaatneutraal. Hierbij zijn meerdere afdelingen van de gemeente direct betrokken, met name: *Stadszaken afd. Milieu, afd. Vastgoed, afd. Ruimtelijk Beleid en afd. Groen en Verkeer; Middelen en Services afd. Facilitaire Zaken, afd. Communicatie, afd. Juridische Zaken(Inkoop & Aanbestedingen); Gebiedsontwikkeling en beheer, onder meer afd. NME.*

In veel projecten werken zij daarbij samen met of ondersteunen andere afdelingen van de gemeente en partijen buiten de gemeente bij het doorvoeren van de benodigde maatregelen binnen hun werkterrein.

Rolverdeling projecten

Afdeling Milieu

Binnen de vooral op Haarlems beleid gebaseerde projecten (Haarlem Klimaat Neutraal, Haarlem Duurzaam) speelt de afdeling Milieu primair een verbindende, coördinerende rol. Om die reden staat zij meestal als trekker vermeld. Variërend naar de aard van een project fungeert zij als aanjager, zoekt nieuwe mogelijkheden, ontsluit informatie, zet haar kennis en contacten in bij het zoeken naar de beste wijze van realisatie en mogelijk beschikbare (externe) financieringsbronnen, helpt bij het opstellen en definiëren van kaders. Zij zorgt ook voor het monitoren van de voortgang van de gezamenlijke en individuele inspanningen, met gebruikmaking van informatie verstrekt door de feitelijk uitvoerende partners.

De afdeling Milieu is –met uitzondering van enkele specifieke projecten waarin alleen zij een taak vervult- geen eindverantwoordelijke voor de feitelijke realisatie van maatregelen.

Interne en externe partners

In de meeste gevallen berust de feitelijke realisatie van maatregelen voor energiebesparing en duurzaamheid bij andere partners. Dit kunnen andere gemeenteonderdelen (interne partners) zijn met een eigen beheerstaak waardoor zij zelf maatregelen kunnen realiseren (bijv. hoofdafd. GOB en afd. Vastgoed). Of gemeenteonderdelen die door hun beleidstaak feitelijke maatregelen door externe partijen kunnen bevorderen, coördineren of sturen (bijv. afd. WWGZ). In dat geval zijn zij eveneens trekkers.

Externe partners zijn bedrijven, organisaties of particulieren buiten de gemeente. In veel gevallen zijn zij de verantwoordelijken voor de feitelijke uitvoering van de maatregelen, bijvoorbeeld woningcorporaties.

Dit hoofdstuk geeft beknopte toelichtingen voor elk van de zes thema's van projecten die vooral op Haarlems beleid gebaseerd zijn. Hierin wordt kort aangegeven hoe de in 2013 uit te voeren of doorlopende projecten op zichzelf en in hun onderling verband de doelstelling duurzaam klimaatneutraal Haarlem ondersteunen. In de laatste paragraaf is tevens in een overzichtstabel aangegeven welke van een reeks selectiecriteria van toepassing zijn per project, voor wat betreft de klimaatgerelateerde projecten. Met deze criteria zijn in de afgelopen jaren de jaarlijks uit te voeren projecten gekozen uit een grotere groep van mogelijke projecten (met name uit het Ideeënboek HKN 2030 gemaakt in 2008, met latere aanvullingen).

2.2 Thema 1: eigen organisatie

De activiteiten voor een klimaatneutrale en duurzame eigen organisatie betreffen zowel projecten als minder afgebakende, doorlopende werkzaamheden. Een aantal projecten zijn een voortzetting van projecten van 2012, andere zijn nieuw.

De werkzaamheden zijn vooral gericht op het ondersteunen van de organisatie bij de implementatie van een duurzame bedrijfsvoering, duurzame producten en - diensten. Veel vindt plaats in samenwerking met andere (hoofd)afdelingen. In bijlage 1 (*Meerjarenraming Klimaatneutrale Organisatie*) is schematisch weergegeven welke activiteiten in de jaren 2013 t/m 2015 noodzakelijk zijn om de doelstelling van klimaatneutraliteit te bereiken. De activiteiten voor 2013 worden hieronder kort toegelicht:

Duurzaam inkopen

Een voorbeeld van de samenwerking met andere afdelingen is die met de afdeling Facilitaire Zaken (en andere afdelingen) bij verschillende inkooptrajecten. Duurzaam inkopen steunt op het beleid van professioneel inkopen. Duurzaamheid is één van de gestelde criteria binnen een professioneel inkooptraject (professioneel inkopen betekent inkopen volgens het inkoopmodel). Inkoop vindt binnen de gehele gemeentelijke organisatie plaats. Het beleid wordt voornamelijk vormgegeven bij Juridische Zaken.

Inkoop vindt binnen de gehele gemeentelijke organisatie plaats. Budgethouders zijn verantwoordelijk voor de inkoop. De grotere aankopen, boven de aanbestedingsgrens, worden aanbesteed. Zij zijn ruim van tevoren bekend bij Juridische Zaken / Inkoop. Deze leveren de “aanbestedingskalender” waaruit de te begeleiden inkooptrajecten geselecteerd worden.

Duurzaam Inkopen Nieuwe Aanpak: als gevolg van de hoge scores in de monitoring DI 2010 is door het bedrijfsleven geconcludeerd dat het instrumentarium niet onderscheidend genoeg werkt. Dit werd ook door het ministerie van I&M onderkend. Daarom zijn deze eisen aangepast met o.a. Total Cost of Ownership, klimaatneutraliteit, stimuleren innovatieve en creatieve aanbiedingen. Ook de gemeente Haarlem zal werken aan de inbedding van deze zaken in de aanbestedingen.

Energiebeheer

Het energiebeheer zal in 2013 verder uitgebouwd worden. Belangrijk wordt om de CO₂ reductie te *monitoren* en daarover de organisatie te informeren. Getracht wordt om de belangrijkste componenten van de CO₂ uitstoot in de eigen organisatie te reduceren. Vanuit een grove CO₂-scan is besloten om het energieverbruik van het eigen vastgoed en de huisvesting van de gemeente te reduceren, alsmede de CO₂-uitstoot van het eigen vervoer van de gemeentelijke organisatie (woon-werk en werk-werk).

Verduurzaming eigen vastgoed

De gemeente heeft een omvangrijk vastgoedpakket. In samenwerking met de pas gereorganiseerde afdeling Vastgoed zal een plan worden gemaakt om deze gebouwen te verduurzamen. Hierbij wordt aandacht geschonken aan het verduurzamen binnen de MeerJarenOnderhoudsPlannen en de financiering van deze maatregelen. De mogelijkheden voor financiering van verduurzaming van vastgoed zijn de laatste jaren sterk ontwikkeld; de gemeente Haarlem gaat onderzoeken wat haar mogelijkheden zijn.

Verduurzaming eigen huisvesting

De Raaks is in 2011 in gebruik genomen; nadat eerst de aandacht gericht is geweest op de monitoring van het energieverbruik, worden aan de hand daarvan de puntjes op de i gezet' voor de inregeling. Afhankelijk van de uitkomst van onderzoek naar haalbaarheid en financieringsmogelijkheden (eind 2012) zullen voor de huisvesting Zijlpoort in 2013 de duurzame kaders (GPR) exacter ingevuld worden, om in 2014 in een energiezuinig en gezond gebouw te gaan werken.

Duurzame mobiliteit eigen organisatie

Een bedrijfsvervoerplan is in productie en het streven is dat de gemeente in 2013 een centraal beheerd wagenpark heeft dat aan de moderne eisen van mobiliteit voldoet.

Duurzaamheid openbare ruimte

Er ligt een groot besparings- en duurzaamheidspotentieel in de keten van ontwerp tot inrichting van de openbare ruimte. Betrokken afdelingen zijn Stadszaken-Ruimtelijk Beleid en Hoofdafdeling Gebiedsontwikkeling en Beheer. Hiervoor zal een nieuw project in het leven worden geroepen, waarbij afd. Milieu deze afdelingen adviseert over hoe zij de uitvoering van het gemeentelijk duurzaamheidsbeleid implementeren in hun werkprogramma's om dit potentiëel te benutten, en hoe zij hierover zullen communiceren en rapporteren.

Het plan van aanpak "Licht in de duisternis" geeft uitgangspunten aan hoe om te gaan met de nieuwe technische ontwikkelingen op het domein van de openbare verlichting binnen de gemeente Haarlem. Hiermee is een potentiële besparing van 27% op het eigen energieverbruik mogelijk. Voornaamste inzet is het vervangen van technisch verouderde en afgeschreven verlichtingsarmaturen en lampen, en bijbehorende voorschakelapparatuur, door een LED-oplossing en in dimbare uitvoering als dat mogelijk is.

Faciliteren en coördineren stadslandbouw

De opbrengsten van stadslandbouw zijn legio: afhankelijk van schaal en organisatievorm heeft stadslandbouw effect op leefbaarheid, versterking gemeenschapszin, vestigingsklimaat, natuur- en milieueducatie, gezondheid en bedrijvigheid, en is een stimulans voor de lokale economie. Zij geeft een concrete en duurzame invulling aan beleid op deze gebieden. Daarbij wordt het regionaal gezien als een kans om groene gebieden open te houden. Er zal een verkenning worden gedaan waar en onder welke voorwaarden stadslandbouw mogelijk is. Deze verkenning zal opgenomen worden in de "Structuurvisie Openbare Ruimte" en bij de uitvoering zal zoveel mogelijk aangesloten worden bij de nota "Samenwerken in het groen; Groenparticipatie in Haarlem".

De werkzaamheden bestaan uit:

- Het faciliteren van initiatieven op dit gebied. Dit gebeurt door heldere communicatie over de mogelijkheden en te nemen stappen voor nieuwe initiatieven en door af te stemmen met verschillende betrokkenen, zowel intern als extern.
- Het bevorderen van informatie-uitwisseling en verbindingen tussen collega's, initiatiefnemers, regionale overheden en kennisinstituten.

Platform Duurzaamheid

De gemeente Haarlem ondersteunt de samenwerking tussen gemeentes op het gebied van duurzaamheid door zoveel mogelijk elkaars ervaringen, kennis en inzichten te delen. Bundeling van krachten door gezamenlijke kansen en belemmeringen voor de korte termijn in beeld te brengen en gezamenlijke strategieën te ontwikkelen voor de langere termijn, kan meer rendement geven aan geleverde inspanningen en grotere stappen in duurzaamheid en klimaatbeleid mogelijk maken. Goede specifiek hierop gerichte gremia ontbreken op dit moment nog; via inbreng in of versterking van het thema duurzaamheid in bestaande stedennetwerken en regionale overleggen (Netwerk G32; MRA) zal Haarlem de vorming van een Platform duurzaamheid zoveel mogelijk agenderen en bevorderen.

Communicatie en educatie op het gebied van klimaat en duurzaamheid

Deze werkzaamheden zijn ondersteunend voor de overige onderdelen van Haarlem Klimaat Neutraal en Haarlem Duurzaam. In de projectomschrijvingen zijn naast de belangrijkste algemene werkzaamheden een aantal geplande, omliggende deelprojecten opgenomen voor zover op dit moment bekend.

Bij Communicatie betreffen de activiteiten vooral het aan alle partijen en inwoners van de stad uitleggen wat de klimaat- en duurzaamheidsplannen zijn, waar we met z'n allen naar streven en welke projecten er op dit gebied al worden uitgevoerd. Doel is om consumenten en producenten te

enthousiasmeren om mee te doen. Samen met netwerkbeheerder Liander is het energiespel 'SpeelMetEnergie' ontwikkeld voor de inwoners van Haarlem, om hen bewust te maken van hun energiegebruik en de mogelijkheden tot besparing.

Bij Educatie betreffen de activiteiten het onderwijzen van de klimaat- en duurzaamheidsproblematiek via lessen en projecten aan scholieren, om bij deze jonge doelgroep bewustwording te creëren. Ook worden handelingsperspectieven aangeboden voor gedragsverandering. Indirect worden, via deze doelgroep, ook andere Haarlemmers bij de activiteiten betrokken.

2.3 Thema 2: Vergroening energie

Samenwerking rond vergroening van energie onder noemer 'Spaarne Energie'

Een belangrijk hulpmiddel om een duurzaam, klimaatneutraal Haarlem dichterbij te brengen wordt verwacht van het grootschalig opwekken van groene energie. Sterker nog: het halen van de klimaatdoelstelling 2030 zal in grote mate afhankelijk zijn van het slagen daarvan. Een lokale energie dienst zou een gezamenlijke organisatie voor de winning en uitwisseling van groene energie van Haarlemse bodem kunnen vormen, waarin de verschillende belanghebbenden bij duurzame energie participeren. Door een breed gedragen organisatie lijkt een optimale coördinatie en opbouw van kennis en ervaring mogelijk. Hierdoor kunnen kansen voor grootschalige en kleinschalige toepassingen van duurzame energie in een gebied beter onderkend, onderzocht en op elkaar afgestemd worden. De verwachting was dat daarmee een belangrijke (extra) CO₂-reductie bereikt kan worden vergeleken met een versnipperde situatie van los van elkaar opererende partijen. Hierdoor zou voorkomen worden dat kansen gemist worden, ieder opnieuw het wiel moet uitvinden en processen langs elkaar heen werken - of zelfs tegen elkaar in.

In 2012 is in het kader van de haalbaarheid, het draagvlak voor een lokale energie dienst onderzocht. Daartoe is een veelheid aan (potentieel) belanghebbenden gepolst: corporaties, bedrijfsleven (grote bedrijven en branches), cultuurinstellingen, grote zorginstellingen, schoolbesturen, energiebedrijven en netbeheerders en andere overheden.. Na gebleken draagvlak is een extern advies over organisatievorm en gebiedsaanpak (Schalkwijk en Waarderpolder) aanbesteed. In 2012 is via een extern onderzoek en via gebiedsconsultaties (Schalkwijk en Waarderpolder) vastgesteld dat de ontwikkeling van een lokale energie dienst haalbaar kan worden geacht. Door de lokale partners is enthousiast gereageerd op de mogelijkheden, maar is de vorming van een lokale energie dienst nog niet logisch. Meer bekendheid geven aan en het samenwerken onder een gezamenlijke vlag die (nadrukkelijk) geen energiedienst is werd wel toegejuicht. In 2013 zal ondermeer met een congres bredere bekendheid aan het onderwerp worden gegeven en zal verdere samenwerking worden bekrachtigd. Juist die samenwerking zal, naar verwachting, meer initiatieven van de grond tillen. Een belangrijke aanjager kan zijn de Blok voor Blok aanpak, waarbij grote aantallen woningen zullen worden verduurzaamd.

CO₂-monitor

Belangrijke kwantitatieve gegevens over de voortgang van het HKN programma komen voort uit de CO₂-monitor. Deze brengt jaarlijks de CO₂-uitstoot van de totale stad Haarlem en van diverse onderscheiden groepen in beeld, bijvoorbeeld bepaalde bedrijfsbranches, woningen, zorgsector, enz.. Aan de hand van de monitor kan bepaald worden waar de grootste CO₂-winst valt te behalen en aan de hand daarvan kunnen de doelen gesteld worden voor de komende jaren. Omdat er nu vier opeenvolgende jaren zijn gemonitord kunnen ook trends waarneembaar worden gemaakt qua energieverbruik en CO₂-uitstoot.

Collectieve inkoop duurzame energie huishoudens

Dit project is gericht op de verbreding van de toepassing van duurzame energie en energiebesparing door huishoudens. Door het gezamenlijk inkopen van energie door groepen huishoudens, met openbare veilingen van de contracten hiervoor, worden energieleveranciers gestimuleerd om gunstiger voorwaarden en prijzen te realiseren in onderlinge concurrentie. De gemeente ondersteunt initiatieven van organisaties die zich hiervoor inzetten met informatie en een communicatiecampagne. Ook het reeds genoemde energiespel 'Speel met energie' (proj 1.12). heeft de huishoudens tot doelgroep.

Subsidie energiebesparende maatregelen

Via de Uitvoeringsregeling Subsidie Duurzame Energie Maatregelen Bestaande Bouw Noord-Holland komt er subsidie beschikbaar voor huiseigenaren voor het uitvoeren van energiebesparende maatregelen.

Potentiële duurzame energiedaken:

Behalve energiebesparing, kan ook lokale duurzame energie productie een grote bijdrage leveren aan het halen van de klimaatsafspraken. De daken van gebouwen leveren aanzienlijke mogelijkheden om zonne-energie te gebruiken voor elektriciteit uit zonnepanelen, warm water met zonnecollectoren etc. Zij kunnen zo 20 tot 30% bijdragen aan het terugdringen van de CO₂-uitstoot.

Onderdeel van de Nota Ruimtelijke Kwaliteit is de nota Dak; hierin zijn de mogelijkheden voor benutting van daken aangegeven. Het Haarlemse daklandschap is erg kansrijk om opgaven als duurzaamheid en intensief ruimtegebruik te faciliteren. Voor zover mogelijk wordt dit overgenomen in bestemmingsplannen.

Door middel van een 'Zonatlas' van Haarlem wordt eenvoudig inzichtelijk gemaakt wat de potentie van een te beoordelen gebied kan zijn qua energieopbrengst. Daarnaast wordt een checklist opgesteld voor een nadere beoordeling van de geschiktheid van de betreffende dakoppervlakken. Deze tools zullen ondermeer worden betrokken in de gebiedsgerichte aanpak van 'Blok voor Blok'.

Ondersteunen burgerinitiatieven duurzaamheid: De burger aan het woord

De laatste jaren is er een kanteling in het initiatief voor duurzame plannen zichtbaar geworden. Waar de overheid (rijks en lokaal) altijd de aanjager waren zien we nu dat burgers en bedrijven, soms in samenwerking, initiatieven ontplooiën op het gebied van duurzame energie opwekking, energiebesparing, vergroening in de stad of sociale cohesie. Deze beweging is bijvoorbeeld goed uitgebeeld in recente documentaires en berichtgeving, zo was 2012 o.a. het jaar van de coöperatie. Ook het succes van de gezamenlijke energie inkoop en zonnepaneelinkoopacties in het land springen in het oog. De burgers zijn zich bewuster van de mogelijkheden als zij met elkaar gaan samenwerken. In Haarlem zien we op dit moment al een aantal initiatieven (DE Ramplaan, Garenkokerskwartier, Leidsebuurt, Koninginnebuurt, Rozenprieel). Omdat deze plannen enorm kunnen bijdragen aan de gemeentelijke doelstellingen is het van groot belang dat deze partijen op een adequate manier gefaciliteerd worden bij hun plannen. De rol van de gemeente hierbij is die van samenwerkende partner en co-createur. De gemeente is nadrukkelijk niet degene die de richting bepaalt, het initiatief ligt bij de initiatiefnemers. De gemeente is faciliterend, verbindt de initiatieven en neemt belemmeringen weg.

In tweede instantie, wanneer zulke samenwerkingsverbanden hun plannen gaan realiseren, zal de gemeente een belangrijke verbindende rol blijven spelen bijvoorbeeld bij het aantrekken van financiering. Via het duurzame stedennetwerk G32 kan er uiteindelijk ook nog gelobbyd worden bij het Rijk, indien nodig.

2.4 Thema 3: Verkeer en vervoer

Op het vlak van verkeer en vervoer wordt voor het bereiken van de doelstelling "duurzaam en klimaatneutraal Haarlem" vooral ingezet op het beïnvloeden van de "modal split", door gebruik van de fiets en het OV te stimuleren als alternatief voor de auto. Een tweede belangrijk spoor is het stimuleren van alternatieve brandstoffen waardoor autogebruik duurzamer wordt. Beperking van parkeren in de binnenstad en stimuleren van deelautogebruik dragen eveneens per saldo bij aan minder autogebruik. Binnen het kader van de Structuurvisie Openbare Ruimte (SOR) wordt aandacht besteed aan trends en ontwikkelingen, een daarop aansluitende visie en de vastlegging van concreet beleid, mede ter ondersteuning van het streven naar klimaatneutraliteit.

Stimulering gebruik fiets in plaats van auto

Reeds in het Haarlems Verkeer en vervoerplan HVVP is vastgelegd dat Haarlem krachtig inzet op het stimuleren van gebruik van de fiets en OV als alternatief voor de auto. Een dergelijke verschuiving van de 'modal split' levert behalve een verkeerstechnische bijdrage aan de opvang van de

mobiliteitsgroei, ook een belangrijke bijdrage aan het klimaatbeleid (minder CO₂-uitstoot) en aan de verbetering van de leefomgevingskwaliteit (luchtkwaliteit, geluid).

Stimulering van fietsgebruik vindt onder meer plaats door betere en comfortabelere verbindingen en parkeermogelijkheden te bieden en aansluiting op andere vervoerswijzen te verbeteren, ondersteund door promotieactiviteiten.

Opgemerkt dient te worden dat een nadere invulling van de aanzienlijke bezuinigingen op het beheer van de openbare ruimte nog kan leiden tot temporisering van voorgenomen fietsprojecten.

Voor de kortere afstanden is in het Uitvoeringsprogramma Fietsinfrastructuur een groot aantal uitvoeringsprojecten vastgelegd dat in principe prioriteit heeft in de periode van het HVVP. Daarvan worden jaarlijks de te realiseren projecten geselecteerd op basis van onder meer combinatiemogelijkheden met andere werkzaamheden en subsidiekansen. Een aantal grote fietsinfraprojecten zijn of worden daarnaast, los van het Uitvoeringsprogramma-, beoordeeld en zo mogelijk uitgevoerd.

Om het gebruik van de fiets bij het woon-werkverkeer op de middellange afstand (7,5-25 kilometer) te stimuleren zal de fietsroute Haarlem-Amsterdam Sloterdijk worden ingericht als snelfietsroute.

November 2011 is een zogenaamde nulmeting (telling en enquête gebruikers) verricht op de bestaande route. In 2012 is begonnen met het inrichten van (delen van) de route als snelfietsroute. Bedrijven en instellingen zullen actief benaderd worden over de voordelen van het gebruik van de fiets bij het woon-werkverkeer. In 2013 wordt, evenals in 2012, een publiekscampagne georganiseerd om fietsen tussen woning en werk met een elektrisch-ondersteunde fiets te bevorderen ("Rij 2 op 5").

Medio 2011 is de grootste ondergrondse fietsenstalling in Europa (5050 plaatsen) bij het NS-station overgedragen aan de gemeente. Om de ondergrondse fietsenstalling zo efficiënt mogelijk te benutten is in 2012 in een deel van deze stalling een proef gestart met een elektronisch systeem om de stallingsduur en de bezetting van een plek te registreren ("LED's Park"). Op deze manier wordt de fietser sneller en gemakkelijker naar een vrije plek geleid en kunnen zogeheten 'weesfietsen' worden geregistreerd en verwijderd. Afhankelijk van de resultaten van de proef zal in 2013 onderzocht worden in hoeverre de gehele ondergrondse fietsenstalling voorzien kan worden van een elektronisch registratiesysteem.

Stimulering gebruik OV

Stimulering van OV-gebruik vindt plaats door verbetering van snelheid en frequentie van busverbindingen en comfortverbetering van materieel en bushaltes, een en ander in samenwerking met de diverse concessieverleners en –houders. Nadat in afgelopen jaren onder meer de diensten van de Zuidtangent zijn uitgebreid en diverse busbanen zijn gerealiseerd, wordt sinds 2012, voortgezet in 2013, het Dynamisch Reis Informatiesysteem (DRIS) met elektronische informatieborden bij haltes verder uitgerold. Voortgegaan wordt met het aanpassen van instaphoogtes en verduurzamen van Abri's en het verbeteren van de VRI-regelingen ten behoeve van busbanen.

Reeds genoemd zijn al de betere overstapmogelijkheden tussen fiets en OV (fietsenstalling bij NS station).

Overige inzet op minder autogebruik

Behalve door het versterken van de alternatieven fiets en OV, wil de gemeente ook rechtstreeks het autogebruik beïnvloeden. Een autoluwe binnenstad wordt onder meer bevorderd via het parkeerbeleid, door parkeren in het centrum slechts beperkt te faciliteren. Daartoe behoort ook dat parkeervergunningen voor 2^e en 3^e auto's in het centrum niet, en daaromheen slechts tegen fors hogere tarieven verstrekt worden. Daarnaast ondersteunt de gemeente verschillende vormen van autodelen, door parkeerplaatsen beschikbaar te stellen voor marktpartijen die op dit onderwerp actief zijn.

Rijden op schonere brandstoffen en biobrandstoffen

Een ander aangrijpingspunt voor meer duurzaamheid is om het autorijden zelf schoner te maken.

Haarlem is nog steeds landelijk voorloper op het gebied van rijden op aardgas en groen gas.

Op 1 november 2012 is de opwerkingsinstallatie voor stortgas en biogas op voormalige stortplaats Schoteroog officieel in werking gesteld. Deze produceert 'groen gas' uit stortgas uit de voormalige stortplaats Schoteroog, en uit overtollig biogas, geproduceerd in de rioolwaterzuiveringsinstallatie van Rijnland. De productie van Groen Gas uit Schoteroog vormt de basis voor een promotiecampagne van

het gebruik hiervan als voertuigbrandstof. Het geproduceerde gas wordt, via de uitgifte van certificaten, gebruikt als brandstof voor de aardgasbussen van Connexxion, de aardgasvoertuigen van de gemeente Haarlem en de aardgasvoertuigen van de provincie Noord-Holland

Ondersteund door de reeds bestaande groen gas activiteiten in Haarlem en de groen gas productie uit Schoterog wordt de in 2011 gestarte campagne voortgezet om Haarlemse bedrijven en particulieren te stimuleren om aardgasvoertuigen aan te schaffen, en hen te informeren over de mogelijkheid van rijden op lokaal geproduceerd groen gas.

Het eerste Haarlemse tankstation is gestart met de verkoop van biobenzine; het gaat om benzine waaraan 15% ethanol is toegevoegd.

Elektrisch rijden

Maart 2011 heeft de gemeente Haarlem besloten deel te nemen aan een proef van stichting e-laad.nl, een initiatief van samenwerkende netbeheerders in Nederland, om een landelijke infrastructuur van oplaadpunten op openbaar terrein te realiseren. Vanaf eind 2011 zijn er in Haarlem zes laadpalen, met elk twee laadpunten, geplaatst aan de openbare weg. Dit aantal wordt in 2013 verder uitgebreid. Tevens zal er met stichting e-laad.nl gewerkt worden aan de realisatie van oplaadpunten in de Haarlemse parkeergarages. Bij het ontwerp van de te bouwen parkeergarage bij het gebouw van de provincie Noord-Holland wordt rekening gehouden met het realiseren van oplaadpunten voor elektrische voertuigen.

Duurzaam veilig

Verkeersveiligheid vormt uiteraard ook een essentieel element van duurzaamheid en leefkwaliteit. Door de instelling en verbetering van 30 km zones en technische of ontwerpmaatregelen worden woongebieden, locaties bij scholen en specifieke risicoknelpunten veiliger gemaakt.

2.5 Thema 4: Bebouwde omgeving

De gebouwde omgeving is voor 30,2 % verantwoordelijk voor de totale CO₂-uitstoot van Haarlem. Het gaat om ruim 70.000 woningen, waarvan het bezit als volgt verdeeld is: 32% in bezit van woningbouwcorporaties, 54% in bezit van particuliere eigenaren en 14% in bezit van particuliere verhuurders.

De opgave bestaat uit het drastisch verminderen van het energiegebruik. Het gaat met name om de 56000 woningen van voor 1970 die nog niet geïsoleerd zijn. Ook wordt de opwekking van groene energie bevorderd. Zo zijn er 400 PV-eenheden toegepast (inclusief de panelen op de Philharmonie). Particuliere eigenaren hebben voor 1000 PV-eenheden subsidie aangevraagd.

Randvoorwaarden voor deze energieopgave zijn:

- Europese wetgeving (alle gebouwen een energielabel en controle er op)
- landelijke afspraken, Lente Accoord: EPC (van 0,6 in 2011) naar 0,4 in 2015 en in 2020 EPC van 0
- wettelijke eis in Besluit Ruimtelijke Ordening om aandacht te geven aan duurzame verstedelijking
- Meer met Minder afspraken (www.meermetminder.nl): 300.000 woningen 2 labelsprongen
- afspraken convenant Haarlem Klimaat Neutraal 2030.

De activiteiten van de concentreren zich rond drie aandachtsvelden, en daarnaast lopen er voorbeeldprojecten en projecten rond het inschatten en monitoren van effecten:

- Duurzaam beleid, regelgeving en naleving
- Stimuleren lokale bouweconomie
- Duurzaam renoveren
- Voorbeeldprojecten
- Berekenen en monitoren

Duurzaam beleid, regelgeving en naleving:

De gemeente heeft een beleidskader opgesteld voor duurzame stedenbouw en woningbouw. Dit zijn de Praktijkrichtlijn duurzame stedenbouw, Nota Duurzame nieuwbouw van woningen en de Nota Grondbeleid. Deze nota's worden geactualiseerd en actief ingezet voor het maken van afspraken over prestaties met marktpartijen. Vanaf 2012 wordt gewerkt met de GPR (Gemeentelijke Prestatie Richtlijn) stedenbouw.

Stimuleren lokale bouweconomie:

De gemeente kan de lokale markt voor duurzaam verbouwen een impuls geven door vraag en aanbod te stimuleren. De rol van de gemeente is ervoor te zorgen dat het vliegwiel tussen de markt en de woningeigenaren begint te draaien. Als het vliegwiel eenmaal draait, moeten vraag en aanbod elkaar in evenwicht houden en moet de gemeente een stap terug zetten. Zowel de bewoners (de vraag) als de lokale bouwkolom (de markt) zijn geactiveerd in de afgelopen jaren, o.a. door het MeerMetMinder programma. Na het activeren is de volgende fase aangebroken: de bewoners en de marktpartijen (laten) diensten en producten ontwikkelen die nodig zijn voor het duurzaam verbouwen van particuliere woningen. De gemeente is nu niet meer de aanjager maar is faciliterend en verbindend. Vanuit de bouwkolom blijken de sterkste samenwerkingspartners de lokale kleine architectenbureaus en bouwkundige adviseurs te zijn. Zij gaan zich in 2013 organiseren met behulp van het 'Opdrachtenfonds van de Provincie Noord-Holland'.

Hoge eisen worden er door de 'Energiepioniers' gesteld aan de uitvoerders in de bouwkolom. De Energiepioniers willen geen energierekening meer. Hiermee vragen zij de bouwkolom om te innoveren om dat voor hen mogelijk te maken. Ook deze uitvoerders zullen georganiseerd worden in 2013.

Duurzame renovatieprojecten van de bestaande stad:

Met duurzame renovatie is in Haarlem de grootste slag te behalen. Immers 80% van de woningen en monumenten zijn van vóór 1970. Zij zijn vaak niet geïsoleerd. Uit de energiekaart Haarlem 2000 en de CO₂-monitor blijkt dat het gasgebruik in de meeste woningbouwcomplexen relatief hoog is.

Volgens Meer met Minder is met niet al te grote ingrepen (Hr-ketel, gevelisolatie e.d.) een energiebesparing van 30% te behalen bij de slecht geïsoleerde woningen. Projecten zijn gericht op stimuleren van duurzame renovatie door particuliere woningeigenaren, door woningbouwcorporaties en door monumenteigenaren. Het behalen van schaalvoordelen uit een *blok voor blok* aanpak (woningbouwcorporatie en particuliere eigenaren samen) is uitgangspunt. Deze grootschalige aanpak leent zich vooral voor de *na-oorlogse* woningvoorraad zoals bijvoorbeeld in Schalkwijk.

De *vooroorlogse* woningvoorraad is, vanwege de bouwwijze, te kwetsbaar voor een grootschalige aanpak. Om de kwaliteit van de vooroorlogse woningvoorraad te waarborgen, voor nu en de toekomst, is meer maatwerk vereist. Voor de particuliere woningeigenaren wordt een fijnmazig netwerk van lokale bouwkundigen of adviseurs opgezet. De woningeigenaren worden geactiveerd met een wijkgerichte campagne door een initiatiefnemer. De eerste stap voor de woningeigenaar is om goed advies in te winnen, het Haarlemse Energieadvies voor een gewone energetische verbouwing, voor monumenten of voor energieneutraal.

Voor uitvoering van de werkzaamheden wordt zoveel mogelijk per wijk gezocht naar schaalvoordeel door gezamenlijk een opdracht te geven. Omdat in veel wijken blijkt dat behalve energie en duurzaamheid nog andere thema's belangrijk zijn, zoals groen en levensloopbestendigheid, zouden een aantal wijken zich kunnen verenigen tot een of meerdere coöperaties om de belangen van de bewoners te behartigen. Op dit moment zijn de volgende wijken geactiveerd: Ramplaankwartier, Garenkokerskwartier, Leidsebuurt, Koninginnebuurt en het Rozenprieel.

Voorbeeld projecten:

Er zijn diverse voorbeeldprojecten in de plan- of uitvoeringsfase waarin ervaring wordt opgedaan met de concrete uitwerking en toepassing van één of meerdere thema's, waaronder duurzaamheid voor scholen: *DSK II nieuwbouw klimaatneutrale school*. Voorts een project waarin een aantal voorbeelden van energiezuinige en duurzame renovatie door woningbouwcorporaties centraal staan in Tuinwijk, Hof van Egmond, Slachthuisbuurt Zuid en Amsterdamse Buurt. Voor de laatste twee gebieden is met

behelp van SEV subsidie reeds een haalbaarheidsstudie verricht naar de mogelijkheden van extra energiebesparing.

In *Slachthuisbuurt Zuid* worden 200 zeer energiezuinige nieuwe woningen gebouwd met een EPC gelijk of lager dan 0,4. In *de Amsterdamse buurt* worden ruim 100 woningen energiezuinig gerenoveerd, waarvan 30 met een energiebesparing van 60% en 30 met een energiebesparing van 80%. Met bovenstaande projecten wordt bijna 1 miljoen kg CO₂ bespaard. Een gemiddeld huishouden stoot ongeveer 9000 kg per jaar uit.

Aan het *Hof van Egmond* zullen 158 sociale huurwoningen in 3 jaar op een hoog niveau gerenoveerd worden. Het doel is terugdringen van het energieverbruik met 60% tot 80%. De woningen zullen daardoor van een gemiddeld energielabel F naar een energielabel A of hoger gaan.

De uitvoering van voorbeeldprojecten is sterk afhankelijk van marktomstandigheden en/of subsidies. Bezien wordt of in de loop van het jaar nog andere voorbeeldprojecten gestart kunnen worden.

Berekenen en monitoren:

Ter ondersteuning van gemeente en partners bij goed onderbouwde keuzes wordt gewerkt aan een rekentool voor kosten en baten over de hele levensduur ten behoeve van afwegingen voor duurzame investeringen. Monitoring van resultaten is belangrijk, als basis voor evaluatie en optimalisatie van beleid en afwegingsprocessen. Monitoring maakt standaard deel uit van uitvoeringsprojecten; in een apart project worden verslagen van woningbouwcorporaties over duurzaam bouwen en energie geïntegreerd.

2.6 Thema 5: Bedrijven en industrie

Energiecoach

De Energiecoach heeft in het afgelopen jaar aangetoond dat er binnen het Haarlemse bedrijfsleven veel belangstelling is voor energiebesparing en duurzame energie opwekking. In de afgelopen jaren zijn daarom specifieke sub projecten gestart die zijn geënt op geluiden en verzoeken van bedrijven in Haarlem. Hierop wordt in 2013 verder voortgebouwd. Achterliggende gedachte daarbij is steeds om ondernemers te ontzorgen en te verbinden. Door energiekosten terug te dringen worden de bedrijven meer concurrerend dan bedrijven elders en daardoor ook economisch gezonder en sterker. Aangezien de financiering vanuit de klimaatgelden na 2012 ophoudt te bestaan zal in de loop van 2013 gezocht worden naar een andere financieringsvorm voor deze functie.

Convenant Binnenstad, onderdeel Duurzame Binnenstad

In 2013 zal ook uitdrukkelijk aandacht worden besteed aan bedrijven in de binnenstad en in winkelcentra. Daarvoor wordt aangesloten bij een landelijk geïnitieerd project gericht op MKB-bedrijven maar ook bij het onlangs afgesloten Convenant binnenstad Haarlem 2012 – 2017, “de sterke binnenstad”. Ook daar is ontzorgen en stimuleren de aanpak. Ondernemers krijgen maatregelenpakketten aangereikt op het gebied van energiebesparing waaruit men kan kiezen. Het is daarbij de bedoeling om de uitvoering van deze energiebesparende maatregelen zoveel mogelijk door Haarlemse ondernemers te laten verrichten. Het nieuwe Convenant binnenstad gaat ook stimuleren op duurzaamheid.

De verplichte maatschappelijke stage voor middelbare scholieren krijgt een duurzame variant. Scholieren bezoeken in deze stage MKB-ers met een vragenlijst over energie en duurzaamheid binnen hun bedrijf. Enthousiast geworden ondernemers kunnen daarna terecht bij het “ontzorgingsloket” van de gemeente.

Energiezuiniger en duurzamer maken van leegstaande kantoorgebouwen

Kantoorgebouwen staan steeds vaker en langer leeg, vooral de verouderde kantoren. Door hier een kwaliteitsslag te maken in energiezuinigheid, duurzaamheid en comfort worden deze oudere kantoorpanden aantrekkelijker. Binnen de Metropoolregio Amsterdam zijn afspraken gemaakt over een strategische aanpak voor wat betreft het reduceren van de overcapaciteit van kantoorlocaties. Doel is het aanbod aan kantoren kleiner te maken en leegstand tegen te gaan.

De strategische aanpak voor Haarlem komt neer op de volgende onderdelen:

1. schrappen en temporiseren van nieuw kantorenaanbod;
2. het kwalitatief verbeteren van de bestaande voorraad;
3. het verminderen van de leegstand door kantoren te transformeren.

Plannen voor nieuwe kantoren worden drastisch verlaagd. Omdat er erg weinig beweging zit in de vastgoedmarkt zal een van onze eigen kantoorlocaties benut worden om verschillende duurzame transitie in beeld te brengen. Voor de locatie Koningstein zal onderzocht worden wat de mogelijkheden zijn om deze te moderniseren, te veranderen van functie en wat hierbij de kosten en de baten zijn. Er zal voor Koningstein een duurzaamheidsscan uitgevoerd worden welke als voorbeeld kan gelden voor andere kantoorlocaties in Haarlem.

Gebiedsaanpak duurzame energie Waarderpolder

Lokaal duurzame energie opwekken wordt beschouwd als één van de meeste kansrijke methoden om van een stad als Haarlem een klimaatneutrale stad te maken. Energieopslag in de bodem, de zogenaamde warmte- en koudeopslag (WKO) maar ook energie uit diepere aardlagen (geothermie) kunnen in potentie veel energie besparen en daarmee CO₂-uitstoot reduceren. De Waarderpolder is één van de gebieden waar grote kansen liggen voor grootschalige vergroening van energie. Er is een grote onbalans tussen koude- en warmtevraag.

Als pilot voor het zoeken naar en benutten van mogelijkheden in heel Haarlem, is in 2012 voor de Waarderpolder een Masterplan bodemenergie opgesteld. Dit wordt mogelijk in 2013 ook in een bestemmingsplan verankerd wordt. Onderzocht wordt of een plan naar voorbeeld van het Masterplan voor heel Haarlem kan worden ontwikkeld.

Verder liggen vooral op platte daken kansen voor zonne-energie opwekking

Tot slot zijn er plannen om de windmolens in de Waarderpolder te vervangen door exemplaren met meer vermogen.

Bedrijven in de etalage

Voor alle projecten geldt dat er nog nadrukkelijker gecommuniceerd zal worden over de behaalde resultaten als stimulerende voorbeelden. Zowel grote als kleine resultaten worden via de diverse, beschikbare media in beeld gebracht om ondernemers aan te geven dat investeren in duurzaamheid en energiebesparing loont. De bedrijvenpagina op www.degroenemug.nl zal aangepast worden om deze resultaten in beeld te brengen. Bedrijven met duurzame diensten en/of producten worden vermeld in de speciale groene gids op de website van de Groene Mug.

Groene Mug Community; Koppeling arbeidsmarkt en onderwijs op thema duurzaamheid

Vanuit het bedrijfsleven maar ook vanuit het onderwijs komen signalen dat er geen goede aansluiting is tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Binnen het onderwijs en het bedrijfsleven komt er onderzoek naar de concrete behoefte van beide partijen op dit thema. Vooral bij de technische vakken wordt dit ondervonden. Vandaar dat werkgevers als Nedtrain opleidingen In company gaan geven. Een onderwerp dat in de toekomst steeds meer gelding zal opdoen en dat gekoppeld is aan de technische vakken is duurzaamheid.

De Groene Mug Community streeft ernaar om juist rondom dit thema meer praktische aansluitingen te vinden of te ontwikkelen zodat lesprogramma en wens vanuit de praktijk meer op elkaar gaan aansluiten. Tevens kunnen duurzame onderzoeksvragen vanuit de samenleving door studenten worden opgepakt bij stages of afstudeerprojecten. Hiermee vergroot Haarlem de kennis rondom dit thema en kan het die ook gelijk toepassen in de praktijk.

2.7 Thema 6: Groene economie

Duurzame uitgifte bedrijfskavels

Bij de uitgifte van bedrijfskavels gaat de gemeente in toenemende mate eisen stellen ten aanzien van duurzaamheid. Bedrijven willen zich ook meer en meer profileren als duurzaam. Daarom is beleid ontwikkeld over het duurzaam uitgeven van bedrijfskavels in de Waarderpolder. Hierin worden eisen gesteld over de duurzame ontwikkeling van een bedrijfskavel. Bedrijven zijn verplicht om een duurzaamheidsscan te laten doen voor hun toekomstige bedrijfspand. De scan is overigens gratis en geeft ondernemers inzicht in de mogelijkheden om hun bedrijf vanaf de tekentafel tot de realisering en het gebruik duurzaam te maken.

Grondbank Haarlem

Hergebruik van overtollige partijen grond draagt bij aan een zo duurzaam mogelijk beheer van de Haarlemse bodem. Met een 'grondbank' in de vorm van een tijdelijk gronddepot kunnen aanbod en vraag van grond op elkaar afgestemd worden tot een doelmatig en laagdrempelig duurzaam grondverzet voor werken, bouw- en woonrijp maken. Gestart is met een tijdelijke gemeentelijke grondbank, met evaluatie kostenbesparing over 2 jaar, als pilot voor een definitieve, regionale grondbank.

Bodemenergietool

Voor benutting van de bodem bij/voor energieopwekking is zoveel mogelijk inzicht nodig in de beperkingen en mogelijkheden van een beoogde locatie. De gemeente test in een pilot een door de provincie hiervoor ontwikkelde web-applicatie, het bodemenergietool.

2.8 Selectie van projecten

Criteria

Ook voor het Duurzaamheidsprogramma 2013 is een keuze gemaakt moeten worden van de dit jaar uit te voeren projecten in het kader van Haarlem Klimaat Neutraal, op basis van het ideeënboek en nieuwe inzichten. Bij deze keuze zijn, net als vorige jaren, de volgende selectiecriteria gebruikt:

- A. Realiseerbaarheid (makkelijk, niet veel inspanning)
- B. CO₂-reductie
- C. Kosten op levenscyclus realiserend en subsidiemogelijkheden
- D. Marktconforme momenten
- E. Effectiviteit (weinig inspanning veel resultaat, laag hangend fruit)
- F. Aansluiten moties van raad
- G. Pilot (voorbeeld functie)
- H. Trias energetica (bijdrage aan de energietransitie: Stap 1: Beperk de energievraag, Stap 2: Gebruik duurzame energiebronnen, Stap 3: Gebruik eindige energiebronnen efficiënt)
- I. Behoud van koopkracht (beheersen van woonlasten en concurrentie positie)

Aan de hand van de score op deze criteria is een keuze gemaakt binnen de diverse programmagroepen. In de navolgende tabel 1 zijn voor alle projecten uit groep A de toepasselijke selectiecriteria weergegeven.

Stuurbaarheid

Projecten verlopen vaak in samenwerking tussen diverse partijen, met soms verschillende trekkers en realisatieverantwoordelijken. De mate waarin de gemeente de voortgang en het resultaat van de projecten kan bepalen is daarom niet voor alle projecten even groot (zie ook paragraaf 2.1). Om hierin enig inzicht te geven, is in de selectietabel (tabel 1) tevens een indicatie opgenomen van de mate van *stuurbaarheid op inhoud en planning* door de gemeente. De intensiteit van de indicator is als volgt ingedeeld:

- : De gemeente heeft volledig zeggenschap over het project, dus *maximale* stuurbaarheid.
- : De gemeente heeft een belangrijke rol als aanjager van een project, de voorbereiding ervan, eventueel het scheppen van randvoorwaarden en als monitor van de resultaten. Andere partijen zullen dit echter op moeten pakken en de uiteindelijke realisatie van (bijvoorbeeld) energiemaatregelen moeten uitvoeren. De gemeente kan dit niet afdwingen. Tevens wordt hiertoe gerekend een situatie waarin de financiering van daadwerkelijke uitvoering afhankelijk is van politieke besluitvorming (en/of) subsidies door andere overheden die nog onzeker is. De stuurbaarheid door de gemeente is *beperkt*.
- : De uitvoering wordt (vrijwel) volledig bepaald door externe partijen, de gemeente kan daarop weinig invloed uitoefenen, hoogstens ondersteunen met coördinatie, en voortgang en resultaten monitoren. De stuurbaarheid door de gemeente is *minimaal*.

Tabel 1: selectiecriteria projecten Haarlem duurzame klimaatneutrale vestigingsstad

Selectiecriteria	A	B	C	D	E	F	G	H	I	Stuurbaar- heid door gemeente
Project										
<i>Eigen organisatie</i>										
1.1 Duurzaam inkopen	x			x		x	x	x		
1.2 Energiebeheer eigen organisatie	x	x				x	x	x		
1.3 Monitoring CO ₂ reductie eigen organisatie	x					x	x	x		
1.4 Duurzaam vastgoedbeheer	x					x		x		
1.5 Duurzame renovatie en nieuwbouw Zijlpoort			x				x	x		
1.6 Duurzame mobiliteit eigen organisatie	x	x			x	x	x	x		
1.7 Duurzaamheid openbare ruimte	x	x		x		x	x	x		
1.8 Faciliteren en coördineren Stadslandbouw	x			x	x		x	x		
1.9 Platform Duurzaamheid (Netwerk G33, MRA)	x		x	x	x	x		x	x	
1.10 Communicatie HKN / Haarlem Duurzaam	x				x	x				
1.11 Educatie klimaat en duurzaamheid	x				x	x				
1.12 Energiespel: 'Speel Met Energie'	x	x			x		x	x	x	
<i>Vergroening van energie</i>										
2.1 Samenwerking rond vergroening van energie onder noemer 'Sparne Energie',	x	x	x	x		x		x	x	
2.2 De CO ₂ -monitor	x	x	x		x	x	x	x		
2.3 Potentiële duurzame energiedaken	x	x	x				x	x	x	
2.4 Collectieve Inkoop Duurzame Energie huishoudens	x	x			x	x				
2.5 Ondersteunen burgerinitiatieven duurzaamheid: 'De Burger aan zet'.		x		x				x	x	
<i>Verkeer en vervoer</i>										
3.1 Verbetering fietsinfrastructuur	x	x	x	x	x	x	x		x	
3.2 Ontwikkeling snelfietsroutes Haarlem-Amsterdam (Sloterdijk)		x	x				x			
3.3 Efficiënt gebruik fietsparkeer-voorzieningen bij NS-station	x	x	x	x	x	x	x		x	
3.4 Verbetering comfort en snelheid OV	x	x	x	x	x	x	x		x	
3.5 Rijden op biobrandstoffen	x	x	x	x			x	x	x	
3.6 Stimulering schone en zuinige wagens	x	x	x		x		x	x	x	
3.7 Startnotitie onderzoek kosten en baten bereikbaarheidsprojecten		x	x					x		
3.8 Verbeteren verkeersveiligheid	x				x					
3.9 Parkeren/ autoluwe binnenstad		x						x		
3.10 Stimulering deelautogebruik		x		x	x			x	x	
<i>Bebouwde Omgeving</i>										
4.1 Verduurzaming Stedenbouw	x	x			x	x				
4.2 Toepassen GPR 4.1 voor duurzame nieuwbouw woningen	x	x		x	x	x	x	x	x	
4.3 Activeren duurzame bouweconomie	x		x	x	x		x	x	x	
4.4 Stimuleren duurzame renovatie bij particulieren		x	x	x			x	x	x	

4.5 Duurzame renovatie bezit woningbouw-corporaties	x	x		x	x	x		x	x	
4.6 Duurzame monumenten	x	x	x	x			x	x	x	
4.7 Blok voor blok aanpak	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
4.8 DSK II nieuwbouw klimaatneutrale school	x		x	x		x	x	x		
4.9 Voorbeeldprojecten energiezuinig en duurzaam bouwen en renoveren		x	x	x	x	x	x	x	?	
4.10 Rekenmodel kosten en baten duurzame investeringen			x	x			x		x	
4.11 Monitoren en verslagleggen duurzaam bouwen en energie woningbouwcorporaties	x		x		x	x	x	x		
<i>Bedrijven en Industrie</i>										
5.1 De Energiecoach voor bedrijven	x	x	x	x	x		x	x		
5.2 Convenant Binnenstad Haarlem, onderdeel duurzame binnenstad	x	x	x	x	x			x	x	
5.3 Pilot ontwikkeling energiezuinige kantoorgebouwen	x	x	x	x				x	x	
5.4 Collectieve opwekking van duurzame energie (o.a. in de Waarderpolder)	x	x	x				x	x		
5.5 Groene Mug Community; Koppeling arbeidsmarkt en onderwijs op thema duurzaamheid	x						x			
<i>Groene economie</i>										
6.1 Pilot duurzame uitgifte bedrijfskavels Waarderpolder	x	x	x	x	x		x	x	x	
6.2 Grondbank Haarlem										
6.3 Bodemenergiesysteem										
6.4 Verduurzaming inzameling en verwerking huishoudelijk afval										
6.5 Verduurzaming stadsreiniging										

Tabel 2: Ideeën uit het Ideeënboek die niet zijn opgenomen in het Duurzaamheidsprogramma 2012, HKN. De nummering is overgenomen uit het Ideeënboek.

Selectiecriteria Project	A	B	C	D	E	F	G	H	I	
<i>Bebouwde Omgeving</i>										
5A. Update energiekarten	x									
7A. Voorbeeldwijk energiezuinige Nederlandlaan		x					(x)	x		
11A. Wensen bewoners energiebesparing	x							x		
12 A Meer klimaatneutraal groen	x	(x)					x			
<i>Gemeentelijke Organisatie</i>										
2B. Afvalpreventie en –scheiding op de werkplek		(x)	(x)		x					
4B. Klimaatuitje	x						x			
6B. Implementatie energieregistratiesysteem	x	(x)						x		
8B. Klimaatcreditcard voor zakelijke uitgaven							x			
11B. Slimme meters gemeentebreed		(x)						x		
12B. De vliegenmepper		(x)					x			
13B. Waterzijdig inregelen centrale verwarming	x	x			(x)					
<i>Verkeer & Vervoer</i>										
10D. Haalbaarheidsstudie vervoer over water		(x)					x			
<i>Communicatie / NME</i>										
1 E. De klimaatneutrale straten van Haarlem en hun 'wakkere' bewoners	x						x			
2 E. Klimaat en energiedag	x									

2.9 Gehanteerde afkortingen

In de projectomschrijvingen zijn bij de bestuurlijke opdrachtgevers de initialen van de betreffende wethouder(s) respectievelijk de burgemeester vermeld:

- RvD: Rob van Doorn
- JN: Jan Nieuwenburg
- EC: Ewout Cassee
- CM: Cornelis Mooij
- JvdH: Jack van der Hoek
- BS: Bernt Schneiders

Voor de afdelingen die als 'trekker' fungeren zijn de volgende afkortingen gehanteerd:

Betrokken afdelingen Gemeente Haarlem

GOB	Hoofdafdeling Gebiedsontwikkeling en Beheer (onderverdeling in afdelingen op dit moment nog niet vaststaand)
MS/COM:	Afdeling Middelen & Service/ Communicatie
MS/FD:	Afdeling Middelen & Service/ Facilitaire Zaken/DIV
MS/JZ:	Afdeling Middelen & Service/ Juridische Zaken
STZ/EC:	Afdeling Stadszaken/ Economie & Cultuur
STZ/Mil:	Afdeling Stadszaken/milieu
STZ/RB:	Afdeling Stadszaken/ Ruimtelijk beleid
STZ/VG:	Afdeling Stadszaken/ Vastgoed
STZ/WWGZ:	Afdeling Stadszaken/Wonen, Welzijn, Gezondheid & Zorg
VVH/HBO:	Afdeling Veiligheid, Vergunningen en Handhaving, Bebouwde Omgeving
STZ/OGV	Afdeling Stadszaken/ Openbare ruimte, Groen & Verkeer

Externe partijen

Woningbouw	= Deelnemende woningbouwcorporatie(s)
Parkmgt WP	= Stichting Parkmanagement Waardepolder
GGD-KM	= GGD Kennemerland

Andere afkortingen

GPR	= Gemeentelijke Prestatie Richtlijn
DPL	= Duurzame Prestatie op locatie
PvE	= Programma van Eisen
FSC	= Forest Stewardship Council (keurmerk hout)
NSL	= Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit
RSL(-NV)	= Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit Noordvleugel, (onderdeel van NSL)
MILO	= (onderzoek naar) Milieukwaliteit in de Leefomgeving
Wabo	= wet algemene bepalingen omgevingsrecht
GWW	= Grond-, Weg,- en Waterbouw

3 Uitwerking projectomschrijvingen

A. Haarlem: een duurzame, klimaatneutrale vestigingsstad

1. Eigen organisatie

Project 1.1: Duurzaam inkopen
Bestuurlijk opdrachtgever: CM
Trekker: MS / JZ; GOB
Betrokkenen: MS/JZ/Inkoop en Aanbesteding; STZ//Mil Inkoop vindt binnen de gehele gemeentelijke organisatie plaats. Budgethouders zijn verantwoordelijk voor de inkoop. De grotere aankopen worden aanbesteed. En zijn ruim van te voren bekend bij JZ / I en A of Stedelijke Projecten. Deze leveren de “aanbestedingskalender” waaruit te begeleiden inkooptrajecten geselecteerd worden.
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal
Doelstelling: Borgen van de organisatie van de inkoop naar de doelstelling van 100% duurzaam inkopen in 2015.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none">
• Duurzaamheidsstraining aan interne deskundigen voor verschillende product- en dienstgroepen.
• Kennisnetwerk opbouwen, zodat projectleiders van inkoop- en aanbestedingstrajecten weten wie zij kunnen raadplegen om de duurzaamheidsaspecten te beoordelen.
• Duurzaam inkopen “nieuwe aanpak”: Invulling geven aan Total Cost of Ownership, klimaatneutraliteit en innovatie van aanbestedingen
• Aan de hand van de aanbestedingskalender zal een keuze worden gemaakt van inkooptrajecten die ondersteund zullen worden door afdeling Milieu. Met name die trajecten waarbij duurzaamheid een groot verschil kan maken en complexere trajecten zullen worden begeleid, zoals ondersteuning bij de uitvoering van het FSC-convenant.
• Indien de landelijke monitoring weer plaatsvindt, actief deelnemen hieraan.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.

Project 1.2: Energiebeheer eigen organisatie
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: FAZA/Vastgoedbeheer/Wijkzaken
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal
Doelstelling: Uitbouwen van een werkende structuur voor het energiebeheer van de eigen organisatie, waarin alle energieverbruikers in kaart zijn gebracht (gebouwen, openbare verlichting, verkeersinstallaties en gemalen), en het energieverbruik van de Raakspoort is geoptimaliseerd.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none">
• Interpreteren energieverbruiken van gebouwen en installaties waarvan al online een energieverbruik beschikbaar is en daaraan acties koppelen. Dit heeft een relatie met het uitvoeren van het project duurzaam vastgoedbeheer.
• Het verder uitbouwen van de bemetering en monitoring van het eigen energieverbruik
• Op hoofdlijnen begeleiden van het zo optimaal mogelijk inregelen van de klimaatinstallatie Raakspoort → kinderziektes effectief aanpakken en vervolgens toetsen aan de verwachtingen.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1:
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.

Project 1.3: Monitoring CO₂ reductie eigen organisatie
Bestuurlijk opdrachtgever: CM
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: Alle afdelingen waar projecten in het kader van CO ₂ reductie worden uitgevoerd: Faza, Vastgoed, HRM, Stedelijke projecten Concerncontrol
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • In kaart brengen van de behaalde CO₂-reductie • Basis voor evaluatie en verbeteren van CO₂ reductie beleid (sturingsinformatie)
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Invoeren projectgegevens in monitoringmodel • Interpretatie cijfers • Afspraken betrokken afdelingen over aanleveren gegevens
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.

Project 1.4: Duurzaam vastgoedbeheer
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ/MIL
Betrokkenen: Afdeling Vastgoed en FaZa
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal
Doelstelling: Verduurzamen van de vastgoedportefeuille, zodat in 2015 sprake is van een klimaatneutraal vastgoedbestand.
Uitvoering 2013: In 2013 verwachten we de volgende zaken opgestart te hebben. Een aantal acties zijn de input voor vervolgacties. <ul style="list-style-type: none"> • Opdrachtgever/opdrachtnemer rollen (bestuurlijk en ambtelijk) vastleggen. • Scan energiebesparings- en duurzaamheids potentieel vastgoedportefeuille welke tevens input geeft aan CO₂ monitor (reeds gestart). • Uitwerking financieringsconstructies verduurzaming • Energielabeling gebouwen • Verder starten/continueren <i>langlopende</i> werkzaamheden naar klimaatneutraliteit: <ul style="list-style-type: none"> - Duurzame maatregelen integreren in MeerJarenOnderhoudsplan - Verduurzamen PvE vastgoed - Duurzaam inkopen van vastgoed: bij koop of huur van locaties.   • Maatwerk bij renovatie op natuurlijke momenten • Bewaken duurzaamheid Zijlpoort (Zie ook proj. 1.5) • De <i>basisscholen</i> zijn een aparte groep binnen het vastgoedpakket: <ul style="list-style-type: none"> - Onderzoeken mogelijkheden verduurzamen Strategisch huisvestingplan onderwijs - Voorstel aanpassing strategisch huisvestingplan 2013 - Relatie met duurzaam vastgoedbeheer beschrijven
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.

Project 1.5: Duurzame renovatie en nieuwbouw Zijlpoort
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: MS/FD (FaZa, Stadsbouwmeester); STZ/mil
Betrokkenen: GOB
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal

Doelstelling: Het realiseren van de nieuwe gemeentelijke huisvesting zodanig dat deze qua duurzaamheid voldoet aan een GPR-score van 8 en groenfinanciering wordt benut.
Uitvoering 2013: Begeleiden van vastgelegde duurzaamheidsmaatregelen met behulp van groenfinanciering (bij akkoord groenfinanciering).
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1:
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.

Project 1.6: Duurzame mobiliteit eigen organisatie
Bestuurlijk opdrachtgever: CM
Trekker: M&S
Betrokkenen: HRM, MS / FD (FaZa);
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal
Doelstelling: Een zo groot mogelijke bijdrage leveren aan een klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2015 door het reduceren van CO ₂ emissies als gevolg van gemeentelijke vervoersactiviteiten zoals woon-werkverkeer van werknemers, het zakelijk verkeer van werknemers en het bezoekers- en goederenverkeer
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Opdrachtgever/opdrachtnemer rollen vastleggen • Vaststellen bedrijfsvervoerplan • Duurzaam wagenparkbeheer • Implementatie maatregelen
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.

Project 1.7 Duurzaamheid openbare ruimte
Bestuurlijk opdrachtgever: EC, RvD, tevens JN
Trekker: GOB + STZ/Mil
Betrokkenen: alle afdelingen die betrokken zijn bij initiatief, ontwerp, realisatie en beheer van de inrichting van de openbare ruimte; Wijkzaken, Stedelijke projecten, Stadszaken Ruimtelijk beleid en - ontwerp
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal en Haarlem Duurzaam
Doelstelling: Opstellen en implementeren van afwegingskader en instrumenten om CO ₂ te besparen en overige duurzaamheid te vergroten bij ontwerp, inrichting en beheer van de openbare ruimte
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Starten met projectgroep waarin alle betrokken afdelingen m.b.t. inrichting en beheer openbare ruimte deelnemen • Opstellen werkprogramma Duurzaam ontwerpen, inrichten, aanbesteden en beheren Openbare Ruimte • Afronding en vaststelling Plan van aanpak "Licht in de duisternis" met uitgangspunten en uitvoeringsprogramma voor LED oplossing voor straatverlichting bij vervanging waar geschikte oplossing voorhanden is.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1:
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal; Handboek Inrichting Openbare Ruimte; Visie & Strategie beheer en onderhoud Openbare Ruimte; Nota Ruimtelijke Kwaliteit en Structuurvisie Openbare Ruimte

Project 1.8: Faciliteren en coördineren Stadslandbouw
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD, EC
Trekker: STZ/OGV
Betrokkenen: STZ/RB, STZ/EC, STZ/Mil, STZ/OGV, GOB
Categorie: project in kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal en Haarlem Duurzaam; burgerinitiatieven

Doelstelling: bevorderen stadslandbouw
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • opstellen kansenkaart waar en onder welke voorwaarden is stadslandbouw mogelijk en deze kaart publiceren in de stad, • deelname aan Groendomeinoverleg, rapportage aan Bestuurlijk opdrachtgevers
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1:

Project 1.9: Platform duurzaamheid (Netwerk G32, MRA)
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Beleidspool
Betrokkenen: Koplopers en volgers G32 op thema Duurzaamheid (pijlers Fysiek, Economie en Sociaal); idem voor MRA deelnemers; STZ/Mil
Categorie: deelprogramma in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Duurzaam
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • Het in beeld brengen van concrete gezamenlijke kansen en belemmeringen voor de korte termijn, met het doel landelijk (en dus ook voor Haarlem) grote stappen te maken op duurzaamheid en klimaatbeleid • Ontwikkeling van gezamenlijke strategie voor wat langere termijn • Bestuurlijke agenda voor overleg met rijk
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Concrete bestuurlijke uitvoeringsagenda • Invulling geven aan de doe-agenda middels Community of Practice over het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad • Ambtelijke ondersteuning met beschikbaar gekomen extra ureninzet voor dit onderwerp • Haarlem is trekker van het onderwerp: verduurzamen bestaande (particuliere) woningvoorraad, Blok voor Blok • Haarlem neemt met een aantal koplopergemeentes deel aan de Leergroep Energieneutraal bouwen van Platform 31 en AgentschapNL. Middels deze Leergroep wordt inhoud gegeven aan de Community of Practice van het Platform Duurzaamheid. • Via het Platform Duurzaamheid wordt de kennis en ervaring van de koplopergemeentes overgedragen naar de gemeentes die hier behoefte aan hebben.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Project 1.10: Communicatie HKN / Haarlem Duurzaam
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: MS/COM
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • Aan alle partijen en inwoners van de stad uitleggen wat de klimaatplannen zijn, waar we met z'n allen naar streven en welke projecten er op dit gebied worden uitgevoerd. • Enthousiasme teweegbrengen bij consumenten en producenten om mee te doen aan het halen van doelstelling • Haarlemmers met elkaar verbinden en eigen initiatieven bevorderen • Gedragsverandering m.b.t. energiebesparing en CO₂-reductie bevorderen en een duurzame levensstijl bevorderen • Extra aandacht genereren voor communicatie over (ter bevordering van) Groene Economie en (duurzame) Ruimtelijke Kwaliteit • Met de website www.degroenemug.nl moet een totaalbeeld ontstaan van alle activiteiten in de stad die duurzaamheid bevorderen en wie daarbij zijn betrokken als klimaatpartners. De website is het loket waar Haarlemmers en bedrijven terecht kunnen voor tips, hulp en links om energie te besparen.

Uitvoering 2013:

- De klimaatwebsite www.degroenemug.nl verder uitbouwen met de betrokken partners en de Groene Gids (online) verder uitbreiden. Een restyle van de website realiseren.
- Bijhouden van klimaatactiviteiten en evenementen in de stad en op basis daarvan een klimaatkalender maken, te vinden op www.degroenemug.nl
- Bijhouden van lokale, regionale en landelijke klimaatcampagnes en activiteiten en inventariseren waarop kan worden aangesloten met de eigen campagne HKN (bijvoorbeeld Dag van de Duurzaamheid, Earth Hour). Aanhaken bij provinciale acties m.b.t. zonnepanelen, energie-inkoop.
- Regelmatig publiceren van artikelen en persberichten met betrekking tot dit onderwerp
- Intern communiceren voor alle medewerkers van de gemeente over duurzame initiatieven
- Verder ontwikkelen van promotiemateriaal
- Organiseren van evenement/netwerkbijeenkomsten
- Het stimuleren van gezamenlijke communicatie met alle betrokken klimaatpartners.
- Gerichte informatie verspreiden naar specifieke doelgroepen op basis van de uit te voeren projecten.
- Meer aandacht voor wijken door aanhaken aan Blok voor Blok.

Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1**Project 1.11: Educatie klimaat en duurzaamheid****Bestuurlijk opdrachtgever:** RvD**Trekker:** GOB/?/NME**Categorie:** Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal**Doelstelling:**

- Leerlingen van basis- en voortgezet onderwijs via lessen en projecten bewust maken van de klimaat- en duurzaamheidsproblematiek. Tevens concrete handelingsperspectieven bieden voor gedragsverandering. Indirect worden, via deze doelgroep, ook ouders en leerkrachten betrokken bij het thema klimaat en duurzaamheid.
- Via publiciteit in kranten, op websites en bij evenementen ook de overige Haarlemmers over de duurzaamheidsactiviteiten informeren.

Uitvoering 2013:

- Bijhouden van ontwikkelingen en onderhouden van contacten op het gebied van klimaat- en duurzaamheidseducatie.
- Aanbieden van diverse lesmaterialen, zoals leskisten, lespakketten, boeken en films over energiebesparing, klimaatverandering en duurzaamheid aan de scholen.
- Voortzetten van het Pico Sol project (gastlessen over energiebesparing/duurzame energie/zonne-energie).
- Voortzetten van het project Energieke Scholen (lessen over energiebesparing, zonne-energie en verbetering van het binnenklimaat in de school).
- Uitvoeren van het klimaatlesproject 'Planet Me', in samenwerking met Stichting Kids Moving the World.
- Uitvoeren van het WakaWaka-scholenproject: een uitwisselingsproject voor **basisscholen** in Haarlem en Mutare rond het thema duurzaamheid, in samenwerking met de Stedenband Haarlem-Mutare en de WakaWaka-stichting.
- Scholen betrekken bij het Blok-voor-Blok project.
- Uitvoeren van activiteiten rond zwerfafval en gescheiden inzameling van afval met de scholen, in samenwerking met Wijkzaken en Spaarnelanden nv.
- Deelnemen aan landelijke activiteiten rond het thema energiebesparing, klimaat en duurzaamheid, zoals de Warme Truiendag, de Nacht van de Nacht en de Dag van de Duurzaamheid.

Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1**Zie ook:** plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal

Project 1.12: Energiespel: 'SpeelMetEnergie'
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: afdeling Communicatie, Liander, Haarlems Dagblad
Categorie: deelprogramma in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Duurzaam
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • Vergroting energiebewustzijn Haarlemse bevolking. • Energiebesparing bij Haarlemse huishoudens door gedragsverandering. • Toenemende opwekking van eigen, duurzame energie door Haarlemse huishoudens.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Evaluatie van de resultaten van het spel, dat op 10 oktober 2012 is gelanceerd.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1

2. Vergroening van energie

Project 2.1: Samenwerking rond vergroening van energie onder noemer ‘Spaarne Energie’.
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: Een veelheid aan (potentieel) belanghebbenden: corporaties, bedrijfsleven (grote bedrijven en branches), cultuurinstellingen, grote zorginstellingen, schoolbesturen, energiebedrijven en netbeheerders en andere overheden.
Categorie: deelprogramma in het kader van nieuw beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Behalen van significante CO ₂ -reductie door winning en uitwisseling van groene energie van Haarlemse bodem in Haarlem te laten coördineren en "trekken" vanuit een samenwerking van de belanghebbenden onder de vlag van 'Spaarne Energie'.. Stap 1: Vorming van samenwerking. Stap 2: verkennen van mogelijkheden voor groene energie en realiseren van (voorbeeld-)projecten
Uitvoering 2013: Stap 1: Vorming van samenwerking: <ul style="list-style-type: none"> Op basis van het haalbaarheidsonderzoek door Ecofys, samenwerking onder de noemer ‘Spaarne Energie’ met belangrijkste partners aangaan via een overeenkomst: Stap 2: Verkennen van mogelijkheden voor groene energie <ul style="list-style-type: none"> “1000 bloemen bloeien’: tot stand brengen van voorbeeld projecten die makkelijk kunnen worden gerealiseerd; Gebiedsaanpak Schalkwijk en Waarderpolder (al dan niet apart) verder verkennen, nadat gebleken was dat er zich goede kansen voor bredere samenwerking voordoen Indien door partijen zinvol wordt geacht door ontwikkelen naar het sturingsvraagstuk EU subsidies t.b.v. pilots groene energie binnen Haarlem verkennen Voorstellen indienen EU subsidies t.b.v. pilots groene energie binnen Haarlem
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal; Startnotitie ‘Groene energie in Haarlem’; proj. 5.4

Project 2.2: De CO₂-monitor
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: MS/Onderzoek en Statistiek, Netbeheerder Liander
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> Het jaarlijks in beeld brengen van de CO₂-uitstoot van de totale stad Haarlem en daarbij in kaart brengen wat de uitstoot is van diverse groepen (Bijvoorbeeld bepaalde bedrijfsbranches, woningen, zorgsector, enz.). Aan de hand van de monitor bepalen waar de grootste CO₂-winst valt te behalen en aan de hand daarvan de doelen te stellen voor de komende jaren. Gekozen projecten beoordelen op hun CO₂-reductie. Met behulp van de monitor wordt voor alle partijen duidelijk waar we als Haarlem staan in ons klimaatstreven. De CO₂-monitor wordt daarmee een belangrijk communicatiemiddel. (monitor moet ook voor niet deskundigen te begrijpen zijn) Het vaststellen van trends in de energie- en CO₂-data.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> Opzetten en vullen van de monitor met gas- en elektragegevens van de netbeheerder. Doorrekenen van de gekozen projecten voor 2013 (en later in het jaar voor te kiezen projecten in 2014). Projecten worden geregistreerd in de CO₂-monitor van de provincie Noord-Holland. Deze monitor telt de CO₂-winst op van alle klimaatprojecten in de provincie. Maken, actualiseren en digitaliseren van energiekaarten van Haarlem (Energie in Beeld) gebaseerd op de verkregen energiegegevens van de netbeheerder. Aan de hand van demografische gegevens wordt de correlatie weergegeven tussen het energieverbruik en bijvoorbeeld het inkomen, het aantal personen per huishouden of de leeftijd van de bewoners. Energiekaarten en CO₂-monitor gebruiken voor de aanpak in duurzame renovatieprojecten (Blok voor

Blok). <ul style="list-style-type: none"> • Inventarisatie van energielabelgegevens van woningbouwcorporaties. • Inventariseren plannen woningvoorraadbeheer en deze koppelen aan de gegevens uit de energiekart/CO₂-monitor.
Dekking en relatie met de begroting: Programma 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal

Project 2.3: Collectieve inkoop duurzame energie huishoudens
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: Afdeling Communicatie, Vereniging Eigen Huis (VEH), Ichoosr, Inwoners Haarlem
Categorie: deelprogramma op verzoek van de raad
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • Verlaging van de energiekosten van Haarlemse huishoudens door collectieve inkoop tijdens een energieveiling. • Verhoogde bijdrage van duurzame energie bij Haarlemse huishoudens.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • De eerste Collectieve Inkoop van Energie (CIE), in samenwerking met Vereniging Eigen Huis en iChoosr, heeft eind 2012 plaatsgevonden. De resultaten zullen geëvalueerd worden; afhankelijk van de evaluatie kan besloten worden in 2013 nogmaals een CIE te organiseren.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1

Project 2.4: Potentiële duurzame energiedaken
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: <i>Intern:</i> Stadszaken, Afdeling Wonen, welzijn, Gezondheid en Zorg (bouwregisseur, convenant woningbouwcorporaties), Concernstaf, afd. Onderzoek en Statistiek, Wijkzaken (Programmamanagers), Stedelijke Projecten, afd Projectmanagement <i>Extern:</i> In Holland, VVE's, Makelaars Wijkraden, Milieu Centraal, Bouwend Nederland, CO ₂ -servicepunt, particuliere woningeigenaren, huurders, eventueel banken etc.
Categorie: Nieuw project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Zoveel mogelijk geschikt dakoppervlak wordt gebruikt voor energieopwekking, binnen randvoorwaarden Nota Dak, Nota Ruimtelijke Kwaliteit.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Inzet van de 'Zonatlas' tbv in kaart brengen geschiktheid daken voor energieopwekking • Expertmeeting met partners Haarlem Klimaat Neutraal • Opzet checklist energieopwekking daken (duurzame dakscan). • Gebiedsgerichte impuls energieopwekking daken zoals Schalkwijk, Haarlem Oost en Waarderpolder wordt onderdeel gemaakt van wijk gerichte aanpak Blok voor Blok
Dekking en relatie met de begroting: Programma nummer 9.1; nog aan te vragen EU-subsidie

Project 2.5: Ondersteunen burgerinitiatieven duurzaamheid: 'De burger aan zet'
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: Alle afdelingen waar projecten in het kader van CO ₂ reductie worden uitgevoerd en ondersteund: Vastgoed, Stedelijke projecten, Communicatie, PMB / eigen huisvesting
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal

Doelstelling:

- Ontwikkelen van beleid voor ‘Slimme sturing van wijkinitiatieven’ door bewoners en bedrijven
- Ontwikkelen van instrumenten
- Faciliteren en verbinden van huidige initiatieven (oa Programma duurzame particuliere woningverbetering)
- Nieuwe rol van de gemeente definiëren voor dergelijke initiatieven voor nu en voor de toekomst
- Integraal werken met andere beleidsterreinen zoals Stadsvernieuwing, Vastgoed en Communicatie

Uitvoering 2013:

- Met samenwerkingspartners binnen en buiten de gemeente komen tot een beleidsdocument over ‘Slimme sturing van wijkinitiatieven’.
- Inzetten van bestaande hulpmiddelen op het gebied van het (online en sociale media) faciliteren van burgerinitiatieven zoals bijvoorbeeld het Idealenkompas.
- Uitvoeren van het Programma Duurzame particuliere woningverbetering waarbij een aantal wijken de potentie hebben om tot bijvoorbeeld een coöperatie uit te groeien. Dit zijn: DE Ramplaan, Garenkokerskwartier, Leidsebuurt, Koninginnebuurt, Rozenprieel

Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1 ; €780.000,-- uit ISV3

Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.

3. Programmagroep Verkeer en Vervoer

Project 3.1 Verbetering fietsinfrastructuur
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/OGV
Betrokkenen: SP, STZ/Mil, GOB
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal; tevens wettelijke taak/beleid op gebied van verkeer, luchtkwaliteit (NSL) en geluid (Actieplan Omgevingslawaaai)
Doelstelling: Verbetering fietsinfrastructuur en daardoor stimuleren van gebruik fiets in plaats van auto
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none">
• Uitvoeren aanleg tweerichtingsfietspad Spaarne-Turfmarkt-Lange Brug
• Beperken wachttijden bij verkeerslichten
• Subsidie aanvragen voor Fietsbrug over de Industriehaven
• Evaluatie pontje Belgelaan
• Fietsstraat A. Schweitzerlaan
• Haalbaarheidsonderzoek verruimde fietsenstalling Botermarkt
• Realisatie recreatieve fietsverbinding Houtmanpad
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 8.2, uitvoering per deelproject afhankelijk van subsidieaanvragen; progr. nr 9.1 1 <i>Voor 2013 en later neemt het investeringsvolume sterk af (2013: -34%; 2014/15:-77%; 2016:-84%).</i>
Zie ook: Uitvoeringsprogramma fietsinfrastructuur; Voortgangsrapportage uitbreiding fietsinfrastructuur; Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit; Actieplan Omgevingslawaaai Haarlem

Project 3.2: Ontwikkeling snelfietsroute Haarlem- Amsterdam (Sloterdijk)
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/OGV
Betrokkenen: Fietsersbond, Provincie Noord-Holland, omliggende gemeenten, bedrijven en instellingen
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal; tevens wettelijke taak/beleid verkeer, luchtkwaliteit (NSL) en geluid (Actieplan Omgevingslawaaai)
Doelstelling: <p>Stimuleren en faciliteren van woon/werkverkeer met fiets en/of trapondersteunende voertuigen op de middellange afstand (7,5-25 kilometer).</p>
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none">
• Inrichting (delen van) de route Haarlem – Amsterdam West als snelfietsroute
• Benaderen van bedrijven en instellingen over de voordelen van het gebruik van de fiets bij het woonwerkverkeer
• Voortzetting campagne'Rij 2 op 5' bij bedrijven en instellingen om werknemers te stimuleren met de (elektrische) fiets naar het werk te komen.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 8.2 en 9.1
Zie ook: Plan van Aanpak Haarlem Klimaat Neutraal; Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit, Actieplan Omgevingslawaaai Haarlem

Project 3.3: Efficiënt gebruik fietsparkeervoorzieningen bij NS-station
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: GOB
Betrokkenen: Afd.STZ/Milieu en STZ/OGV, gemeente Haarlem, NS-fiets, Prorail
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal; tevens wettelijke taak/beleid verkeer, luchtkwaliteit (NSL) en geluid (Actieplan Omgevingslawaaai)

Doelstelling: Een zo efficiënt mogelijk gebruik van de fietsparkeervoorzieningen bij het NS-station ter stimulering fietsgebruik als voor- en natransport bij het openbaar vervoer (trein).
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Beheersconvenant met NS (met mogelijkheid cofinanciering) om weesfietsenprobleem aan te pakken. • Ontwikkeling Beleidsplan Fietshandhaving voor hele stad • Start pilot met elektronisch systeem in nieuwe fietskelder om het probleem van weesfietsen terug te dringen. • Discussienota fietsparkeren als uitwerking Parkeervisie
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 8.2 en 9.1
Zie ook: Plan van Aanpak Haarlem Klimaat Neutraal; Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit, Actieplan Omgevingslawaaai Haarlem

Project 3.4 : Verbetering comfort en snelheid OV
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/OGV
Betrokkenen: Provincie NH; SP, STZ/Mil
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal; tevens wettelijke taak/beleid op gebied van verkeer, luchtkwaliteit (NSL) en geluid (Actieplan Omgevingslawaaai)
Doelstelling: Verbetering aantrekkelijkheid OV en daardoor minder (groei) autogebruik
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Voortzetting bushaltes op instaphoogte van 18 cm brengen • Verdere uitrol in 2013 van Dynamisch Reis Informatiesysteem (DRIS) met elektronische informatieborden bij haltes • Verder uitwerken regionale samenwerking OV in kader van Regionale Bereikbaarheidsvisie en Rnet: R-net is een hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) formule die in de komende jaren door de hele Randstad wordt uitgerold • Abri's plaatsen bij haltes waar deze nog ontbreken • verbeteren VRI regelingen tbv OV-doorstroming • Uitvoering infrastructurele maatregelen in kader van quick-win doorstromingsmaatregelen bus Noord-Holland 2012 van de provincie
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 8.2
Zie ook: Plan van Aanpak Haarlem Klimaatneutraal; Haarlems Verkeer en Vervoer Plan HVVP; NSL, Actieplan Omgevingslawaaai; Bereikbaarheidsvisie "Zuid-Kennemerland bereikbaar door samenwerking".

Project 3.5: Rijden op biobrandstoffen (vloeibaar en gasvormig)
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: Essent, Gastreatment Services, Orange Gas, autodealers, Connexxion, provincie Noord-Holland, Bios-groep
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal, tevens wettelijke taak/beleid luchtkwaliteit (NSL)
Doelstelling: Grootschalige introductie van stortgas en biogas ('groen gas') en tweede generatie biobrandstoffen als voertuigbrandstof (gemeentelijk wagenpark, openbaar vervoer, wagenparken bedrijven, particulieren).
Uitvoering 2013: De productie van Groen Gas uit Schoterog –sinds 1 november 2012- zal de basis vormen voor een promotiecampagne van het gebruik hiervan als voertuigbrandstof, waarvan deel uitmaakt: <ul style="list-style-type: none"> • Informatieoverdracht aan autodealers, bedrijven en particulieren over voordelen groen gas als voertuigbrandstof, ondersteuning onder meer via bemiddeling en kennisoverdracht. • Actie verstrekking tankvouchers groen gas bij aanschaf aardgasauto door particulieren zolang de voorraad strekt
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1
Zie ook: Plan van Aanpak Haarlem Klimaat Neutraal; Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit

Project 3.6: Stimulering schone en zuinige wagens (ook elektrisch)
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil ; STZ/OGV en VVH/HHO
Betrokkenen: Vervoerders, particulieren, e-laad, Metropoolregio Amsterdam, Provincie Noord-Holland, Centrummanagement Groep Haarlem, Industrie Kring Haarlem
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal; tevens wettelijke taak/beleid luchtkwaliteit (NSL)
Doelstelling: Het aandeel schonere, CO ₂ -arme voertuigen in de stad vergroten.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Aansluiten bij activiteiten Metropoolregio Amsterdam op het gebied van elektrisch vervoer. • Evaluatie pilot realisatie openbare infrastructuur van laadpalen in samenwerking met Stichting e-laad. • Bij het ontwerp van parkeergarages wordt rekening gehouden met de mogelijkheid om elektrische voertuigen op te laden; ook voor bestaande garages worden de mogelijkheden onderzocht.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1
Zie ook: Plan van Aanpak Haarlem Klimaat Neutraal; Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL).

Project 3.7: Startnotitie onderzoek kosten en baten bereikbaarheidsprojecten
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD, EC
Trekker: STZ/RB, STZ/Mil, STZ/OGV en VVH/HHO
Betrokkenen: Gemeenten Kennemerland Metropoolregio Amsterdam, Provincie Noord-Holland.
Categorie: project als uitwerking van de Structuurvisie openbare ruimte, de intergemeentelijke structuurvisie
Doelstelling: Het voorbereiden van een goede maatschappelijke kosten / baten analyse van grote bereikbaarheidsprojecten. In de startnotitie inventariseren en zo mogelijk per project globaal inschatten van kostenfactoren, verwachte bereikbaarheidswinst, milieufactoren, maatschappelijke en duurzaamheidskansen die vóór uiteindelijke besluitvorming over een project nader moeten worden uitgewerkt in een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) Op basis van de startnotitie moet meer draagvlak kunnen worden gezocht voor kostendragers en voor het vormen van een regionaal mobiliteitsfonds. Tevens kan een voorlopige inschatting worden gemaakt van de termijn en voorwaarden waarop projecten haalbaar zouden kunnen zijn.
Uitvoering 2013 De werkzaamheden aan de startnotities worden afgestemd -en waar relevant geïntegreerd- met de werkzaamheden in het kader van de Structuurvisie Openbare Ruimte. <ul style="list-style-type: none"> • Verkenning kosten en baten Oostelijk deel van ring om Haarlem • Verkenning kosten en baten Prins Bernardtunnel • Verkenning kosten en baten Mariatunnel
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1 De uitvoering is nog afhankelijk van het vinden van financiering
Zie ook: Regionale Bereikbaarheidsvisie Zuid-Kennemerland; Project 7.3 Structuurvisie Openbare Ruimte

Project 3.8: Verbeteren verkeersveiligheid
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/OGV
Categorie: Haarlems beleid dat wordt gecontinueerd
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • verdere vermindering aantal verkeersdoden en -gewonden (ten opzichte van 3 doden en 55 gewonden in 2009)

<ul style="list-style-type: none"> • streven is 0 dodelijke slachtoffers en 0 gewonden die in het ziekenhuis moeten worden opgenomen. • tevens verbetering rapportcijfers veiligheidsbeleving
Uitvoering 2013 <ul style="list-style-type: none"> • fysieke maatregelen en/of voorlichting /educatie ter verbetering veiligheid rondom scholen • uitvoeren educatiecampagne ‘Streetwise’ • continueren inrichting van 30 km-gebieden • Analyseren van één black-spot en nemen van maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid • Aanleg van voldoende brede, obstakelvrije voetgangersruimte bij iedere reconstructie • Uitbreiden geleidelijnen voor visueel gehandicapten bij zebra-paden. • Uitbreiden rateltickers bij verkeerslichten. Ook bij reguliere vervanging verkeerslichten.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 8.1
Zie ook: Aanpassingen nota uitwerking verkeersveiligheid (2006/245416)

Project 3.9: Parkeren / autoluwe binnenstad
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/OGV
Categorie: Haarlems beleid dat wordt gecontinueerd
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • creëren autoluwe binnenstad • beteugelen parkeerdruk op straat • handhaafbare parkeernormen
Uitvoering 2013 <i>Autoluwe binnenstad:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Aanpassen uitgiftebeleid (niet-bewoners)abonnementen in de garages zodat de parkeergarages meer kunnen worden benut voor bezoek binnenstad. • Onderzoeksrapportage betere benutting P&R-voorziening station Haarlem-Spaarnwoude voor bezoek aan binnenstad. • Onderzoeksrapportage realisatie andere Park & Ride voorzieningen • Uitvoering bouw parkeergarage Frederikspark (samen met Provincie) • Vaststellen nieuwe beleidsvisie parkeren. <i>Parkeerdruk op straat:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren gerichte controleacties wijkparkeren in het gebied met belanghebbenden-parkeren. • Stimuleren / faciliteren (bedrijfs-)vervoermanagement en deelautogebruik (zie project 3.9) om autobezit per huishouden terug te dringen. <i>Handhaafbare parkeernormen</i> <ul style="list-style-type: none"> • Vaststellen actualiseringnota over te hanteren parkeernormen i.h.k.v. de Wet Ruimtelijke Ordening (nota Parkeren en Bouwen)
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 8.3

Project 3.10: Stimulering deelautogebruik
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/OGV
Categorie: Haarlems beleid dat wordt gecontinueerd
Doelstelling: Groei aantal deelautopekken in Haarlem in overleg met de betreffende bedrijven
Uitvoering 2013 <ul style="list-style-type: none"> • faciliteren deelautobedrijven bij realisatie nieuwe locaties. • Vergroten bekendheid deelauto onder bevolking
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 8.3 en 9.1

4 Bebouwde Omgeving

Project 4.1: Verduurzaming Stedenbouw
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ/Mil en STZ/RB
Betrokkenen: <i>Intern:</i> Stadszaken, afd. Stedenbouw en Planologie en afd. WWGZ; Wijkzaken (de programmamanagers); Stedelijke Projecten (afd. Projectmanagement) <i>Extern:</i> Woningbouwcorporaties (Elan Wonen, Pre Wonen, IJmere)
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Duurzame stedenbouw is verankerd in alle ruimtelijke projecten, conform de wettelijke verplichting (art. 3.16 Besluit Ruimtelijke Ordening).
Uitvoering 2013: In 2012 is de Nota Praktijkrichtlijn Duurzame Stedenbouw (PDS) uit 2006 geëvalueerd. Op basis hiervan is een begin gemaakt met de actualisatie gemaakt van deze nota aan de hand van een projectopdracht. Aandachtspunten hierbij zijn focus op bestaande stad, gebiedsgerichte maatregelen, energie/ondergrond, monitoren, afstemmen people plan profit. De praktijkrichtlijn duurzame stedenbouw 2.0 is een scharnierpunt tussen de nota's ruimtelijke kwaliteit, Kadernota duurzaamheid, structuurvisie openbare ruimte en ruimtelijke projecten in de wijken van Haarlem In 2013 worden de volgende werkzaamheden verricht: <ul style="list-style-type: none"> • Actualisatie doelen checklist en proces praktijkrichtlijn duurzame stedenbouw 1.0 • Gebruik Praktijkrichtlijn 2.0 bij gebiedsvisies, stedenbouwkundige plannen en bestemmingsplannen • Integratie van de praktijkrichtlijn in het toekomstig te ontwikkelen integraal gebiedsgericht beleid • Vastleggen werken met de praktijkrichtlijn in herziening van het planningssysteem van ruimtelijke plannen • Werken met GPR Stedenbouw . Met GPR stedenbouw kan een duurzame stedenbouwkundige prestatie worden vastgesteld. Keuzevrijheid en maatwerk in maatregelen staan hierbij centraal • Experimenten DPL en GPR (DPL=Duurzame Prestatie op Locatie)
Dekking en relatie met de begroting: programma nummer 9.1

Project 4.2: Toepassen GPR 4.1 voor de duurzame nieuwbouw woningen
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: Woningbouwcorporaties en STZ/WWGZ
Betrokkenen: <i>Intern:</i> Stadszaken, afd. WWGZ (bouwregisseur, convenant woningbouwcorporaties), afd. Vastgoed; Wijkzaken (programmamanagers); Stadsbedrijven afd. Stedelijke projecten <i>Extern:</i> Woningbouwcorporaties (Elan Wonen, Pre Wonen, IJmere)
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: <i>Lopende</i> projecten met corporaties waren erop gericht om met subsidies hogere doelstellingen te halen dan wettelijk voorgeschreven in het Bouwbesluit, door toepassing van GPR 4.1. Door aanscherpingen in de wettelijke voorschriften voor de basiskwaliteit vervalt de noodzaak voor nieuwe afspraken. GPR 4.1 kan ook gebruikt worden om te voldoen aan het nieuwe Bouwbesluit waarin de milieueffecten van het materiaalgebruik moeten worden beschreven.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Toepassen van GPR versie 4.1 en behalen van de basiskwaliteit duurzaam bouwen voor alle nieuwbouw van woningen waar de gemeente een partner is. • Implementeren GPR versie 4.1 binnen de gemeente en bij de partners (de woningbouwcoöperaties). • De partners (de woningbouwcoöperaties) stimuleren dat GPR onderdeel wordt van hun werkprocessen
Dekking en relatie met de begroting: programma nummer 9.1
Zie ook: Beleidsnota duurzame nieuwbouw november 2005

Project 4.3: Activeren duurzame bouwconomie
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: <i>intern:</i> Stadszaken Afd. Ruimtelijk Beleid (ISV3), Afd. Wonen, Welzijn, Gezondheid en Zorg, en afd. Economie en Cultuur; afd. Communicatie; <i>Extern:</i> de Provincie Noord-Holland, eventueel het CO2 servicepunt en de gemeente Bloemendaal, het lokale architectuurcentrum ABC, lokale bouwkundige adviseurs, lokale kleine architectenbureaus, installatie adviseurs en bouwbedrijven
Categorie: Nieuw project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling <ul style="list-style-type: none"> • Bouwkolom enthousiasmeren aangaande duurzame verbouw • Vergroten van de kennis over duurzaam en energiezuinig (ver)bouwen in de bouwkolom • Ontwikkelen van een netwerk van duurzame bedrijven in de bouwkolom • Kwaliteitsafspraken maken over het maatwerkadvies volgens Haarlems format • Ontwikkelen van het Opdrachtenfonds van de Provincie Noord-Holland
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Alweer de derde seminarreeks van 5 bijeenkomsten laten plaatsvinden bij het plaatselijke architectuurcentrum ABC voor lokale architectenbureaus, bouwkundige tekenbureaus en bouwadviseurs met als doel: kennis op te bouwen en te delen en een lokaal netwerk van specialisten te laten ontstaan. • Opzetten van een database van gecertificeerde architectenbureaus, bouwkundige tekenbureaus, adviseurs, installateurs en aannemers voor duurzame renovatie van woningen in de regio, eventueel samen met gemeente Bloemendaal en het CO2 servicepunt van de Provincie Noord Holland. De database is te raadplegen via (de Groene Gids van) www.deGroeneMug.nl. • Kwaliteitsafspraken maken met bovengenoemde professionals om tot een hoogwaardig maatwerkadvies energiebesparing te komen, volgens een Haarlems format. Naast het gewone maatwerkadvies komt er ook een maatwerkadvies voor monumenten en een energieneutraal maatwerkadvies volgens een Haarlems format. • Voorbereiden van het Opdrachtenfonds van de Provincie Noord-Holland. Het opdrachtenfonds is een voorziening die bedacht is door de bouwkolom. De partijen die initiatief nemen nemen een groot financieel risico terwijl de uitvoerders geen enkel risico lopen en geen acquisitie hoeven te plegen. Om deze situatie te verbeteren is het opdrachtenfonds door de bouwkolom geïntroduceerd. De Provincie Noord-Holland stelt een subsidie ter beschikking van €80.000,-. Het opdrachtenfonds wordt in 2013 voorbereid: welke juridische status, wie wil deelnemen en wie wil mee betalen, welke voorwaarden gelden voor het fonds.
Dekking en relatie met begroting: Begroting programmanummer 9.1. Voor het opzetten van een database: budget uit ISV3. Kwaliteitsafspraken maatwerkadvies: budget uit ISV3 Opdrachtenfonds van de Provincie Noord Holland: subsidie van €80.000 van de Provincie Noord-Holland
Zie ook: Het Ideeënboek Haarlem Klimaatneutraal

Project 4.4: Stimuleren duurzame renovatie bij particulieren
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: <i>Intern:</i> Dienstverlening: afd. PBO (frontoffice); Middelen en Services: afd. Communicatie; Stadszaken: afd. Bedrijfsbureau en Subsidies (Subsidie Bureau). <i>Extern:</i> lokale bouwkundige adviesbureau's, kleine architectenbureaus, bewonersinitiatieven, een communicatiebureau en een bedrijf dat zich op vVE's richt.
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Zoveel mogelijk duurzame woningverbetering bij particuliere woningen door de eigenaars.

Uitvoering 2013:

- *Programma Duurzame Particuliere Woningverbetering*
Vanaf 2011 heeft zich een groep van 10 initiatiefnemers gemeld. Dit zijn: bewonersinitiatieven, architectenbureaus, communicatiebureaus en een consortium dat zich op VvE's richt. Deze groep heeft de ambitie om circa 750 woningen in 3 jaar twee labelsprongen te laten maken. Met deze doelstelling maken ze onderdeel uit van het *Blok voor Blok* programma. Deze groep heeft in 2012 groen licht gekregen met de goedkeuring van het budget voor het programma Duurzame Particuliere Woningverbetering uit ISV3 middelen. Vanaf oktober 2012 zijn zij op basis van contracten aan de slag gegaan. Er is ook een communicatieopdracht voor dit programma gegeven.
- *Begeleiden en faciliteren Energiepioniers*
In 2012 hebben zo'n 15 mensen zich gemeld om energiepionier te worden, dwz dat deze mensen hun woning willen verbouwen tot energieneutraal. Dit is een zeer hoge energie-ambitie. Deze mensen zijn vaak enthousiaste ambassadeurs en zij geven ons de mogelijkheid om de techniek te verkennen die nodig is als iedere Haarlemmer in 2030 energieneutraal zal wonen.
- *Verstrekken Duurzaamheidslening*
De duurzaamheidslening van de gemeente Haarlem wordt in 2013 ingezet bij bovenstaande plannen voor het duurzaam verbouwen van de particuliere woningen.
- *Praktische onderdelen:*
Het ontwikkelen van een folder voor voorlichtingsbalie PBO.

Dekking en relatie met begroting: €780.000,-- uit ISV3**Zie ook:** Het Ideeënboek Haarlem Klimaatneutraal**Project 4.5: Duurzame renovatie bezit woningbouwcorporaties****Bestuurlijk opdrachtgever:** JN**Trekker:** Woningbouwcorporaties en STZ/WWGZ**Betrokkenen:**

Intern: Stadszaken, afd. Wonen, Welzijn, Gezondheid en Zorg, (convenant woningbouwcorporaties);
Wijkzaken (programmamanagers); Stedelijke Projecten (projectmanagers)
Extern: Woningbouwcorporaties (Elan Wonen, Pre Wonen, IJmere en Tuinwijk noord)

Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal**Doelstelling:**

Alle renovaties en groot onderhoud projecten worden zo uitgevoerd dat er 30% energiebesparing wordt bereikt (2 labelsprongen of label B)
Ook wordt bij deze projecten duurzaamheidsmaatregelen toegepast op het gebied van water, milieu, gezondheid, gebruikskwaliteit en toekomstwaarde

Uitvoering 2013:

Aanpak van renovatieprojecten volgens de in het Lokaal Akkoord met de corporaties vastgelegde afspraken, namelijk:

- Geen vaste GPR ambitie voor de bestaande bouw
- De GPR als methode en instrument wordt wel vooraf gebruikt om maatregelen en investeringen voor een project te wegen
- Op basis daarvan wordt een plan gemaakt waarbij gestuurd wordt op afspraken over labelstappen en alle niet-energiegerateerde thema's uit de GPR op andere wijze toch gerealiseerd worden
- Iedere corporatie rekent jaarlijks samen met de gemeente één project door op GPR-waarde.

Dekking en relatie met de begroting: programma nummer 9.1**Zie ook:** project GPR 4.1 woningbouw

Project 4.6: Duurzame monumenten
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: STZ/ EC en STZ/Mil
Betrokkenen: <i>Intern</i> STZ / Economie en Cultuur (Monumentenzorg) ; STZ afd Milieu; Afd Veiligheid, Vergunningen en Handhaving, afd. Omgevingsvergunning; <i>Extern</i> , Maatwerkadviesbureau, particuliere woningeigenaren, Nyenrode Business Universiteit.
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Zoveel mogelijk verduurzaming monumenten door de particuliere eigenaren
Uitvoering 2013 <ul style="list-style-type: none"> • Ontzorgen door ontsluiten informatie in de ‘Toolkit voor Monumenten’ en in de ‘Richtlijn Monumenten’ en verstrekken van informatie over bouwkundige en financiële (subsidie)mogelijkheden, en het laten opstellen van commerciële arrangementen. • Voor het historische centrum is in het kader van het Programma Duurzame Particuliere Woningverbetering een opdracht gegeven voor een haalbaarheidsonderzoek. Dit onderzoek richt zich op: <ul style="list-style-type: none"> - maatregelen die op wijk of buurt niveau genomen kunnen worden - het opzetten van een verduurzamingscampagne en identificeren van de ambassadeurs, voorbeeldprojecten en bestaande initiatieven - en een webpagina met voorbeelden.   • De revoluerende lening voor Monumenteneigenaren wordt naast de duurzaamheidslening aangeboden via de reguliere kanalen (www.De groeneMug.nl, balie PBO en de folder van de Energiecoach voor bewoners.
Dekking en relatie met de begroting: Programmanummer 9.1 Uit middelen ISV 3
Zie ook: Het Ideeënboek Haarlem Klimaatneutraal

Project 4.7: Blok voor blok aanpak
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: Woningbouwcorporatie Alliander en STZ/Mil en STZ/WWGZ
Betrokkenen: <i>Intern:</i> Stadszaken, afd. Milieu en afd. Wonen, Welzijn, Gezondheid en Zorg, Wijkzaken Gebiedsmanagement <i>Extern:</i> Woningbouwcorporaties, banken, particuliere eigenaren, diverse adviseurs en architecten
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Blok voor Blok Haarlem richt zich op 30% energiebesparing van minimaal 1500 tot mogelijk 3500 woningen voor de periode van 2012 tot 2015. Het gaat om woningen van woningbouwcorporaties, VVE en particuliere eigenaren. Blok voor blok kent 3 strategieën. <ol style="list-style-type: none"> 1. Commerciële aanpak. Architectenbureaus hebben 10 projecten duurzame renovatie van woningen particuliere eigenaren benoemd. Hiervoor zijn haalbaarheidsstudies in de maak. De aanpak is vraag gericht. De vragen van de individuele eigenaar staan centraal. De gemeente heeft hier een begeleidende rol 2. Corporatie aanpak . De woningbouwcorporaties hebben plannen ingediend voor 1500 woningen energiezuinig (minimaal 2 label stappen) op te knappen. Dat kan zijn renovatie, groot onderhoud of na- isolatie. De gemeente heeft hier een begeleidende maar ook controlerende rol. 3. Wijkgerichte Combinatie aanpak. Het gaat hierbij om samenwerking tussen woningbouwcorporaties met vve's en individuele eigenaren. Er is sprake van een aanbodgerichte aanpak. Er wordt een financieel aantrekkelijk aanbod gemaakt voor de particuliere eigenaren. Afstemming wordt gezocht met onderhoudsprogramma's openbare ruimte. De gemeente heeft hierin een initiërende rol.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Uitvoer van het projectplan. Extra aandacht is nodig voor de wijkgerichte combinatieprojecten en het ontwikkelen van een aantrekkelijk aanbod voor particuliere eigenaren en VVE. • Ontwikkelen en delen van praktijkkennis bij de themagroepen marketing, financiën, bouwkolom en monitoren van de energieprestaties. • Uitvoer van de lokale inrichtingsorganisatie Blok voor Blok. Deze dient als intermediair tussen de betrokken partijen en zorgt voor planning, afstemming, stimuleren en monitoren van projecten. • Afstemmen van Blok voor Blok projecten en projecten openbare ruimte • Uitvoering van een voorlichtingscampagne onder de naam Watt voor Watt

Dekking en relatiet met de begroting: programma nummer 9.1 De proceskosten worden voor een deel gedekt door een Blok voor blok subsidie van 350.000 euro van het rijk. De externe partijen dragen ook bij aan de proceskosten.

Zie ook: projectbeschrijving uit Ideeënboek HKN

Project 4.8: DSK II nieuwbouw klimaatneutrale school

Bestuurlijk opdrachtgever: JN

Trekker: GOB

Betrokkenen: Hulpverleningsdienst Kennemerland (HDK)

Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal

Doelstelling:

Het realiseren van de eerste klimaatneutrale school in Haarlem door vergaande isolatie, WKO en warmtepompen en grootschalige elektriciteitsopwekking met zonnepanelen. Tevens beter binnenklimaat dan vereisten Bouwbesluit

Uitvoering 2013:

- Na afwikkeling van de aanvraag Omgevingsvergunning, ingediend in 2012, wordt in 2013 begonnen met de bouw.

Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Project 4.9: Voorbeeldprojecten energiezuinig en duurzaam bouwen en renoveren

Bestuurlijk opdrachtgever: RvD

Trekker: STZ/Mil, Woningbouwcorporatie Tuinwijk, Elan Wonen, Ymere

Betrokkenen:

Intern: Stadszaken afd. Milieu, afd. Wonen, Welzijn, Gezondheid en Zorg; Middelen en Services, afd. Communicatie
Extern: In Holland, aannemer etc;

Categorie: Nieuw project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal

Doelstelling:

Realiseren duurzame renovatie en nieuwbouw bij woningcorporaties.

Uitvoering 2013:

- Slachthuisbuurt Zuid: realisatie bouw van 200 zeer energiezuinige nieuwe woningen met een EPC gelijk of lager dan 0.4.
- Amsterdamse Buurt: realisatie energiezuinige renovatie van ruim 100 woningen waarvan 30 met een energiebesparing van 60% en 30 met een energiebesparing van 80%;
- Hof van Egmond: voorbereiding/start realisatie renovatie om in 3 jaar voor 158 sociale huurwoningen het energieverbruik met 60% tot 80% terug te dringen (sprong van gemiddeld energielabel F naar een energielabel A of hoger)

Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Project 4.10: Rekenmodel kosten baten duurzame investeringen

Bestuurlijk opdrachtgever: EC

Trekker: STZ/VG

Betrokkenen: Stadszaken, afd. Milieu, afd. Wonen, Welzijn, Gezondheid en Zorg; Provincie CO₂ servicepunt (optioneel)

Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal

Doelstelling:

Inzichtelijk maken van de kosten en baten van energie- en duurzaamheidsmaatregelen voor de hele levensduur van woning- en utiliteitsbouwprojecten, ten behoeve van beslissingen door gemeente en woningcorporaties over transacties en investeringen van bouwlocaties.

Uitvoering 2013:

- Afgelopen jaar is een model ontwikkeld door Vastgoed. Volgend jaar staan de volgende activiteiten op stapel:
- Opnemen duurzame rekenmodel in Nota Grond(prijzen)beleid

<ul style="list-style-type: none"> • Toepassing model in projecten.
Dekking en relatie met de begroting: programma nummer 9.1. Mogelijk financiering vanuit subsidie CO ₂ servicepunt
Zie ook: projectbeschrijving uit Ideeënboek

Project 4.11: Monitoren en verslagleggen duurzaam bouwen en energie woningbouwcorporaties
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: Woningbouwcorporaties en STZ/Mil
Betrokkenen: <i>Intern:</i> Stadszaken, afd. Milieu, afd. Wonen, Welzijn, Gezondheid en Zorg <i>Extern:</i> Woningcorporaties
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Inzicht in de voortgang duurzaam bouwen en duurzame energie van de woningbouwcorporaties.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Inventarisatie behaalde resultaten • Hierin is een beschrijving van de uitgevoerde projecten (Nieuw- en verbouw) en de CO₂ prestatie opgenomen.
Dekking en relatie met de begroting: Programma nummer 9.1
Zie ook: projectbeschrijving uit Ideeënboek

5 Bedrijven en Industrie

Project 5.1: De Energiecoach voor bedrijven
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: Stichting Parkmanagement Waarderpolder en STZ/Mil
Betrokkenen: Eneco Energie Haarlem, Stadszaken/Afd. Milieu en Afd. Economie & Cultuur, Kamer van Koophandel Amsterdam en de IKH Waarderpolder
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none">
• Behalen van significante CO₂-reductie bij bedrijven via energiebesparing en duurzame energie toepassing.
• Verbeteren van de aantrekkingskracht van de Waarderpolder voor nieuwe en bestaande bedrijven.
• Verbeteren van de concurrentiekracht van Haarlemse ondernemers door kostenbesparing op de energierekening.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none">
• Onderzoeken naar nieuwe financieringsmogelijkheden voor het instrument Energiecoach voor de komende jaren. Het project stopt anders halverwege 2013. <p><i>Indien financiering gevonden wordt:</i></p> <ul style="list-style-type: none">
• Voortzetting van de Energiecoach met gerichte thema's (o.a. energiemanagement en energiemonitoring, bodemenergie, duurzaam inkopen).
• Opstellen van een uitvoeringsprogramma op basis van wensen uit het bedrijfsleven met daarbij de volgende aandachtspunten:<ul style="list-style-type: none">
○ Onderhandelen met partijen over financieringsmaatregelen /pakketten.
○ Bedrijven benaderen over energiebesparende maatregelen en een impuls geven aan duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen.
○ Mogelijkheden onderzoeken voor gezamenlijke, decentrale en duurzame energieopwekking in de Waarderpolder, inkoop van groene stroom en/of groen gas.
○ Uitvoeren van de energie-adviezen door bezoeken aan de bedrijven.
○ Stimuleren van energiezuinige buitenverlichting op bedrijfspercelen in de Waarderpolder.
○ Verzamelen van kennis en ervaring op dit onderwerp en verspreiden onder de Haarlemse bedrijven (in combinatie met informatie van het Ondernemersloket).
○ Organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten/bedrijven contactdagen over energiebesparing, duurzaam offrenen en duurzaam energie opwekken.
○ Communiceren naar het bedrijfsleven over de behaalde resultaten via de diverse media.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal

Project 5.2: Convenant Binnenstad Haarlem 2013-2017 onderdeel Duurzame Binnenstad
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD en JN
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: Gebiedsmanagement, Centrum Management Haarlem, MKB Haarlem, Winkeliersverenigingen, City Marketing, Haarlem Lichtstad en de Vereniging van Eigenaren Haarlemse Binnenstad, Haarlemse elektrotechnische bedrijven, Haarlemse middelbare scholen, Energiecoach.
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none">
• Energiebesparing bij het MKB
• Het realiseren van:<ul style="list-style-type: none">
- energiezuinige feestverlichting in de Haarlemse binnenstad;
- energiezuinige aanlichting van gebouwen in de binnenstad;
- energiezuinige etalageverlichting, verwarming, airconditioning, koel- en/of vriesapparatuur (etc.);
- energiezuinige winkeldeuren;
• Meer bewustwording bij de Haarlemmers over energiebesparing bij winkels in hun stad;

<ul style="list-style-type: none"> • Haarlem op de kaart zetten als duurzame winkelstad met duurzame winkels en horeca.
<p>Uitvoering 2013:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duurzame ontwikkelingen in de binnenstad in het Convenant binnenstad Haarlem realiseren in samenspraak met het (georganiseerde) bedrijfsleven in de binnenstad. Daarbij aandacht besteden aan de volgende punten: <ul style="list-style-type: none"> • De Haarlemse MKB-er stimuleren om energie te besparen. • Elektrotechnische installatiebedrijven betrekken bij de uitvoering van maatregelen. • Door het uitdoen van overbodige verlichting (openbare verlichting uitgezonderd) zorgen voor meer nachtelijke duisternis en daarmee een betere nachtrust voor de inwoners van Haarlem. • Stimuleren van meer slimme, energiezuinige winkeldeuren. • Nacht van de Nacht benutten als bewustwordingsmoment over het onderwerp verlichting in de nacht. • Feestverlichting energiezuinig uitvoeren voor de feestdagen van 2013. • Aanlichten van gebouwen energiezuiniger maken en 's nachts helemaal uitdoen. • Informatievoorziening aan winkeliers in de binnenstad over energiezuinige etalageverlichting, verwarming, airconditioning, koel- en/of vriesapparatuur en winkeldeuren • Samenstellen ontzorgingspakketten inclusief financiële arrangementen voor de winkeliers samen met betrokken partners. • De resultaten op energiebesparing bij de middenstanders communiceren via de diverse media naar het bedrijfsleven als goede, stimulerende voorbeelden. • De verplichte maatschappelijke stage voor middelbare scholieren krijgt een duurzame variant waarbij ondernemers ondervraagd worden over hun energiezuinigheid en duurzaamheid. Rondom deze stages wordt de nodige publiciteit gegenereerd. • Uitvoering gaat in nauwe samenwerking met MKB Haarlem en de branche organisaties. Bij de branchegewijze aanpak wordt vanuit MKB en overheden dezelfde informatie verstrekt.
<p>Dekking en relatie met de begroting: Programmanummer: 9.1</p>
<p>Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal</p>

<p>Project 5.3: Pilot ontwikkeling energiezuinige kantoorgebouwen</p>
<p>Bestuurlijk opdrachtgever: JN</p>
<p>Trekker: STZ/Mil, STZ/RB en GOB</p>
<p>Betrokkenen: Afd. Economie & Cultuur, afd Ruimtelijk Beleid, Programmamanagement en Stichting Parkmanagement Waarderpolder/Energiecoach, Projectontwikkelaars, bedrijfsmakelaars en kantooereigenaren.</p>
<p>Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal</p>
<p>Doelstelling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een kwaliteitsslag realiseren in nieuwe en/of bestaande en vaak leegstaande kantoorgebouwen qua energie en duurzaamheid. • Leegstaande panden weer aantrekkelijk maken voor nieuwe huurders of voor andere functies (broedplaatsen, studentenhuisvesting) geschikt maken..
<p>Uitvoering 2013:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Benutten van de kantoorlocatie Koningstein als studie-object om de mogelijkheden van duurzame transitie in beeld te brengen. • Deze pilot gebruiken om positieve publiciteit en kennis te genereren en daarmee de kantorenmarkt een positieve impuls geven door betere verhuurbaarheid en imago. • Aan de hand van (reeds uitgevoerde) verkenning welke kantoorgebouwen in aanmerking komen om te transformeren nader bepalen welke daarvoor daadwerkelijk geschikt zijn. Eventuele vervolgstudies kunnen door studenten van InHolland worden gedaan. • Met behulp van beschikbare data uit de casus de investeringskosten en -baten van energiebesparingen uitrekenen. • De duurzaamheidsscan inzetten om een compleet beeld te krijgen van alle verduurzamingsmogelijkheden bij bestaande en nieuwe kantoren.
<p>Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1</p>
<p>Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal</p>

Project 5.4: Collectieve opwekking van duurzame energie (o.a. Waarderpolder)
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD, EC, JN
Trekker: Joulz , STZ/Mil, STZ/RP
(mogelijke) Betrokkenen: bedrijven in de Waarderpolder, Hoogheemraadschap Rijnland
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Onderzoeken wat de haalbaarheid is van duurzame energie opwekking. Dit in navolging van een verkennend onderzoek dat in 2010 is verricht. Benuttingsmogelijkheden ondergrond vastleggen in plannen
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • De mogelijkheden van geothermie in Haarlem onderzoeken, ondermeer mbv de Bodemenergietool (zie project 6.3) • Uitwerken van andere duurzame energieopties (zon, wind en wko) voor bedrijven. • Onderzoeken welke ondernemers interesse hebben in warmte en koudeopslag in Waarderpolder met gebiedsaanpak (zie proj. 2.1 Spaarne Energie) • Plannen maken voor de optimale, ruimtelijke benutting van groene energie in gebiedsaanpak Waarderpolder en directe omgeving (ook lange termijn, waarbij warmte- en koudeopslag (WKO) een belangrijke sturing vraagt) • Het Masterplan Bodemenergie Waarderpolder vaststellen en benutten om de realisatie van warmte- en koude bronnen in goede banen te leiden. • Onderzoek naar nut en noodzaak van het verankeren van het masterplan Bodemenergie in een <i>ondergronds</i> bestemmingsplan. Een ondergrondse bestemming is landelijk de enige juridische grondslag om een optimale invulling te geven aan het toepassen van grootschalige bodemenergiesystemen. De Provincie Noord-Holland is, voor wat betreft de verlening van vergunningen voor open Warmte Koude Opslag systemen, bevoegd gezag vanuit de Waterwet. In een pilot is een facet ondergronds bestemmingsplan voor het bedrijventerrein Waarderpolder opgesteld. Samen met Ruimtelijk beleid wordt bekeken of het facet-bestemmingsplan in 2013 wordt vastgesteld • Onderzoeken of het mogelijk is om een masterplan bodemenergie te maken voor heel Haarlem. • Onderzoeken mogelijkheden energieopwekking daken Waarderpolder met behulp van de Zonne-atlas zie project 2.4 'Potentiële energiedaken'. • Samen met de exploitant bekijken wat er mogelijk is om de huidige windmolens in de Waarderpolder op te schalen.
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal en de projecten 2.1, project 2.4, project 6.3

Project 5.5: Groene Mug Community; Koppeling arbeidsmarkt en onderwijs op thema duurzaamheid
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: STZ/Mil, STZ/JOS, STZ/EC
Betrokkenen: Stichting Parkmanagement Waarderpolder/Energiecoach, MKB-Haarlem, IKH Waarderpolder, Hogeschool InHolland, Nova College, UWV, Kamer van Koophandel, klimaatpartners, Agentschap NL.
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: De arbeidsmarkt en het onderwijs in Haarlem beter en meer praktijkgericht op elkaar aansluiten op het onderwerp duurzaamheid en techniek. Het lesprogramma van scholen meer laten aansluiten op ontwikkelingen en wensen vanuit de arbeidsmarkt.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeken waar de aansluiting tussen bedrijfsleven en onderwijs in Haarlem beter op elkaar kan aansluiten, met name op het thema techniek en duurzaamheid. • In navolging daarvan de duurzame maatschappelijke stages op middelbare scholen, meer proposities uitwerken voor VMBO-, MBO- en HBO-onderwijs. • Lesprogramma's van genoemde scholen aanvullen met actuele informatie vanuit het bedrijfsleven en ontwikkelingen vanuit het thema duurzaamheid en techniek. • Leerwerkplekken, stages en afstudeerplaatsen invullen rondom het thema duurzaamheid. • Onderzoeksvragen vanuit het bedrijfsleven en maatschappelijke vraagstukken vanuit de lokale samenleving uitzetten op de Hogeschool InHolland om zo kennis rondom deze vraagstukken op te bouwen

en te benutten in zowel het onderwijs als de samenleving zelf. Onderwijs, Ondernemers en Onderzoek bij elkaar brengen via diverse tools (gastlessen, bliksem- en/of praktijkstages, les op locatie, “Technasium” Voortgezet Onderwijs) om te komen tot een (online) community rondom het thema duurzaamheid.

Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal

6 Groene Economie

Project 6.1: Pilot duurzame uitgifte bedrijfskavels Waarderpolder
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: STZ/VG en GOB en STZ/Mil
Betrokkenen: Stadszaken Afd. Vastgoed en Afd. Economie & Cultuur, Stichting Parkmanagement Waarderpolder, Energiecoach, Themateam Duurzame Bedrijven.
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • De laatste kavels van de Waarderpolder duurzaam, energiezuinig (klimaatneutraal) ontwikkelen, • Bij de ontwikkeling van de Noordkop de uitgangspunten “Cradle to Cradle” benutten. • Een speelveld creëren waarbinnen bedrijven door de gemeente worden begeleid naar een uitvoerbaar en duurzaam plan voor hun nieuwe bedrijven.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Het uitvoeren van het beleid conform de nota over duurzame uitgifte van bedrijfskavels. • Het gebruik maken van een milieubeoordelingssysteem (GPR 4.1) voor vestiging van duurzame bedrijven. • Gemeente verleent ondersteuning bij de ontwikkeling van duurzame bedrijfsplannen (o.a. door de Energiecoach en het Ondernemersloket). • Kennis en ervaringen uit het landelijke themateam Duurzame bedrijven en andere steden (Venlo en Heerhugowaard) worden benut om dit project tot een succes te maken. • Ondernemers worden “vanaf de tekentafel” tot de realisatie van hun bedrijf geïnformeerd over de meest duurzame maatregelen voor hun bedrijf om zo tot een maximaal haalbare, duurzame bedrijfsstart te komen.
Dekking en relatie met de begroting: Programmanummer: 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal

Project 6.2: Grondbank Haarlem
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Haarlems Beleid
Doelstelling: Hergebruik van overtollige partijen grond draagt bij aan de duurzaamheidsambities van de gemeente Haarlem en beoogt een zo duurzaam mogelijk beheer van de Haarlemse bodem te koppelen aan een doelmatig en laagdrempelig duurzaam grondverzet voor werken, bouw- en woonrijp maken. Gestart is in 2012 met een tijdelijke gemeentelijke grondbank, met evaluatie kostenbesparing over 2 jaar, als pilot voor een definitieve, regionale grondbank.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Het gemeentelijk gronddepot is in 2012 gerealiseerd. Het centraal laten coördineren van alle grondstromen waarmee de gemeente Haarlem over een eigen (tijdelijke) gemeentelijke grondbank beschikt. De ligging van de Tijdelijke Opslag Plaats (TOP) op het industrieterrein “de Liede” in de gemeente Haarlemmerliede brengt met zich mee dat het toezicht en controle in principe op afstand door de gemeente worden uitgevoerd. (De gemeente maakt gebruik van een locatie die in eigendom is van NV Afvalzorg, welke ook vergunninghouder is. De Provincie Noord-Holland is, voor wat betreft de milieu (Wabo) -vergunning, bevoegd gezag). De grondbank van de gemeente Haarlem zal moeten voldoen aan de regels die zijn gesteld in de vergunning. • De gemeente richt zich op de regie grondstromen vanwege de wettelijke taak t.a.v. registratie en milieutoetsing (en vastlegging nieuwe kwaliteiten) en de centrale rol in het gegevenbeheer van de bodemkwaliteit voor informatieverstrekking en het nemen van besluiten en beschikkingen, etc
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1

Project 6.3: Bodemenergietool Haarlem
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/MIL
Categorie: Haarlems beleid
Doelstelling: Het op gemeentelijk niveau inzichtelijk maken van de mogelijkheden voor bodemenergie.
Uitvoering 2013: Haarlem heeft een webapplicatie voor bodemenergie ontwikkeld, het gemeentelijke bodemenergietool. Hiervoor zijn diverse kaartlagen zoals beperkingen (bijvoorbeeld bodemverontreiniging), bodemopbouw, al vergunde systemen, en gegevens uit het masterplan bodemenergie Waardepolder (zie ook project 5.4) met elkaar gekoppeld, waardoor initiatiefnemers via deze webapplicatie kunnen zien of de door hen gewenste ontwikkeling op het gebied van bodemenergie rendabel is. De applicatie is in 2012 in gebruik genomen. In 2013 wordt onderzocht of een koppeling met de melding van bodemenergiesystemen gerealiseerd kan worden.
Dekking en relatie met de begroting: Programmanummer 9.1. De kosten worden gedekt uit het Bodemprogramma Haarlem 2010-2014 (RB 16 december 2010).
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal; en project 5.4

Project 6.4: Verduurzaming inzameling en verwerking huishoudelijk afval
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/OGV
Categorie: Wettelijke taak, gemeentelijk beleid
Doelstelling: Verduurzaming van de inzameling en verwerking van huishoudelijk fijn en grof afval. Gescheiden inzameling zowel voor fijn als voor grof afval tenminste gelijk aan landelijk gemiddelde
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Vaststelling duurzaam Afvalstoffenplan 2011-2015 “Van afval naar grondstof” als beleidsbasis (zowel visie, kaders, strategie als aanpak) • Implementatie van het duurzame beleid aan de hand van afvalstoffenplan • Selectieve verdere uitrol van ondergrondse containers voor restafval en TPGK (Textiel, Papier, Glas en Kunststof. Alleen dáár waar dit voldoende rendement oplevert • Intensivering voorlichting afvalscheiding, m.n. kunststofscheiding maar ook de andere herbruikbare fracties.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.5

Project 6.5 Verduurzaming stadsreiniging
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/OGV
Categorie: Wettelijke taak, gemeentelijk beleid
Doelstelling: Betere en duurzamere stadsreiniging en onkruidbestrijding
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Afronden implementatie beeldgestuurd reinigen stadsbreed • Opstellen en vaststellen van plan van aanpak voor niet-chemische onkruidbestrijding inclusief financiële consequenties, op basis van ervaringen in andere steden.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.5

B: Toekomstbestendige ruimtelijke ordening, leefkwaliteit en gezondheid.

7. Ruimtelijke Kwaliteit

Project 7.1 Verduurzamen van ontwikkelingsprojecten
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ/RB en STZ/Mil
Categorie: deels wettelijke project, deels Haarlems beleid dat wordt voortgezet
Doelstelling: Het bevorderen van leefbaarheid en duurzaamheid bij ontwikkelingsprojecten
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none">
• Bij ieder ontwikkelingsproject worden conform de eisen uit het Besluit Ruimtelijke Ordening (BRO), eventueel aangevuld met de Checklist Duurzame Stedenbouw, een (concept) milieuprogramma opgesteld. Hierin staan alle aandachtspunten op het gebied van leefbaarheid en duurzaamheid verwoord in samenhang met mogelijke oplossingen
• Bij ieder ontwikkelingsproject zal worden nagegaan of de MILO-aanpak moet worden toegepast.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 5.3 en 9.1
Zie ook: 'Richtlijnen fysieke projecten' (zie o.a. SO/PM/2005/1069).

Project 7.2 Duurzaamheid in Gebiedsvisies
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ / RB en STZ/Mil
Categorie: Haarlems beleid dat wordt afgerond
Doelstelling: Het vastleggen van duurzaamheidsambities in Gebiedsvisies.
Uitvoering 2013: <p>Voor verschillende gebieden wordt een visie opgesteld inclusief duurzaamheidsparagraaf; in 2013 wordt gestart met een visie voor Oost</p>
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 5.3 en 9.1
Zie ook: <ul style="list-style-type: none">
• proj 4.1 Verduurzaming stedenbouw
• proj 7.1 Verduurzamen ontwikkelingsprojecten

Project 7.3 Structuurvisie openbare ruimte
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ/RB
Categorie: deels wettelijke taak, deels Haarlems beleid
Doelstelling: <p>Te komen tot een integrale visie op de openbare ruimte, van gebruik tot inrichting.</p>
Uitvoering 2013: <p>Inventarisatie van bestaand beleid voor openbare ruimte, participatie, ontwikkelingen en visies samenvoegen, één ontwikkelrichting bepalen, structuurvisie schrijven, inspraak, structuurvisie afmaken. Duurzaamheid vormt hierin een essentieel onderdeel.</p>
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 5.3
Zie ook: <ul style="list-style-type: none">
• Plan van aanpak Gebiedsvisies
• Nota Ruimtelijke Kwaliteit

Project 7.4: Actualiseren en uitvoeren gemeentelijk waterbeleid
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/OGV
Categorie: Wettelijke taak en Haarlems beleid
Doelstelling: Verbetering van de waterkwaliteit en het afwaterend en waterbergend vermogen van het Haarlemse oppervlaktewatersysteem.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Vaststellen Actualisatie Integraal Waterplan Haarlem • Onderzoek afkoppelen Binnenstad Haarlem • Ontwerp afkoppelen daken en wegen Waarderpolder • Onderzoek afkoppelen Meerwijk en Molenwijk • Opstellen en vaststellen Verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP) 2012-2016 • Vaststellen Verordening Woonschepen en Verordening Haarlemse Wateren • Continueren monitoren afkoppelpilot Meerwijk Oost • Afkoppelen van 15 ha verharding (Europawijk Zuid, Oosterduin, Boerhaavewijk, Meerwijk Midden) • Proefproject voor afkoppelen van wegen • Uitvoeren centrale watergang Waarderpolder • Start haalbaarheidsstudie waterberging Spaarndammerpolder • Continueren beleid gemeentelijke Voorziening Waterberging en Bergingsrekening Courant • Doorgaan met oplossen van een aantal knelpunten watersysteem (trekker Rijnland) • Uitvoeren van 2 (van de nog in totaal aan te leggen 5) bergbezinkbassins • Continueren beheer en verbetering rioolsysteem • Continueren aanleg en beheer drainage
Dekking en relatie met de begroting: <ul style="list-style-type: none"> • Investeringsplan 2010 - 2015, posten 63.02 t/m 63.19 en post 64.04 • Begroting 2013 - 2017, Programma 9 (Kwaliteit Fysieke Leefomgeving)
Zie ook: GRP 2007-2011, Integraal Waterplan Haarlem, OGV-Meerjarenprogramma 2013-2016, jaarschijf 2013

8. Leefomgevingskwaliteit en gezondheid

Basismilieukwaliteit en bedrijven

Project 8.1: Basismilieukwaliteit en bedrijven: uitvoeren gemeentelijke milieutaak als integraal onderdeel van de Wabo
Bestuurlijk opdrachtgever: BS, EC
Trekker: VVH /OV en HBO
Categorie: Wettelijke taak
Doelstelling: Afwikkeling van aanvragen, toezicht en handhaving van milieuaspecten in omgevingsvergunning.
Uitvoering 2013: De uit te voeren taken op het gebied van milieu in het kader van de Wabo worden verantwoord via de jaarlijkse begrotingscyclus en het Integrale Handhavingsbeleid. Jaarlijks nader vast te stellen aanvullende activiteiten op door de Raad vast te stellen thema's, bijvoorbeeld Haarlem Klimaat Neutraal, geluidszone Waarderpolder etc. zullen in de Duurzaamheidsmonitor worden toegelicht.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 2.3
Zie ook: Programmabegroting 2013-2017; Integraal Handhavingsbeleid.

Toelichting bij 8.1:

In 2010 is, op basis van een rapport van de Commissie Mans, landelijk een beweging in gang gezet om te komen tot regionale uitvoeringsdiensten (RUD's) op schaalgrootte van de veiligheidsregio. Het college heeft op november 2011 en februari 2012 bij convenant besloten om de basistaken uit de landelijke packagedeal over te dragen aan de RUD IJmond die onderdeel uitmaakt van de Milieudienst IJmond. Tevens is uit het oogpunt van afstemming van de werkzaamheden en doorontwikkeling van de organisatie aanvullend besloten om tegelijkertijd alle inrichtingsgebonden milieutaken over te dragen aan de Milieudienst IJmond. Dit betekent, dat de gemeentelijke vergunningverlening en handhaving op het gebied van de bedrijfsmilieutaak vanaf 2013 binnen de regionale context zal plaatsvinden.

Bij de hoofdafdeling VVH is gekozen om de door hen uit te voeren taken op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) te verantwoorden via drie wegen: de jaarlijkse begrotingscyclus, het Integrale HandhavingsBeleid en de verantwoordingsproducten die geleverd worden voor de uitgevoerde taken voor de gemeente Haarlem door de Regionale Uitvoeringsdienst / Milieudienst:

- De begrotingscyclus betekent daarbij dat de cijfers, aantallen, hoeveelheden, beoogde doelstellingen en geplande activiteiten in de jaarlijkse producten terugkomen en worden verantwoord, zoals daar zijn, de begroting, de jaarrekening, de BERAP en de kadernota.
- Het Integrale HandhavingsBeleid is daarbij door de raad vastgesteld om de beschikbare handhavingscapaciteit in te zetten op de afgesproken activiteiten ten einde de gewenste resultaten/doelen in de stad te behalen.
- In de detacheringsovereenkomst en de toekomstige Gemeenschappelijke Regeling zullen gezamenlijk afspraken gemaakt worden hoe de Milieudienst IJmond/Regionale Uitvoeringsdienst IJmond de taken, de resultaten en de benodigde inzet zal verantwoorden.

Onder de Wabo-taken worden dus ook de milieutaken begrepen die worden uitgevoerd met betrekking tot bedrijven die onder de werkingssfeer van de Wet milieubeheer vallen. Taken dus die onder meer de vergunningverlening, het behandelen van meldingen en de handhaving daarop inhouden. Deze taken zijn uiteraard wel van belang voor het bereiken, behouden en verbeteren van de basiskwaliteit van de leefomgeving en duurzaamheid. Echter voor de specifieke verantwoording op deze reguliere taken wordt hier korthedshalve verwezen naar de eerdergenoemde (jaarlijkse) producten.

Milieukwaliteit bij ontwikkelingen

Project 8.2 Opstellen milieuparagraaf bestemmingsplannen
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak
Doelstelling: Het vastleggen van milieumambities in bestemmingsplannen
Uitvoering 2013: Voor alle bestemmingsplannen wordt een milieuparagraaf opgesteld. Duurzaamheidsaspecten worden hierin zoveel mogelijk opgenomen
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: proj. 2.4

Bodemkwaliteit

Project 8.3: Opstellen bodembeleid en bodemtaken
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak + gedeeltelijk Haarlems beleid
Doelstelling: Er is sprake van actueel bodembeleid in lijn met m.n.: de Wet bodembescherming, het Besluit bodemkwaliteit en het Besluit kwaliteit bodembeheer (KWALIBO). In het kader van decentralisatie van bodemtaken dient Haarlem binnen de wettelijke kaders haar beleid vast te stellen. De wettelijke taken worden adequaat uitgevoerd.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none">
• Een hernieuwd en integraal bodembeleid op basis van de startnotitie Actualisatie beleidskader bodem (B&W 20 september 2011) zal door de Raad worden vastgesteld. Door verandering van landelijke wet- en regelgeving is vertraging opgetreden. Vaststelling zal na verplichte afstemming met buurgemeenten, provincie en waterschap en inspraak (op basis van Awb) plaatsvinden.
• De bodemkwaliteitskaart is geactualiseerd. Deze actualisatie wordt zo mogelijk in de bodembeleidsnota opgenomen.
• Opstellen adviezen en uitvoeren van onderzoeken voor andere gemeentelijke afdelingen.
• Uitvoeren van nazorg, saneringen en onderzoeken op basis van het Bodemprogramma Haarlem 2010-2014.
• Beoordelen en goedkeuren door beschikkingen van onderzoek, sanerings- en nazorgplannen en saneringsverslagen.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: startnotitie Actualisatie beleidskader bodem (B&W 20 september 2011). Bodemprogramma Haarlem 2010-2014 (Raad 16 december 2010).

Project 8.4: Afronding baggerwerkzaamheden
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Haarlems beleid.
Doelstelling: Het op peil brengen van de onderhoudstoestand van de Haarlemse watergangen
Uitvoering 2013: Uitvoering van de tweede fase van het baggerwerk Haarlem is in 2011 gestart. Het einde is gepland voor 2013. Het gaat grotendeels om watergangen in het buitengebied en daarnaast enkele stadsgrachten. Wanneer zo de onderhoudstoestand van de watergangen in Haarlem weer op peil is, kan Haarlem het onderhoud overdragen aan het hoogheemraadschap van Rijnland.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Project 8.5: Kwaliteitszorg Bodem: onderhouden en ontwikkelen
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: wettelijke taak
Doelstelling: Onderhoud en doorontwikkeling van het kwaliteitszorgsysteem bodem.
Uitvoering 2013: Het kwaliteitszorgsysteem Bodem wordt verder geoptimaliseerd en geïmplementeerd. Door middel van interne audits en externe visitaties wordt nagegaan of (reeds vastgelegde) procedures worden gevolgd en kunnen worden verbeterd. Hiermee worden risico's onderkend en zo veel als mogelijk afgedekt. Verder worden prestatie-indicatoren (verder) ontwikkeld. Dit om de geleverde kwaliteit te toetsen, te monitoren en indien nodig te verbeteren. Zowel de kwaliteit van de uitvoering van de Bodemtaken, als de efficiëntie worden zo geoptimaliseerd.
Dekking en relatie met de begroting: Bijdrage in de DUB (decentrale uitkering bodem) €30.000 per jaar specifiek voor de kwaliteitszorg. Dit is ook opgenomen in het bodemprogramma Haarlem 2010-2014 (Raad 16 december 2010)..
Zie ook: Managementrapportage Kwaliteitszorg Bodem 2010

Luchtkwaliteit

Project 8.6: Vaststellen en uitvoeren nieuw Beleidsplan luchtkwaliteit 2013-2016 en uitvoeren Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak + voortgezet beleid
Doelstelling: Blijvend voldoen aan de wettelijke normen voor de luchtkwaliteit.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Vaststellen van een nieuw Beleidsplan luchtkwaliteit Haarlem voor 2013-2016 • Uitvoeren / begeleiden van maatregelen uit voornoemd Beleidsplan en uit het NSL, waarvan het Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit Noordvleugel deel uitmaakt.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit; Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit Noordvleugel

Project 8.7: Rapportage en monitoring luchtkwaliteit 2012
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak
Doelstelling: Blijvend voldoen aan de wettelijke normen voor de luchtkwaliteit.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Aanleveren en controleren gegevens Haarlem ten behoeve van het landelijke Monitoringtool van het Rijk. Het Rijk rapporteert in dat tool de luchtkwaliteit over 2012. • Inventariseren en rapporteren van de voortgang van de Haarlemse NSL /RSL maatregelen ten behoeve van de jaarlijkse monitoring door het Rijk en de Provincie • Resultaten publiek toegankelijk maken en verwerken in het Haarlemse beleid
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: www.nsl-monitoring.nl

Project 8.8: Uitvoeren, begeleiden en toetsen luchtkwaliteitsonderzoek
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak
Doelstelling: Blijvend voldoen aan de wettelijke normen voor de luchtkwaliteit.
Uitvoering 2013: Het uitvoeren, begeleiden en toetsen van onderzoek luchtkwaliteit bij diverse vormen van planvorming
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Project 8.9: Bevorderen van het rijden op (groen) gas binnen de gemeentelijke organisatie
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Haarlems Beleid (tevens onderdeel van NSL)
Doelstelling: Blijvend voldoen aan de wettelijke normen voor de luchtkwaliteit
Uitvoering 2013: Voortzetting vervanging gemeentelijk wagenpark door aardgasvoertuigen
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: Project 3.5 Rijden op biobrandstoffen (vloeibaar en gasvormig); project 1.4 Duurzame mobiliteit eigen organisatie

Geluid

Project 8.10: Vaststellen Actieplan Omgevingslawaai 2013-2017
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak + voortgezet beleid
Doelstelling: Vermindering geluidhinder als gevolg van weg- railverkeer en industrie ten opzichte van peiljaar 2011
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Opstellen en vaststellen van een actieplan Omgevingslawaai met hoofdlijnmaatregelen ter verbetering van de geluidssituatie in Haarlem; • Onderdeel hiervan is ook een evaluatie van de lopende maatregelen waaronder het stil asfalt beleid. • Vóór definitieve vaststelling vindt inspraak plaats
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: Actieplan Omgevingslawaai Haarlem 2009-2013; Nota geluidsarm asfalt (2004)

Project 8.11: Volgen ontwikkelingen Schiphol
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Deels wettelijke taak deels Haarlems beleid dat wordt voortgezet
Doelstelling: Het zodanig beïnvloeden van de ontwikkelingen rond Schiphol, dat daardoor gevaar en hinder ten gevolge van vliegverkeer, voor de Haarlemse burgers zoveel mogelijk wordt beperkt.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Deelname aan de BRS en CROS (dan wel haar opvolgers) • Inbreng leveren inzake uitwerking van de Alders-adviezen en het daaraan gekoppelde convenant hinderbeperking
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Project 8.12: Uitvoeren van akoestisch onderzoek
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak
Doelstelling: Het realiseren van een acceptabele geluidskwaliteit in relatie tot de woonomgeving
Uitvoering 2013: Uitvoeren van akoestisch onderzoek en advisering inzake bouw- en bestemmingsplannen en de Wabo
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Project 8.13: Uitvoeren van saneringsprojecten op het gebied van weg- en railverkeerslawaai
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak
Doelstelling: Behalen van een acceptabele omgevingskwaliteit voor geluid.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Het afronden van het lopende schermenproject langs de spoorbaan Haarlem-Leiden. Het betreft de afscherming van circa 470 woningen, waarvan er nog 31 resterend. Daarnaast moeten nog ca. 20 tot 30 woningen voorzien worden van gevelisolatie • Bij positieve beschikking van deze aanvraag het (opstarten van) de uitvoering van deze maatregelen. • Het uitvoeren van akoestische maatregelen tegen wegverkeerslawaai bij circa 30 woningen
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: o.a. Actieplan Omgevingslawaai Haarlem 2009-2013

Project 8.14: Zonebeheer industrielawaai Waarderpolder
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak
Doelstelling: Het verdelen van de beschikbare geluidruimte in de Waarderpolder over de verschillende bedrijven volgens een transparant toewijzingsmodel op een zodanige wijze dat er geen overlast voor de omgeving ontstaat.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Opstellen zonebeheersplan in overleg met bedrijven, en KvK. • Het realiseren van een aangepaste (verruimde) geluidzone rond de Waarderpolder. • Het aanpassen van de bestemmingsplannen rond de Waarderpolder in samenwerking met de afdeling Ruimtelijk Beleid. • Het aanpassen van vergunningen Wet milieubeheer (Wm) van bedrijven met een overschot aan geluidruimte in de Waarderpolder, in samenwerking met de afdeling VVH en de Provincie Noord-Holland. • Het beheren van de geluidzone industrielawaai rond de Waarderpolder op basis van de verstrekte vergunningen. • Het adviseren op akoestisch gebied bij circa 10 vergunningaanvragen dan wel meldingen. • Adequaat en aktueel beheersysteem geluidreserveringen bedrijven in de Waarderpolder.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Beschikbaar stellen milieu-informatie

Project 8.15: Uitvoeren projectopdracht Aarhus: informatie basismilieukwaliteit aan burgers
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak + voortgezet beleid
Doelstelling: Alle gemeentelijke milieu-informatie is zoveel mogelijk via internet beschikbaar voor de burger

Uitvoering 2013: Verdere digitalisering van zoveel mogelijk milieu informatie, in lijn met de binnen de gemeente vast te stellen prioritering.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: MIL/2005/2301, Projectopdracht implementatie Verdrag van Aarhus.

Gezondheid

Project 8.16: Uitvoeren van de reguliere medisch milieukundige zorg uit de Wet Publieke Gezondheid (WPG)
Bestuurlijk opdrachtgever: JvdH
Trekker: GGD Kennemerland
Categorie: Wettelijke taak die wordt voortgezet
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • WPG: de gemeenteraad draagt zorg voor het bevorderen van medisch milieukundige zorg • Uitvoering van de genoemde onderdelen uit de WPG en bewaken kwaliteit hiervan.
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Voortzetting huidige uitvoering. Regulier blijft de advisering over actieplannen luchtkwaliteit en geluid, Schiphol, bodemverontreiniging, etc. • Nadere invulling geven in samenwerking GGD en Gemeente Haarlem aan bewaken van gezondheidsaspecten in bestuurlijke beslissingen en signaleren ongewenste situaties volgens Wet Publieke Gezondheid. De GGD wil graag betrokken worden bij bestuurlijke beslissingen met invloed op gezondheid. Het halfjaarlijks overleg met afdeling milieu zal als instrument gebruikt worden om op de hoogte te blijven van de relevante ontwikkelingen en acties af te stemmen.
Dekking en relatie met de begroting: Begroting GGD Kennemerland
Zie ook: de andere GGD taken

Project 8.17: De Gezonde Stad 2012-2015; speerpunten Gezonde School en Gezonde Wijk
Bestuurlijk opdrachtgever: JvdH
Trekker: GGD Kennemerland
Categorie: Haarlems Beleid
Doelstelling: Grote stedenprogramma <i>Gezond in de Stad</i> is gericht op terugdringen gezondheidsachterstanden in de stad, in dit project via speerpunten binnenmilieu scholen (<i>Gezonde School</i>) en gezondheidsbewustzijn/ leefstijl wijkbewoners (<i>Gezonde Wijk</i>).
Uitvoering 2013: In het kader van het grote steden programma Gezond in de Stad, heeft de gemeente Haarlem besloten basisscholen te ondersteunen met de methodes 'Gezonde School' en 'Gezonde Wijk'. GGD-activiteiten van het taakveld medische milieukunde voor 2013 zijn: <ul style="list-style-type: none"> • Het stimuleren van scholen tot het behalen van het deelcertificaat binnenmilieu voor de Gezonde School Haarlem, en het in 2013 begeleiden van 1 of 2 van de 7 basisscholen die in aanmerking komen. • Het stimuleren van activiteiten van bewoners voor groen in de wijk.
Dekking en relatie met de begroting: Uitvoering GGD Kennemerland met subsidie vanuit begroting STZ/WWGZ, programma 3.4

Project 8.18: Uitvoeren gezondheids-effectscreening of gezondheidsscan bij zoneontwikkelingen
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: GGD Kennemerland
Categorie: Wettelijke taak en Haarlems Beleid
Doelstelling: Uitvoeren gezondheids-effectscreening of gezondheidsscan bij alle grote zoneontwikkelingen
Uitvoering 2013: <ul style="list-style-type: none"> • Uitbreiding advisering conform aanpak MILO Schipholweg.

- Afspraken maken met STZ/RB en STZ/Mil om te komen tot uitvoering van Raadsbesluit om bij zoneontwikkelingen milieu- en gezondheidsaspecten in beeld te brengen. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan *gezond bouwen*.

Dekking en relatie met de begroting: Begroting GGD Kennemerland

Project 8.19: Advisering gemeenten bij de beheersing van biologische agentia

Bestuurlijk opdrachtgever: JvdH en RvD

Trekker: GGD Kennemerland

Categorie: Wettelijke taak

Doelstelling:

Advisering gemeenten bij de beheersing van biologische agentia

Uitvoering 2013:

- Advisering bij het opstellen en uitvoeren van de structuurvisie inzake de duurzame beheersing van de eikenprocessierups en de Ambrosiaplant.
- Inzake het dagelijkse reguliere groenbeheer adviseert de GGD om de volgende onderdelen op te nemen:
  - risico-inventarisatie
  - monitoring en registratie
  - beheersmaatregelen
- Er dienen afspraken te worden gemaakt over de voorlichting van het publiek met betrekking tot gezondheidsrisico's. Geadviseerd wordt om een gemeentelijk meldpunt in te laten stellen voor vragen/meldingen van het publiek.
- De mogelijkheden van regionale samenwerking tussen diverse betrokken partijen zullen nader worden onderzocht.
- Ook wordt indien noodzakelijk ter preventie van Q-koorts advies gegeven aan instellingen met een publieke functie, die geiten en/of schapen houden.

Dekking en relatie met de begroting: Begroting GGD Kennemerland

Project 8.20 : Informeren burgers over verstandig gebruik van sfeerverwarming

Bestuurlijk opdrachtgever: JvdH

Trekker: GGD Kennemerland

Categorie: Voorlichting vanuit wettelijke taak medisch milieukundige zorg

Doelstelling:

Verminderen gezondheidsschade en hinder als gevolg van sfeerverwarming (open haarden, houtkachels, allesbranders, vuurkorven) bij gebruikers en omwonenden, door informatie over een verstandig gebruik, en daarmee ook voorkomen van gezondheidsschade door koolmonoxide.

Uitvoering 2013:

- In samenwerking met gemeente opstellen en uitdragen van informatie over verstandig gebruik via:
- verspreiding van persberichten naar lokale media (website, mededelingenbladen, wijkkranten e.d.);
  - verstrekken van voorlichtingsmateriaal aan burgers via publieksbalies.

Dekking en relatie met de begroting: Begroting GGD Kennemerland

Bijlage 1 Meerjarenraming/evaluatie Programma Klimaat neutrale organisatie:

Met de keuze om als eigen organisatie klimaatneutraal te zijn in 2015 is in 2009 door de gemeente een statement gemaakt. Om aan de andere partijen in de stad te laten zien dat het nu het moment is en dat het ook echt kan: klimaatneutraal werkzaam zijn. Aangezien we nu halverwege zijn is een evaluatie op zijn plaats.

Definitie klimaat neutrale organisatie:

Alle werkzaamheden, zowel die de gemeente zelf uitvoert als die ze uitbesteedt, hebben per saldo geen negatieve invloed op het klimaat. Bij alle onderdelen van die werkzaamheden, namelijk ontwerpen, inrichten en handelen zal de co2 component worden gereduceerd, verduurzaamd en, indien niet anders mogelijk, gecompenseerd.

Wat is er reeds bereikt(2009-2012):

- Groene stroom en gas ingekocht
- Duurzaam inkopen verankerd
- Duurzaam energiezuinig kantoor (Raakspoort/Zijlpoort)
- Verschillende projecten ter realisatie van energiebesparende maatregelen in gemeentelijke gebouwen.
- Basis voor energiebeheer: aansluitingenbestand op orde
- Motivatiecampagne personeel
- Kennisverspreiding
- Voorbereiding aanbesteding LED openbare verlichting

Welke stappen moeten nog worden gezet?

De grootste winst is nog te halen bij onderstaande thema's :

- Duurzaam integraal vastgoedbeheer
- Energiemanagement
- Duurzaam ontwerp, inrichting en beheer openbare ruimte
- Duurzaam Inkopen “nieuwe aanpak”
- Klimaat neutrale verwerking afvalstromen
- Duurzame mobiliteit (wagenpark en bedrijfsvervoerplan)

Tot nu toe waren de ogen gericht op de HKN organisatie als aanjager en probleemhouder van deze onderwerpen. De uitvoering van deze programmaonderdelen is lastig doordat HKN geen beslissingsbevoegdheid heeft over de uitvoeringstaken van de betreffende afdelingen. Duurzaamheid kan daardoor niet afgedwongen worden. Ook de lopende reorganisaties hebben de voortgang van deze thema's belemmerd.

Om de doelstelling Klimaatneutraal 2015 wel te halen zullen de betreffende afdelingen de inspanningen moeten vastleggen in uren en activiteiten en in hun jaarplannen verwerken. Een globale planning ziet er als volgt uit:

Klimaat neutrale routekaart eigen organisatie 2015

thema	2013	2014	2015
Duurzaam Vastgoed	Energielabelling/Inventarisatie Opstellen masterplan* Pilot ESCO**	Opstellen Duurzame MJOP*** Financiële kaders geregeld	Uitvoering en monitoring
Energiemanagement	Uitbreiding slimme meters Opzetten beheersorganisatie volgens Plan-Do-Check-Act	Werkend energiebeheersysteem levert input aan vastgoed →onderhoud Periodieke analyse energieverbruik per gebouw/cluster	Uitvoering en rapportage/monit oring
Duurzaam ontwerp, inrichting en beheer	Training duurzaam GWW ***** Pilotproject duurzaam GWW	Start implementatie en monitoring	

openbare ruimte			
Duurzaam Inkopen “nieuwe aanpak”*****	Ondertekenen manifest Duurzaam Inkopen Invulling geven aan TCO, klimaatneutraliteit en innovatie in aanbestedingen Opzetten structurele monitoring DI en CO ₂	Rapportage DI en CO ₂	
Klimaat neutrale verwerking afvalstromen	Inventarisatie afvalstromen	Plan van aanpak klimaat neutrale afvalstromen	Monitoring
Duurzame mobiliteit (wagenpark en bedrijfsvervoerplan)	In werking doelmatig en zuinig wagenpark (label A) Bedrijfsvervoerplan in werking	Rapportage resultaten wagenpark en bedrijfsvervoerplan, evt bijstelling	

Bovenstaande tabel is gebaseerd op de huidige kennis van het projectbureau HKN. Er dient nog een nadere afstemming plaats te vinden met de betrokken afdelingen.

*Masterplan omvat: Clustering projecten, financiering, PR / voorbeeldfunctie en geeft inzicht in:- CO₂, geld, Energielabels / GPR en planning. Uitgangspunt budgetneutraal indien er gekozen wordt voor een slimme financiering en planning uitvoeringmaatregelen. In 2015 is niet het hele vastgoedpakket klimaatneutraal, daarvoor is de vastgoedportefeuille te omvangrijk, maar de vastgoedorganisatie is zo ingericht dat binnen een afgesproken tijd wel gesproken kan worden van een klimaatneutraal vastgoedpakket.

** ESCO's : Energie Service Companies: bedrijven die aanleg, onderhoud en beheer van klimaatinstallaties van gebouwen overnemen. Leveren een gegarandeerde energiebesparing inclusief financiering ervan. Met afsluiten prestatieovereenkomst worden afspraken over energiebesparing vastgelegd.

*** Duurzame MJOP: meerjaren onderhoudsplan waarbinnen rekening gehouden wordt met klimaatneutraliteit en materiaalgebruik. Hiervan is al een landelijke leidraad beschikbaar.

**** De Aanpak Duurzaam GWW is een praktische werkwijze om duurzaamheid in GWW-projecten concreet te maken. Deze wordt landelijk uitgerold door het samenwerkingsverband Duurzaam GWW. Maar wel zonder vooraf generiek voor te schrijven wat de duurzaamheidseisen zijn. De Aanpak wil juist per project de kansen op duurzaamheidswinst maximaal benutten.

***** Duurzaam Inkopen Nieuwe Aanpak: als gevolg van de hoge scores in de monitoring DI 2010 is door het bedrijfsleven geconcludeerd dat het instrumentarium niet onderscheidend genoeg werkt. Dit werd ook door het ministerie van I&M onderkend. Daarom zijn deze eisen aangepast met o.a. Total Cost of Ownership, klimaatneutraliteit, stimuleren innovatieve en creatieve aanbiedingen.

**Duurzaamheidsprogramma
Haarlem
2012**

juni 2012

Stadszaken, afdeling Milieu
Postbus 511
2003 PB Haarlem

www.degroenemug.nl

Duurzaamheidsprogramma Haarlem 2012

“Duurzame ontwikkeling is die ontwikkeling die voorziet in de behoeften van huidige generaties zonder daarmee de mogelijkheden voor de toekomstige generaties in gevaar te brengen om ook in hun behoeften te voorzien”

Definitie in rapport
'Our common future', VN-Commissie
Brundtland, 1987.

Titel : Duurzaamheidsprogramma Haarlem 2012
Doc : Duurzaamheidsprogramma Haarlem 2012_20120626.doc
Versie : pm, vastgesteld in de raadsvergadering van *pm*, raadsstuk *STZ/Mil/2012/pm*
Contact: Gemeente Haarlem - Stadszaken
afdeling Milieu, t.a.v. Marc Plantaz
Postbus 511
2003 PB Haarlem
Email : mahgplantaz@haarlem.nl

Duurzaamheidsprogramma Haarlem 2012

1 Inleiding

1.1 Algemeen

De uitvoering van het Haarlems milieubeleid wordt jaarlijks vastgelegd in een wettelijk verplicht uitvoeringsprogramma. Op grond van de Wet milieubeheer is iedere gemeente verplicht om een milieuprogramma op te stellen.

Het duurzaamheidsprogramma 2012 geeft alle milieutaken en andere activiteiten op het gebied van duurzaamheid van de gemeente weer die in dit jaar zullen worden uitgevoerd. Het vormt daarmee tevens de jaarlijkse uitwerking van de ambities in de Kadernota Haarlem Duurzaam. Het programma is een belangrijk instrument voor de uitvoering van het milieubeleid. Het beschrijft niet alleen taken van de afdeling Milieu, maar ook de taken van andere afdelingen die raakvlakken hebben met het gemeentelijk milieu- en omgevingsbeleid.

Uitvoering aansluitend bij het coalitieakkoord “Oog op morgen” (2010-2014) en de Kadernota Haarlem Duurzaam

Het thema duurzaamheid in het coalitieakkoord “Oog op morgen” (2010-2014) is in 2011 uitgewerkt in de Kadernota Haarlem Duurzaam. De Kadernota beschrijft de speerpunten voor het verwezenlijken van meer duurzaamheid in Haarlem, en onderscheidt op basis daarvan acht hoofdthema's waarbinnen de gemeente activiteiten en initiatieven ontplooit op het gebied van duurzaamheid:

1. Eigen organisatie
2. Vergroening van energie
3. Verkeer en vervoer
4. Bebouwde omgeving
5. Bedrijven en Industrie
6. Groene Economie
7. Ruimtelijke kwaliteit
8. Leefomgevingskwaliteit en gezondheid

Dit Duurzaamheidsprogramma 2012 geeft per hoofdthema een opsomming en omschrijving van de activiteiten en initiatieven van de gemeente op het gebied van duurzaamheid die in dit jaar plaatsvinden. Om bespreking en evaluatie mogelijk te maken zijn de uiteenlopende activiteiten gebundeld tot een reeks ‘projecten’, op basis van samenhang naar bijvoorbeeld beleidsterrein, betrokkenen zowel binnen als buiten de gemeente, doel, doelgroep, methodiek etc. Er hoeft niet altijd tevens sprake te zijn van een *formeel* project als afgebakend en geadmistreerd onderdeel van de werkzaamheden van de betrokken afdeling(en).

De activiteiten van de gemeente in het kader van duurzaamheid omvatten zowel wettelijke taken als specifiek Haarlems beleid. Bij de eerste zes thema's gaat het primair om specifiek Haarlemse beleid bij de uitoefening en invulling van taken en activiteiten van de gemeente die niet rechtstreeks uit de milieuwetgeving voortvloeien. Eigen keuzes van Haarlem vormen daarvan dus de basis.

Bij de laatste twee hoofdthema's Ruimtelijke kwaliteit en Leefomgevingskwaliteit /gezondheid is (tevens) sprake van wettelijke taken die rechtstreeks gericht zijn op het verbeteren van de leefomgevingskwaliteit en de gezondheid. Hiertoe behoort een reeks uitvoeringstaken om wettelijk vastgestelde milieu- en gezondheidsnormen en –doelstellingen te bereiken en te handhaven (basiskwaliteit). Tevens behoort hiertoe een aantal kaderstellende taken waarbij wettelijke en aanvullende kwaliteitsdoelstellingen worden vertaald, vastgesteld en vastgelegd in kaderstellende beleidsplannen en ruimtelijke ontwikkelingsplannen. Haarlems beleid en keuzes spelen daarbij een rol daar waar deze de wettelijke normen kunnen aanvullen. Het gaat hierbij onder meer om de volgende milieu- en leefkwaliteiten: geluid, luchtkwaliteit, bodemkwaliteit, duurzaamheid, externe veiligheid,

gezondheid. Hoe inwoners en bezoekers van Haarlem de milieufactoren beleven speelt hierbij een belangrijke rol.

De acht hoofdthema's in dit duurzaamheidsprogramma zijn gegroepeerd volgens bovengenoemd onderscheid naar (voornaamste) basis voor de implementatie van duurzaamheid: Haarlems beleid of wettelijke taak, alhoewel dit onderscheid dus niet zeer strikt is. Een belangrijk voordeel van een groepering van de eerste zes thema's is dat daarmee goeddeels kan worden aangesloten bij de reeds opgebouwde organisatorische structuur voor de verwezenlijking van *Haarlem Klimaat Neutraal*, hetgeen binnen het Haarlemse duurzaamheidsbeleid een zeer belangrijke rol speelt. De doelstelling van Haarlem Klimaat Neutraal is dat de eigen organisatie in 2015 en de stad als geheel in 2030 klimaat neutraal moet zijn. Een minimaal verbruik van eindige energiebronnen en een zo gering mogelijke bijdrage aan klimaateffecten mogen worden beschouwd als basisvoorwaarden voor een duurzame toekomst.

Dit leidt tot de volgende hoofdindeling van dit duurzaamheidsprogramma:

A: activiteiten gericht op Haarlem als duurzame en klimaatneutrale vestigingsstad, vooral op basis van specifiek Haarlems beleid

B: activiteiten gericht op een toekomstbestendige Ruimtelijke ordening, leefkwaliteit en gezondheid vanuit wettelijke taken.

A: Haarlem een duurzame en klimaatneutrale vestigingsstad

Zoals hiervoor al aangegeven neemt het Plan van aanpak Haarlem klimaat Neutraal een belangrijke plek in in dit duurzaamheidsprogramma, met name voor wat betreft de eerste zes thema's. De organisatie opgezet ter verwezenlijking van Haarlem Klimaat Neutraal kan met name op deze thema's ook een hulpmiddel vormen voor de versterking van andere duurzaamheidsaspecten dan energie en klimaat. Hierbij blijft de implementatie van duurzaamheid en uitvoering van de benodigde activiteiten wel de verantwoordelijkheid van de betrokken afdelingen en beleidsterreinen. Voor een goede bestuurlijke verankering van het duurzame beleid en de uitvoering daarvan is per project in het duurzaamheidsprogramma aangegeven welke bestuurder als opdrachtgever voor de betreffende activiteit optreedt.

Jaarlijks wordt naar de raad gerapporteerd over voortgang en bereikte resultaten in de *Duurzaamheidsmonitor*.

In hoofdstuk 2 wordt een nadere toelichting gegeven op de projecten binnen elk van de zes thema's in dit onderdeel A.

B: Toekomstbestendige Ruimtelijke ordening, leefkwaliteit en gezondheid in Haarlem.

De projecten uit de resterende twee thema's, toekomstbestendige ruimtelijke ordening en duurzame leefkwaliteit en gezondheid, hebben op zichzelf al een krachtige basis in specifiek op de basiskwaliteit van de leefomgeving gerichte wetgeving. De daaruit voortvloeiende taken bieden tevens handvaten om Haarlems beleid en keuzes te vertalen en vast te leggen in kaders voor het beleid en voor de ruimtelijke ordening.

Een belangrijk deel van de activiteiten uit deze hoofdgroep bestaat uit *wettelijke milieutaken* van de gemeente die vooral worden uitgevoerd door de afdeling Milieu (bodem, luchtkwaliteit, geluid, externe veiligheid); de hoofdafdeling VVH (omgevingsvergunningen, handhaving) en de afdeling Ruimtelijke Beleid. *Wettelijke gezondheidstaken* worden binnen Haarlem uitgevoerd door de GGD Kennemerland.

Voor wat betreft de uitvoering van reguliere taken en advisering door bureau Bodem van de afdeling Milieu, is relevant dat in 2012 een herzien bodembeleid van Haarlem zal worden vastgesteld. Belangrijke veranderingen in dit beleid zijn het gebiedsgerichte grondwaterbeheer en het vaststellen van gebiedsspecifieke kwaliteits-doelstellingen. Doelen zijn een duurzame verbetering van de bodemkwaliteit en het verantwoord omgaan met grondstromen binnen de stad.

Per 1 oktober 2010 is ook de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (Wabo) definitief van kracht geworden. Een van de gevolgen is dat de uitvoering en handhaving van de milieuwetgeving verregaand is geïntegreerd met de uitvoering van andere regelgeving op het gebied van onder meer de ruimtelijke ordening, veiligheid, natuur. Een aparte uitsplitsing van de werkzaamheden en prestaties op het terrein van de uitvoering van de bedrijfsmilieutaak is hierdoor niet meer mogelijk en is ook strijdig met de integrale gedachte achter de Wabo. De Wabo kent evenals de milieuregelgeving verplichtingen met betrekking tot beleidsprogrammering, planning, monitoring en rapportage van werkzaamheden en prestaties. De voor de uitvoering en handhaving verantwoordelijke hoofdafdeling VVH houdt sedert 2010 deze systematiek en beleidsstukken aan en voert daarom geen afzonderlijke programmering/rapportage uit op het aspect duurzaamheid. Wel worden gerichte ondersteunende activiteiten ten behoeve van projecten/doelstellingen van andere beleidsterreinen vermeld (i.c. ten behoeve Klimaatneutraal of zonering Industrielawaai).

Voor verdere toelichtingen op de projecten uit onderdeel B, -in aanvulling op de schematische projectomschrijvingen in hoofdstuk 3-, wordt verwezen naar de Programmabegroting 2012-2016 en de daar vermelde beleidsstukken.

Leeswijzer

Deze inleiding wordt afgesloten met een opsomming van de in het Duurzaamheidsprogramma 2012 opgenomen activiteiten, de *projectenlijst* (par. 1.2)

Het volgende, tweede hoofdstuk bevat een nadere toelichting op de projecten van onderdeel A, Haarlem, een duurzame, klimaatneutrale vestigingsstad. In het derde en laatste hoofdstuk staan de schematische projectbeschrijvingen met daarin de voornaamste kenmerken: bestuurlijke opdrachtgever, betrokkenen, doelstelling, uit te voeren werkzaamheden voor dit jaar en de dekking/relatie met de begroting. De tijdsbesteding van de projecten is, voor zover niet anders aangegeven, afgedekt in de eigen begroting van de betrokken afdelingen. Per activiteit staat ook vermeld of deze voortvloeit uit een wettelijke taak vormt of (primair) uit Haarlems beleid, en voor zover relevant, of het om een bestaande of nieuwe taak gaat.

1.2 Projectenlijst 2012

Onderstaand volgt een opsomming van de in 2012 uit te voeren projecten. Voor een uitgebreidere omschrijving wordt verwezen naar hoofdstuk 3 projectomschrijvingen.

A: Haarlem een duurzame, klimaatneutrale vestigingsstad

1. Eigen Organisatie

- 1.1 Monitoring CO₂ reductie eigen organisatie
- 1.2 Duurzaam inkopen
- 1.3 Duurzaam vastgoedbeheer
- 1.4 Duurzame mobiliteit eigen organisatie
- 1.5 Duurzame renovatie en nieuwbouw Zijlpoort
- 1.6 Energiebeheer eigen organisatie
- 1.7 Duurzaam beheer en inrichting openbare ruimte
- 1.8 Faciliteren Stadslandbouw
- 1.9 Stedennetwerken duurzaamheid (Netwerk G33, MRA)
- 1.10 Communicatie HKN / Haarlem Duurzaam
- 1.11 Educatie klimaat en duurzaamheid
- 1.12 Postcode energiespel

2. Vergroening van energie

- 2.1 Haalbaarheidstudie Lokale Energie Dienst en consortiumvorming
- 2.2 De CO₂-monitor
- 2.3 Potentiële duurzame energiedaken
- 2.4 Collectieve inkoop duurzame energie
- 2.5 Bodemenergiespel

3. Verkeer en Vervoer

- 3.1 Verbeteren fietsinfrastructuur
- 3.2 Ontwikkeling snelfietsroute Haarlem-Amsterdam (Sloterdijk)
- 3.3 Efficiënt gebruik fietsparkeervoorzieningen bij NS-station
- 3.4 Verbeteren comfort en snelheid OV
- 3.5 Rijden op biobrandstoffen (vloeibaar en gasvormig)
- 3.6 Stimulering schone en zuinige voertuigen (ook elektrisch)
- 3.7 Verbeteren verkeersveiligheid
- 3.8 Parkeren/ autoluwe binnenstad
- 3.9 Stimulering deelautogebruik

4. Bebouwde omgeving

Duurzaam beleid, regelgeving en naleving

- 4.1 Uitvoering nota Praktijkrichtlijn Duurzame Stedenbouw
- 4.2 Toepassen GPR 4.1 voor de duurzame nieuwbouw woningen

Berekenen en monitoren

- 4.3 Rekenmodel kosten baten duurzame investeringen
- 4.4 Monitoren en verslagleggen duurzaam bouwen en energie woningbouwcorporaties

Duurzame uitvoering met lokale marktpartijen

- 4.5 Activeren duurzame bouweconomie

Duurzame renovatieprojecten van de bestaande stad

- 4.6 Stimuleren duurzame renovatie bij particulieren
- 4.7 Duurzame renovatie bezit woningbouwcorporaties

- 4.8 Duurzame monumenten
- 4.9 Blok voor blok aanpak

Voorbeeldprojecten

- 4.10 DSK II nieuwbouw school
- 4.11 Voorbeeldprojecten energiezuinig en duurzaam bouwen en renoveren

5. Bedrijven & Industrie

- 5.1 De Energiecoach voor bedrijven
- 5.2 Stad en MKB / Energie en Winst (energiebesparing bij Haarlemse Middenstand)
- 5.3 Pilot ontwikkeling energiezuinige kantoorgebouwen
- 5.4 Collectieve opwekking van duurzame energie (o.a. in de Waarderpolder)
- 5.5 Onderzoek naar mogelijkheden afkoppelen hemelwater Waarderpolder

6. Groene economie

- 6.1 Pilot duurzame uitgifte bedrijfskavels Waarderpolder
- 6.2 Grondbank Haarlem
- 6.3 Ondergrondse bestemming bedrijventerrein Waarderpolder
- 6.4 Verduurzaming inzameling en verwerking huishoudelijk afval
- 6.5 Verduurzaming stadsreiniging

B: Haarlem een toekomstbestendige ruimtelijke ordening, leefkwaliteit en gezondheid.

7. Ruimtelijke kwaliteit

- 7.1 Verduurzamen van ontwikkelingsprojecten
- 7.2 Uitwerking Structuurplan Haarlem 2020
- 7.3 Nota ruimtelijke kwaliteit
- 7.4 Structuurvisie openbare ruimte
- 7.5 Actualiseren en uitvoeren gemeentelijk waterbeleid

8. Leefomgevingskwaliteit en gezondheid

Basismilieukwaliteit en bedrijven

- 8.1 Basismilieukwaliteit en bedrijven: uitvoeren gemeentelijke milieutaak als integraal onderdeel van de Wabo

Milieukwaliteit bij ontwikkelingen

- 8.2 Begeleiden MER-procedures
- 8.3 Opstellen milieuparagraaf bestemmingsplannen

Bodemkwaliteit

- 8.4 Opstellen bodembeleid en bodemtaken
- 8.5 Afronding baggerwerkzaamheden
- 8.6 Kwaliteitszorg Bodem: onderhouden en ontwikkelen

Luchtkwaliteit

- 8.7 Actualiseren en uitvoeren Beleidsplan luchtkwaliteit en RSL-Noordvleugel
- 8.8 Rapportage en monitoring luchtkwaliteit 2011
- 8.9 Uitvoeren, begeleiden en toetsen luchtkwaliteitonderzoek
- 8.10 Bevorderen van het rijden op (groen) aardgas binnen de gemeentelijke organisatie

Geluid

- 8.11 Evaluatie geluidarm asfalt
- 8.12 Volgen ontwikkelingen Schiphol
- 8.13 Vaststellen geluidbelastingkaart peiljaar 2011

- 8.14 Uitvoeren van akoestisch onderzoek
- 8.15 Uitvoering saneringsprojecten op het gebied van weg- en railverkeerslawaai
- 8.16 Zonebeheer industrielawaai Waarderpolder

Beschikbaar stellen milieu-informatie

- 8.17 Uitvoeren projectopdracht Aarhus: informatie basismilieukwaliteit aan burgers

Gezondheid

- 8.18 Uitvoeren reguliere medisch milieukundige zorg uit de Wet Publieke Gezondheid
- 8.19 Landelijk bewustwordingsproject 'Binnenmilieu op basisscholen 2009-2013'.
- 8.20 Uitvoeren gezondheids-effectscreening of gezondheidsscan bij zoneontwikkelingen
- 8.21 Advisering gemeenten bij de beheersing van biologische agentia
- 8.22 Informeren burgers over verstandig gebruik van sfeerverwarming

2 Toelichting projecten groep A Haarlem een duurzame, klimaatneutrale vestigingsstad

2.1 Inleiding

Organisatorische opzet Haarlem Klimaat Neutraal

Hoewel het verder versterken van duurzaamheid niet alleen gedragen kan worden door de organisatie rond het HKN beleid en zeker een verbrede inzet binnen de afdelingen vraagt, biedt deze organisatie wel al een goede basisstructuur waaraan waar nodig nieuwe vertakkingen kunnen worden aangehaakt.

Direct na het aanvaarden van de motie Haarlem Klimaat Neutraal 2030 door de gemeenteraad in maart 2007 is gestart met het opzetten van een effectieve organisatie. Er is een stuurgroep, een viertal programmagroepen en een projectbureau samengesteld. Samen vormen zij de Regiegroep Haarlem Klimaatneutraal. Hierbij zijn een reeks afdelingen van de gemeente direct betrokken, met name: *Stadszaken afd. Milieu, afd. Vastgoed, afd. Ruimtelijk Beleid; Middelen en Services, afd. Facilitaire Zaken, afd. Communicatie, afd. Juridische Zaken(Inkoop & Aanbestedingen); Wijkzaken, afd. Openbare Ruimte, Groenvoorzieningen en Verkeer en afd. Natuur en Milieu Educatie.*

In veel projecten werken zij daarbij samen met of ondersteunen andere afdelingen van de gemeente en partijen buiten de gemeente bij het doorvoeren van de benodigde maatregelen binnen hun werkkterrein.

Rolverdeling projecten

Afdeling Milieu

Binnen de vooral op Haarlems beleid gebaseerde projecten (Haarlem Klimaat Neutraal, Haarlem Duurzaam) speelt de Afdeling Milieu primair een verbindende, coördinerende rol. Om die reden staat zij meestal als trekker vermeld. Variërend naar de aard van een project fungeert zij als aanjager, zoekt nieuwe mogelijkheden, ontsluit informatie, helpt partners door haar kennis en contacten bij het zoeken naar de beste wijze van realisatie, naar eventueel beschikbare (externe) financieringsbronnen, het opstellen en definiëren van kaders. Zij zorgt ook voor het monitoren van de voortgang van de gezamenlijke en individuele inspanningen, met gebruikmaking van informatie verstrekt door de feitelijk uitvoerende partners.

De Afdeling Milieu is –met uitzondering van enkele specifieke projecten waarin alleen zij een taak vervult- geen eindverantwoordelijke voor de feitelijke realisatie van maatregelen.

Interne en externe partners

In de meeste gevallen berust de feitelijke realisatie van maatregelen voor energiebesparing en duurzaamheid bij andere partners. Dit kunnen andere gemeenteonderdelen (interne partners) zijn met een eigen beheerstaak waardoor zij zelf maatregelen kunnen realiseren (bijv. afd. POGV; afd. Vastgoed). Of gemeenteonderdelen die door hun beleidstaak feitelijke maatregelen door externe partijen kunnen bevorderen, coördineren of sturen (bijv. Afd. WWGZ). In dat geval zijn zij eveneens trekkers.

Externe partners zijn bedrijven, organisaties of particulieren buiten de gemeente. In veel gevallen zijn zij de verantwoordelijken voor de feitelijke uitvoering van de maatregelen, bijvoorbeeld woningcorporaties.

Dit hoofdstuk geeft beknopte toelichtingen voor elk van de zes thema's van projecten die vooral op Haarlems Beleid gebaseerd zijn. Hierin wordt kort aangegeven hoe de in 2012 uit te voeren of doorlopende projecten op zichzelf en in hun onderling verband de doelstelling duurzaam klimaatneutraal Haarlem ondersteunen. In de laatste paragraaf is tevens in een overzichtstabel aangegeven welke van een reeks selectiecriteria van toepassing zijn per project, voor wat betreft de klimaatgerelateerde projecten. Met deze criteria zijn in de afgelopen jaren de jaarlijks uit te voeren projecten gekozen uit een grotere groep van mogelijke projecten (met name uit het Ideeënboek HKN 2030 gemaakt in 2008, met latere aanvullingen).

2.2 Thema 1: eigen organisatie

De activiteiten voor een klimaatneutrale en duurzame eigen organisatie betreffen zowel projecten als minder afgebakende, doorlopende werkzaamheden. Een aantal projecten zijn een voortzetting van projecten van 2011, andere zijn nieuw.

De werkzaamheden zijn vooral gericht op het ondersteunen van de organisatie bij de implementatie van een duurzame bedrijfsvoering, duurzame producten en - diensten. Veel vindt plaats in samenwerking met andere hoofdafdelingen en afdelingen. Een aantal activiteiten zijn:

Duurzaam inkopen

Een voorbeeld van deze samenwerking is die met de afdeling Facilitaire Zaken bij verschillende inkooptrajecten. Duurzaam inkopen steunt op het beleid van professioneel inkopen. Duurzaamheid is één van de gestelde criteria binnen een professioneel inkooptraject (professioneel inkopen betekent inkopen volgens het inkoopmodel). Inkoop vindt binnen de gehele gemeentelijke organisatie plaats. Het beleid wordt voornamelijk vormgegeven bij Juridische Zaken.

Inkoop vindt binnen de gehele gemeentelijke organisatie plaats. Budgethouders zijn verantwoordelijk voor de inkoop. De grotere aankopen, boven de aanbestedingsgrens, worden aanbesteed. En zijn ruim van tevoren bekend bij Juridische Zaken / Inkoop of Stedelijke Projecten. Deze leveren de “aanbestedingskalender” waaruit te begeleiden inkooptrajecten geselecteerd wordt.

Duurzaam inkopen zal, nu het nieuwe inkoopbeleid bekrachtigd is, over de volle breedte van het inkooppakket worden ingevoerd. Afhankelijk van product of dienst is hier ook een aanzienlijk besparingspotentieel.

Energiebeheer

In 2012 zal een basisvorm van energiebeheer opgezet worden. Belangrijk wordt om de CO₂ reductie te monitoren en daarover de organisatie te informeren. Getracht wordt om de belangrijkste componenten van de CO₂ uitstoot in de eigen organisatie te reduceren. Vanuit een grove CO₂-scan is besloten om de CO₂ uitstoot van ons eigen vervoer (woon-werk en werk-werk) en het verbruik binnen ons eigen vastgoed te reduceren. In 2012 zal een oriëntatie plaatsvinden van wat er op strategisch huisvestingsniveau aan verduurzaming kan worden gedaan. Een organisatie kan pas klimaatneutraal genoemd worden als ook binnen de gebouwen die in haar bezit zijn ten minste de trias energetica is doorlopen. Het vastgoedpakket van de gemeente Haarlem is een erg divers en groot bestand van gebouwen. Van zwembaden tot kerktorens. Er is gestart met een inventarisatie die uiteindelijk moet uitmonden in een advies met verschillende scenario's op het vlak van energiebesparing waarin naar een bepaald gemiddelde label van de gebouwen toegewerkt wordt. Ook de bijbehorende (nieuwe) financieringsconstructies komen in dit advies aan bod.

Duurzame mobiliteit eigen organisatie

Ook de werkzaamheden om de eigen mobiliteit verder te verduurzamen zullen in 2012 worden voortgezet. Een bedrijfsvervoerplan is in productie en we hopen in 2012 een centraal beheerd wagenpark te hebben dat aan de moderne eisen van mobiliteit voldoet.

Verduurzaming huisvesting

Een andere belangrijk uithangbord wordt de nieuwe huisvesting van de gemeente. De Raaks is in 2011 in gebruik genomen; de aandacht is eerst gericht op de monitoring van het energieverbruik en aan de hand daarvan worden in 2012 ‘de puntjes op de i gezet’ voor de inregeling. Voor de huisvesting Zijlpoort zullen de duurzame kaders (GPR) exacter ingevuld worden om in 2014 in een energiezuinig en gezond gebouw te gaan werken.

Duurzaam beheer openbare ruimte

Verder ligt er besparings- en duurzaamheidspotentieel in de keten van ontwerp tot uitvoering bij de afdelingen Stedelijke projecten en Wijkzaken. Om dat potentieel te benutten zal er eerst een inventarisatie van processen plaatsvinden, die zijn beslag kan vinden in de duurzaamheidsparagraaf. Daarnaast geeft het plan van aanpak “Licht in de duisternis” uitgangspunten hoe om te gaan met de nieuwe technische ontwikkelingen op het domein van de openbare verlichting binnen de gemeente Haarlem. Hiermee is een potentiële besparing van 27% op het eigen energieverbruik mogelijk.

Voornaamste inzet is het vervangen van technisch verouderde en afgeschreven verlichtingsarmaturen en lampen, en bijbehorende voorschakelapparatuur, door een LED-oplossing en in dimbare uitvoering als dat mogelijk is.

Faciliteren stadslandbouw

Stadslandbouw is één van de mogelijke invullingen van de ruimte en het verbindt verschillende beleidsthema's. Al naar gelang de schaal en organisatievorm heeft het effect op leefbaarheid, vestigingsklimaat, natuur- en milieueducatie, gezondheid en bedrijvigheid. Het maakt de 3P's van duurzaamheid ('People, Planet, Profit') concreet. Er zijn veel initiatieven in de stad en er is een toegenomen vraag naar ruimte hiervoor.

De werkzaamheden zijn gericht op het aanjagen van de faciliterende rol die de gemeente heeft op dit gebied. Dit gebeurt door het bevorderen van informatieuitwisseling en verbindingen tussen collega's, initiatiefnemers, regionale overheden en kennisinstituten.

Doelstelling is meer deskundigheid en een pro-actieve houding bij de medewerkers die bijdragen aan het faciliteren van stadslandbouw.

Communicatie en educatie op het gebied van klimaat en duurzaamheid

Deze werkzaamheden zijn ondersteunend voor de overige onderdelen van Haarlem Klimaat Neutraal en Haarlem Duurzaam. In de projectomschrijvingen zijn naast de belangrijkste algemene werkzaamheden een aantal geplande, omliggende deelprojecten opgenomen voor zover op dit moment bekend.

Bij Communicatie betreffen de activiteiten vooral het aan alle partijen en inwoners van de stad uitleggen wat de klimaat- en duurzaamheidsplannen zijn, waar we met z'n allen naar streven en welke projecten er op dit gebied al worden uitgevoerd. Doel is om consumenten en producenten te enthousiasmeren om mee te doen. In samenwerking met netwerkbeheerder Liander en het Haarlems Dagblad is onder meer een *Postcode Energiespel ontwikkeld* voor de inwoners van Haarlem, om hen bewust te maken van hun energiegebruik en de mogelijkheden tot besparing

Bij Educatie betreffen de activiteiten het onderwijzen van de klimaat- en duurzaamheidsproblematiek via lessen en projecten aan scholieren, om bij deze jonge doelgroep bewustwording te creëren. Ook worden handelingsperspectieven aangeboden voor gedragsverandering. Indirect worden, via deze doelgroep, ook andere Haarlemmers bij de activiteiten betrokken.

Stedennetwerken Duurzaamheid

Tot de activiteiten in het kader van de eigen organisatie, verwant met communicatie, wordt hier ook het bevorderen van samenwerking tussen gemeentes op het gebied van duurzaamheid gerekend. Ook in veel andere steden dan Haarlem wordt krachtig gewerkt aan het thema duurzaamheid. Alleen al vanuit het principe van duurzaamheid is het logisch zoveel mogelijk elkaars ervaringen, kennis en inzichten te benutten. Bundeling van krachten door gezamenlijke kansen en belemmeringen voor de korte termijn in beeld te brengen en gezamenlijke strategieën te ontwikkelen voor de langere termijn kan meer rendement geven aan geleverde inspanningen en grotere stappen in duurzaamheid en klimaatbeleid mogelijk maken.

Goede specifiek hierop gerichte gremia ontbreken op dit moment nog; via inbreng in of versterking van het thema duurzaamheid in bestaande stedennetwerken en regionale overleggen (Netwerk G33; MRA) zal Haarlem de vorming van een Stedennetwerk duurzaamheid zoveel mogelijk agenderen en bevorderen.

2.3 Thema 2: Vergroening energie

Lokale Energie Dienst

Een belangrijk hulpmiddel om een duurzaam, klimaatneutraal Haarlem dichterbij te brengen wordt verwacht van de vorming en het functioneren van een Lokale Energie Dienst (LED). Sterker nog: het halen van de klimaatdoelstelling 2030 zal in grote mate afhankelijk zijn van het slagen van een LED. De LED zou een gezamenlijke organisatie voor de winning en uitwisseling van groene energie van Haarlemse bodem kunnen vormen, waarin de verschillende belanghebbenden bij duurzame energie participeren. Door een breed gedragen organisatie is een optimale coördinatie en opbouw van kennis

en ervaring mogelijk. Hierdoor kunnen kansen voor grootschalige en kleinschalige toepassingen van duurzame energie in een gebied beter onderkend, onderzocht en op elkaar afgestemd worden. De verwachting is dat daarmee een belangrijke (extra) CO₂ reductie bereikt kan worden vergeleken met een versnipperde situatie van los van elkaar opererende partijen. Hierdoor wordt voorkomen dat kansen gemist worden, ieder opnieuw het wiel moet uitvinden en processen langs elkaar heen werken - of zelfs tegen elkaar in.

In 2011 is in het kader van de haalbaarheid, het draagvlak voor een LED onderzocht. Daartoe is een veelheid aan (potentieel) belanghebbenden: corporaties, bedrijfsleven (grote bedrijven en branches), cultuurinstellingen, grote zorginstellingen, schoolbesturen, energiebedrijven en netbeheerders en andere overheden, gepolst. Na gebleken draagvlak is een extern advies over organisatievorm en gebiedsaanpak (Schalkwijk en Waarderpolder) aanbesteed. In het voorjaar van 2012 zal blijken of voldoende draagvlak is ontstaan voor *consortiumvorming* en start van de LED. Het consortium zal operationele businesscases uit dienen te werken. Een belangrijke trigger kan zijn de Blok voor Blok aanpak, waarbij grote aantallen woningen zullen worden verduurzaamd. Daarnaast zal in dit kader een masterplan bodemenergie (Optimale mogelijkheden voor Warmte-Koude Opslag Waarderpolder) als model voor een masterplan voor de hele stad worden voorbereid.

CO₂-monitor

Belangrijke kwantitatieve gegevens over de voortgang van het HKN programma komen voort uit de CO₂-monitor. Deze brengt jaarlijks de CO₂-uitstoot van de totale stad Haarlem en van diverse onderscheiden groepen in beeld, bijvoorbeeld bepaalde bedrijfsbranches, woningen, zorgsector, enz.. Aan de hand van de monitor kan bepaald worden waar de grootste CO₂-winst valt te behalen en aan de hand daarvan kunnen de doelen gesteld worden voor de komende jaren. Omdat er nu drie opeenvolgende jaren zijn gemonitord kunnen ook trends waarneembaar worden gemaakt qua energieverbruik en CO₂-uitstoot.

Bevordering energiebewustzijn huishoudens

Ook is er een project gericht op de verbreding van de toepassing van duurzame energie en energiebesparing door huishoudens. Door het gezamenlijk inkopen van energie door groepen huishoudens, met openbare veilingen van de contracten hiervoor, worden energieleveranciers gestimuleerd om gunstiger voorwaarden en prijzen te realiseren in onderlinge concurrentie. De gemeente ondersteunt initiatieven van organisaties die zich hiervoor inzetten met informatie en een communicatiecampagne. Ook het postcode-energiespel (reeds genoemd onder het eerste thema) heeft de huishoudens tot doelgroep.

Lokale duurzame energieopwekking:

Energiebesparing is niet voldoende om de klimaatsafspraken te behalen. Energie opwekking kan een grote bijdrage hieraan leveren. De daken van gebouwen bieden veel mogelijkheden voor PV (elektriciteit uit zonnepanelen), warm water met zonnecollectoren etc. Deze kunnen 20% tot 30 bijdragen aan het terugdringen van de CO₂ uitstoot (proj. 2.3, Potentiële duurzame energie daken). Voor benutting van de bodem bij/voor energieopwekking is zoveel mogelijk inzicht nodig in de beperkingen en mogelijkheden van een beoogde locatie. De gemeente test in een pilot een door de provincie hiervoor ontwikkelde web-applicatie.

2.4 Thema 3: Verkeer en vervoer

Op het vlak van verkeer en vervoer wordt voor het bereiken van de doelstelling “duurzaam en klimaatneutraal Haarlem” vooral ingezet op het beïnvloeden van de “modal split”, door gebruik van de fiets en het OV te stimuleren als alternatief voor de auto. Een tweede belangrijk spoor is het stimuleren van alternatieve brandstoffen waardoor autogebruik duurzamer wordt. Beperking van parkeren in de binnenstad en stimuleren van deelautogebruik dragen eveneens per saldo bij aan minder autogebruik.

Stimulering gebruik fiets in plaats van auto

Reeds in het Haarlems Verkeer en vervoerplan HVVP is vastgelegd dat Haarlem krachtig inzet op het stimuleren van gebruik van de fiets en OV als alternatief voor de auto. Een dergelijke verschuiving

van de 'modal split' levert behalve een verkeerstechnische bijdrage aan de opvang van de mobiliteitsgroei, ook een belangrijke bijdrage aan het klimaatbeleid (minder CO₂-uitstoot) en aan de verbetering van de leefomgevingskwaliteit (luchtkwaliteit, geluid).

Stimulering van fietsgebruik vindt onder meer plaats door betere en comfortabelere verbindingen en parkeermogelijkheden te bieden en aansluiting op andere vervoerswijzen te verbeteren, ondersteund door promotieactiviteiten.

Voor de kortere afstanden is in het Uitvoeringsprogramma Fietsinfrastructuur een groot aantal uitvoeringsprojecten vastgelegd dat in principe prioriteit krijgt in de periode van het HVVP (tot circa 2013). Daarvan worden jaarlijks de te realiseren projecten geselecteerd op basis van onder meer combinatiemogelijkheden met andere werkzaamheden en subsidiekansen. Een aantal grote fietsinfraprojecten zijn of worden daarnaast, los van het Uitvoeringsprogramma, beoordeeld en zo mogelijk uitgevoerd. Projecten die in 2012 worden voorbereid, -bij toekenning van subsidies- zijn ondermeer de aanleg van een tweerichtingen fietspad langs de Spaarne/Turfmarkt/Lange Brug en een fietsbrug over de Industriehaven.

Om het gebruik van de fiets bij het woon-werkverkeer op de middellange afstand (7,5-25 kilometer) te stimuleren zal de fietsroute Haarlem-Amsterdam Sloterdijk worden ingericht als snelfietsroute. November 2011 is een zogenaamde nulmeting (telling en enquête gebruikers) verricht op de bestaande route. In 2012 zal begonnen worden met het inrichten van (delen van) de route als snelfietsroute. Bedrijven en instellingen zullen actief benaderd worden over de voordelen van het gebruik van de fiets bij het woon-werkverkeer. In 2012 wordt een publiekscampagne gestart om fietsen tussen woning en werk te bevorderen ("Rij 2 op 5").

Medio 2011 is de grootste ondergrondse fietsenstalling in Europa (5050 plaatsen) bij het NS-station overgedragen aan de gemeente. Om de ondergrondse fietsenstalling zo efficiënt mogelijk te benutten zal in 2012 in een deel van deze stalling een proef worden gedaan met een elektronisch systeem om de stallingsduur en de bezetting van een plek te registreren. Op deze manier wordt de fietser sneller en gemakkelijker naar een vrije plek geleid en kunnen zogeheten 'weesfietsen' worden geregistreerd en verwijderd.

Stimulering gebruik OV

Stimulering van OV-gebruik vindt plaats door verbetering van snelheid en frequentie van busverbindingen en comfortverbetering van materieel en bushaltes, een en ander in samenwerking met de diverse concessieverleners en -houders. Nadat in afgelopen jaren onder meer de diensten van de Zuidtangent zijn uitgebreid en diverse busbanen zijn gerealiseerd, wordt in 2012 onder meer het Dynamisch Reis Informatiesysteem (DRIS) met elektronische informatieborden bij haltes uitgerold. Voortgegaan wordt met het aanpassen van instaphoogtes en verduurzamen van Abri's en het verbeteren van de VRI-regelingen ten behoeve van busbanen.

Reeds genoemd zijn al de betere overstapmogelijkheden tussen fiets en OV (fietsenstalling bij NS station).

Overige inzet op minder autogebruik

Behalve door het versterken van de alternatieven fiets en OV, wil de gemeente ook rechtstreeks het autogebruik beïnvloeden. Een autoluwe binnenstad wordt onder meer bevorderd via het parkeerbeleid, door parkeren in het centrum slechts beperkt te faciliteren. Daartoe behoort ook dat parkeervergunningen voor 2^e en 3^e auto's in het centrum niet, en daaromheen slechts tegen fors hogere tarieven verstrekt worden. Daarnaast ondersteunt de gemeente verschillende vormen van autodelen, door parkeerplaatsen beschikbaar te stellen voor marktpartijen die op dit onderwerp actief zijn.

Rijden op schonere brandstoffen en biobrandstoffen

Een ander aangrijpingspunt voor meer duurzaamheid is om het autorijden zelf schoner te maken. Haarlem is nog steeds landelijk voorloper op het gebied van rijden op aardgas en groen gas. Momenteel is een groot project in voorbereiding om op bedrijventerrein Waarderpolder groen gas te gaan produceren uit stortgas uit de voormalige stortplaats Schoteroog, en uit overtollig biogas, geproduceerd in de rioolwaterzuiveringsinstallatie van Rijnland. Het traject van vergunningverlening voor de installatie heeft veel langer geduurd dan verwacht. De bouw van de installatie zal in januari

2012 starten. Het geproduceerde gas zal, via de uitgifte van certificaten, gebruikt worden als brandstof voor de aardgasbussen van Connexxion, de aardgasvoertuigen van de gemeente Haarlem en de aardgasvoertuigen van de provincie Noord-Holland

Ondersteund door de reeds bestaande groen gas activiteiten in Haarlem en de komende realisatie van de groen gas productie uit Schoterog wordt de in 2011 gestarte campagne voortgezet om Haarlemse bedrijven en particulieren te stimuleren om aardgasvoertuigen aan te schaffen, en hen te informeren over de mogelijkheid van rijden op lokaal geproduceerd groen gas.

Het eerste Haarlemse tankstation is gestart met de verkoop van biobenzine; het gaat om benzine waaraan 15% ethanol is toegevoegd.

Elektrisch rijden

Maart 2011 heeft de gemeente Haarlem besloten deel te nemen aan een proef van stichting e-laad.nl, een initiatief van samenwerkende netbeheerders in Nederland, om een landelijke infrastructuur van oplaadpunten op openbaar terrein te realiseren. Eind 2011 zijn er in Haarlem zes laadpalen, met elk twee laadpunten, geplaatst aan de openbare weg. Dit aantal zal in 2012 verder uitgebreid worden. Tevens zal er met stichting e-laad.nl gewerkt worden aan de realisatie van oplaadpunten in de Haarlemse parkeergarages. Bij het ontwerp van de te bouwen parkeergarage bij het gebouw van de provincie Noord-Holland wordt rekening gehouden met het realiseren van oplaadpunten voor elektrische voertuigen.

Duurzaam veilig

Verkeersveiligheid vormt uiteraard ook een essentieel element van duurzaamheid en leefkwaliteit. Door de instelling en verbetering van 30 km zones en technische of ontwerpmaatregelen worden woongebieden, locaties bij scholen en specifieke risicoknelpunten veiliger gemaakt.

2.5 Thema 4: Bebouwde omgeving

De gebouwde omgeving is voor 32 % verantwoordelijk voor de totale CO₂ uitstoot van Haarlem (850.000 kiloton). Het gaat om ruim 70.000 woningen, waarvan het bezit als volgt verdeeld is: 32% in bezit van woningbouwcorporaties, 54% in bezit van particuliere eigenaren en 14% in bezit van particuliere verhuurders

De opgave van de programmagroep bestaat uit het drastisch verminderen van het energiegebruik van de bestaande 70.000 woningen. Ook wil zij opwekking van groene energie bevorderen. Zij wil daarmee ertoe bijdragen dat Haarlem in 2030 klimaatneutraal is.

Randvoorwaarden voor deze energieopgave zijn:

- Europese wetgeving (alle gebouwen een energielabel en controle er op)
- landelijke afspraken; lente akkoord (EPC in 2011 0,6 en in 2020 EPC van 0)
- Meer met Minder afspraken (www.meermetminder.nl) 300.000 woningen 2 labelsprongen
- Aanbod aan Haarlem van de woningbouwcorporaties 20% besparing hele bezit
- Afspraken convenant Haarlem Klimaat Neutraal

De duurzaamheidsactiviteiten van de gemeente in haar rol als trekker en/of betrokkene bij dit thema concentreren zich vooral rond drie aandachtsvelden, en daarnaast lopen er een aantal voorbeeldprojecten en projecten rond het inschatten en monitoren van effecten:

- Aandachtsveld duurzaam beleid, regelgeving en naleving
- Berekenen en monitoren
- Aandachtsveld stimuleren lokale bouweconomie
- Aandachtsveld duurzaam renoveren
- Voorbeeldprojecten

Voor elk aandachtsveld zijn net als vorige jaren projecten geformuleerd.

Aandachtsveld duurzaam beleid, regelgeving en naleving:

De gemeente heeft een beleidskader opgesteld voor duurzame stedenbouw en woningbouw. Dit is de Praktijkrichtlijn duurzame stedenbouw en duurzame nieuwbouw van woningen. Deze nota's worden geactualiseerd en actief ingezet voor het maken van afspraken over prestaties met marktpartijen. Voor de woningbouw wordt de GPR inzet (Gemeentelijke Prestatie Richtlijn, zie www.gprgebouw.nl) voor het bepalen van de prestaties (proj. 4.1 en 4.2). Vanaf 2012 zal gewerkt worden met de GPR stedenbouw.

Berekenen en monitoren:

Ter ondersteuning van gemeente en partners bij goed onderbouwde keuzes wordt gewerkt aan een rekentool voor kosten en baten over de hele levensduur ten behoeve van afwegingen voor duurzame investeringen (proj. 3.3). Ook monitoring van resultaten is belangrijk, als basis voor evaluatie en optimalisatie van beleid en afwegingsprocessen. Monitoring maakt standaard deel uit van uitvoeringsprojecten; in een apart project worden verslagen van woningbouwcorporaties over duurzaam bouwen en energie geïntegreerd (proj. 4.4).

Aandachtveld duurzame uitvoering met lokale marktpartijen:

Het realiseren van Haarlem Klimaat Neutraal gebeurt zoveel mogelijk met de lokale bouwpartijen. Hiermee ontstaat een impuls voor de lokale economie. In het project "activeren duurzame bouweconomie" is de aanpak nader beschreven (proj. 4.5).

Aandachtveld duurzame renovatieprojecten van de bestaande stad:

Met duurzame renovatie is in Haarlem de grootste slag te behalen. Immers 80% van de woningen en monumenten zijn van vóór 1970. Zij zijn vaak niet geïsoleerd. Uit de energiekartaal Haarlem 2000 en de CO2-monitor 2008 blijkt dat het gasgebruik in de meeste woningbouw-complexen relatief hoog is.

Volgens Meer met Minder is met niet al te grote ingrepen (HR-ketel, gevelisolatie e.d.) een energiebesparing van 30% te behalen bij de slecht geïsoleerde woningen. Projecten zijn gericht op stimuleren van duurzame renovatie door particuliere woningeigenaren (proj. 4.6), door woningbouwcorporaties (4.7) en door monumenteigenaren (4.8). Het behalen van schaalvoordelen uit een *blok voor blok* aanpak (woningbouwcorporatie en particuliere eigenaren samen) is uitgangspunt van project 4.9.

Voorbeeld projecten:

Er zijn diverse voorbeeld projecten in de plan- of uitvoeringsfase waarin ervaring wordt opgedaan met de concrete uitwerking en toepassing van één of meerdere thema's, waaronder duurzaamheid voor scholen: *DSK II nieuwbouw school* (4.10). Voorts een project waarin een aantal voorbeelden van energiezuinige en duurzame renovatie door woningbouwcorporaties centraal staan (4.11) in Tuinwijk, Slachthuisbuurt Zuid en Amsterdamse Buurt. Voor de laatste twee gebieden is met behulp van SEV subsidie reeds een haalbaarheidsstudie verricht naar de mogelijkheden van extra energiebesparing. In Slachthuisbuurt Zuid worden 200 zeer energiezuinige nieuwe woningen gebouwd met een EPC gelijk of lager dan 0.4. In de Amsterdamse buurt worden, bij positieve go beslissing, ruim 100 woningen energiezuinig gerenoveerd, waarvan 30 met een energiebesparing van 60% en 30 met een energiebesparing van 80%.

De uitvoering van voorbeeldprojecten is sterk afhankelijk van marktomstandigheden en/of subsidies. Bezien wordt of in de loop van het jaar nog andere voorbeeldprojecten gestart kunnen worden.

2.6 Thema 5: Bedrijven en industrie

Energiecoach

De activiteiten in 2012 borduren voort op een aantal projecten die al in eerdere jaren zijn gestart. Eén van de belangrijkste projecten daarbij is de Energiecoach. Deze heeft in het afgelopen jaar aangetoond dat er binnen het Haarlemse bedrijfsleven veel belangstelling is voor energiebesparing en duurzame energie opwekking. In 2011 zijn daarom specifieke subprojecten gestart die zijn geënt op geluiden en verzoeken van bedrijven in Haarlem. Hierop wordt in 2012 verder voortgebouwd. Achterliggende gedachte daarbij is steeds om ondernemers te ontzorgen en te verbinden. Door energiekosten terug te

dringen worden de bedrijven meer concurrerend dan bedrijven elders en daardoor ook economisch gezonder en sterker. In de loop van 2012 zal gezocht worden naar een andere financieringsvorm voor deze functie.

Energiebesparing bij Midden en Klein Bedrijf (MKB) en duurzame maatschappelijke stage

Verder zal in 2012 ook uitdrukkelijker aandacht worden besteed aan bedrijven in de binnenstad en in winkelcentra. Daarvoor wordt aangesloten bij een landelijk geïnitieerd project gericht op MKB-bedrijven. Ook daar is ontzorgen en stimuleren de aanpak. Ondernemers krijgen maatregelenpakketten voorgeschoteld op het gebied van energiebesparing waaruit men kan kiezen. Het is daarbij de bedoeling om de uitvoering van deze energiebesparende maatregelen zoveel mogelijk door Haarlemse ondernemers te laten verrichten.

De verplichte maatschappelijke stage voor middelbare scholieren krijgt een duurzame variant. Scholieren bezoeken in deze stage MKB-ers met een vragenlijst over energie en duurzaamheid binnen hun bedrijf. Enthousiast geworden ondernemers kunnen zich daarna melden bij ons “ontzorgingsloket”.

Energiezuiniger en duurzamer maken van leegstaande kantoorgebouwen

Kantoorgebouwen staan steeds vaker en langer leeg. Vooral de verouderde kantoren vullen zich niet snel met nieuwe huurders. Door hier een kwaliteitslag te maken in energiezuinigheid, duurzaamheid en comfort worden deze oudere kantoorpanden aantrekkelijker voor nieuwe huurders en staan daardoor minder lang leeg. Binnen de Metropoolregio Amsterdam zijn afspraken gemaakt om plannen voor het aantal nieuwe kantoren drastisch te verlagen. Daarmee wordt het voor investeerders interessanter om bestaande panden op te knappen. Voor een aantal kantoorpanden in Haarlem zal onderzocht worden wat de mogelijkheden zijn om deze te moderniseren en wat hierbij de kosten en de baten zijn. Voor sommige kantoren zal onderzocht worden of deze een andere functie kunnen krijgen als broedplaats of studentenhuisvesting. Op die manier wordt het aanbod aan kantoren kleiner en wordt leegstand tegen gegaan.

Gebiedsaanpak duurzame energie

Lokaal duurzame energie opwekken wordt beschouwd als één van de meeste kansrijke methoden om van een stad als Haarlem een klimaatneutrale stad te maken. Energieopslag in de bodem, de zogenaamde warmte- en koudeopslag (WKO) maar ook energie uit diepere aardlagen (geothermie) kunnen in potentie veel energie besparen en daarmee CO₂-uitstoot reduceren.

De Waarderpolder is één van de gebieden waar grote kansen liggen voor grootschalige vergroening van energie. Er is een grote onbalans tussen koude- en warmtevraag.

In 2012 zal voor de Waarderpolder een Masterplan bodemenergie worden vastgesteld dat mogelijk ook in het bestemmingsplan verankerd wordt. Verder liggen vooral op platte daken kansen voor zonne-energie opwekking. Tot slot zijn er plannen om de windmolens in de Waarderpolder te vervangen door exemplaren met meer vermogen.

Klimaatadaptatie

Klimaatverandering zorgt periodiek voor hevige regenval. Het rioolstelsel in de gemeente is niet overal berekend op dergelijke hoeveelheden neerslag. Dat kan tot wateroverlast leiden en tot schade bij bedrijven of woningen. Schade die verhaald kan worden op de overheid als kan worden aangetoond dat die nalatig is geweest. Vandaar dat steeds vaker hemelwater wordt afgekoppeld van het riool. De Waarderpolder krijgt in 2012 een centrale watergang voor de afvoer van dit hemelwater en een leiding tussen deze watergang en de Industriehaven. In aansluiting op deze ontwikkeling wordt in de Waarderpolder onderzocht in hoeverre er sprake is van wateroverlast door hevige neerslag en welke klimaatadaptaties noodzakelijk zijn om deze overlast tegen te gaan.

Bedrijven in de etalage

Voor alle projecten geldt dat er nog nadrukkelijker gecommuniceerd zal worden over de behaalde resultaten als stimulerende voorbeelden voor het bedrijfsleven. Zowel grote als kleine resultaten worden via de diverse, beschikbare media in beeld gebracht om ondernemers aan te geven dat investeren in duurzaamheid en energiebesparing loont. Er is bovendien nog veel onbekend bij ondernemers over de mogelijkheden tot energiebesparing zodat extra communicatie hierover een must

is. De bedrijvenpagina op www.degroenemug.nl zal aangepast worden om deze resultaten in beeld te brengen.

2.7 Thema 6: Groene economie

Duurzame uitgifte bedrijfskavels

Bij de uitgifte van bedrijfskavels kan de gemeente in toenemende mate eisen stellen ten aanzien van duurzaamheid. Bedrijven willen zich ook meer en meer profileren als duurzaam. Daarom wordt in navolging van het afgeronde project Duurzame Noordkop Waarderpolder beleid ontwikkeld over het duurzaam uitgeven van bedrijfskavels in de gehele Waarderpolder. Welke eisen kan Haarlem stellen en in hoeverre heeft dit effect op de verkoopbaarheid van diezelfde kavels. In dit project wordt samengewerkt door de afdelingen Vastgoed, Economie en Milieu.

Grondbank Haarlem

Hergebruik van overtollige partijen grond draagt bij aan een zo duurzaam mogelijk beheer van de Haarlemse bodem. Met een 'grondbank' in de vorm van een tijdelijk gronddepot kunnen aanbod en vraag van grond op elkaar afgestemd worden tot een doelmatig en laagdrempelig duurzaam grondverzet voor werken, bouw- en woonrijp maken. Gestart wordt met een tijdelijke gemeentelijke grondbank, met evaluatie kostenbesparing over 2 jaar, als pilot voor een definitieve, regionale grondbank.

Ondergrondse bestemming bedrijventerrein Waarderpolder

De Waarderpolder is één van de gebieden waar grote kansen liggen voor grootschalige vergroening van energie (zie ook thema 5). Er bestaat een grote onbalans tussen warmte- en koudevraag. Beter ruimtelijk afstemmen tussen Koude-Warmte-opslag en eventueel in het kader van de Wet Ruimtelijke Ordening bestemmen biedt de mogelijkheid rendementen te maximaliseren en optimaal en duurzaam gebruik te maken van de ondergrond en de daarin aanwezige bodemenergie. In 2012 zal voor de Waarderpolder een Masterplan bodemenergie worden vastgesteld dat mogelijk later ook in het bestemmingsplan verankerd wordt.

2.8 Selectie van projecten

Criteria

Ook voor het Duurzaamheidsprogramma 2012 is een keuze gemaakt moeten worden van de dit jaar uit te voeren projecten in het kader van Haarlem Klimaat Neutraal, op basis van het ideeënboek en nieuwe inzichten. Bij deze keuze zijn, net als vorige jaren, de volgende selectiecriteria gebruikt:

- A. Realiseerbaarheid (makkelijk, niet veel inspanning)
- B. CO₂-reductie
- C. Kosten op levenscyclus realiserend en subsidiemogelijkheden
- D. Marktconforme momenten
- E. Effectiviteit (weinig inspanning veel resultaat, laag hangend fruit)
- F. Aansluiten moties van raad
- G. Pilot (voorbeeld functie)
- H. Trias energetica (bijdrage aan de energietransitie: Stap 1: Beperk de energievraag, Stap 2: Gebruik duurzame energiebronnen, Stap 3: Gebruik eindige energiebronnen efficiënt)
- I. Behoud van koopkracht (beheersen van woonlasten en concurrentie positie)

Aan de hand van de score op deze criteria is een keuze gemaakt binnen de diverse programmagroepen. In de navolgende tabel 1 zijn voor alle projecten uit groep A de toepasselijke selectiecriteria weergegeven. Tevens is een verwachting van de looptijd van projecten gegeven. Sommige projecten lopen door vanuit vorige jaren, en veel activiteiten worden uiteindelijk vast onderdeel van beleid en werkzaamheden.

Stuurbaarheid

Projecten verlopen vaak in samenwerking tussen diverse partijen, met soms verschillende trekkers en realisatieverantwoordelijken. De mate waarin de gemeente de voortgang en het resultaat van de projecten kan bepalen is daarom niet voor alle projecten even groot (zie ook paragraaf 2.1).

Om hierin enig inzicht te geven, is in de selectietabel (tabel 1) tevens een indicatie opgenomen van de mate van *stuurbaarheid op inhoud en planning* door de gemeente. De intensiteit van de indicator is als volgt ingedeeld:

- : De gemeente heeft volledig zeggenschap over het project, dus *maximale* stuurbaarheid.
- : De gemeente heeft een belangrijke rol als aanjager van een project, de voorbereiding ervan, eventueel het scheppen van randvoorwaarden en als monitor van de resultaten. Andere partijen zullen dit echter op moeten pakken en de uiteindelijke realisatie van (bijvoorbeeld) energiemaatregelen moeten uitvoeren. De gemeente kan dit niet afdwingen. Tevens wordt hiertoe gerekend een situatie waarin de financiering van daadwerkelijke uitvoering afhankelijk is van politieke besluitvorming (en/of) subsidies door andere overheden die nog onzeker is. De stuurbaarheid door de gemeente is *beperkt*.
- : De uitvoering wordt (vrijwel) volledig bepaald door externe partijen, de gemeente kan daarop weinig invloed uitoefenen, hoogstens ondersteunen met coördinatie, en voortgang en resultaten monitoren. De stuurbaarheid door de gemeente is *minimaal*.

Tabel 1: selectiecriteria projecten Haarlem duurzame klimaatneutrale vestigingsstad

Selectiecriteria Project	A	B	C	D	E	F	G	H	I	Realiseerbaar in		Stuurbaarheid door gemeente	
										Start	Eind		
<i>Eigen organisatie</i>													
1.1 Monitoring CO ₂ reductie eigen organisatie	x					x	x	x			2011	Cont	
1.2 Duurzaam inkopen	x			x		x	x	x			Cont	Cont	
1.3 Duurzaam vastgoedbeheer	x					x		x			2012	Cont	
1.4 Duurzame mobiliteit eigen organisatie	x	x			x	x	x	x			2011	2014	
1.5 Duurzame renovatie en nieuwbouw Zijlpoort			x				x	x			2012	2014	
1.6 Energiebeheer eigen organisatie	x	x				x	x	x			2012	cont	
1.7 Duurzaam beheer en inrichting openbare ruimte	x	x		x		x	x	x			2012	Cont	
1.8 Faciliteren Stadslandbouw	x			x	x		x	x			2012	2012	
1.9 Stedennetwerken Duurzaamheid (Netwerk G33, MRA)	x		x	x	x	x		x	x		Cont	Cont	
1.10 Communicatie HKN / Haarlem Duurzaam	x				x	x					Cont	Cont	
1.11 Educatie klimaat en duurzaamheid	x				x	x					Cont	Cont	
1.12 Postcode energiespel	x	x			x		x	x	x		2012	2012	
<i>Vergroening van energie</i>													
2.1 Haalbaarheidsstudie Lokale Energie Dienst en Consortiumvorming	x	x	x	x		x		x	x		2011	2013	
2.2 De CO ₂ -monitor	x	x	x		x	x	x	x			Cont	Cont	
2.3 Potentiële duurzame energiedaken	x	x	x				x	x	x		2011	2013 ev	
2.4 Collectieve Inkoop Duurzame Energie	x	x			x	x					2012	2013ev	
2.5 Bodemenergie tool											2012	2103ev	
<i>Verkeer en vervoer</i>													
3.1 Verbetering fietsinfrastructuur	x	x	x	x	x	x	x		x		Cont	Cont	
3.2 Ontwikkeling snelfietsroutes		x	x				x				Cont	Cont	
3.3 Efficiënt gebruik fietsparkeer-voorzieningen bij NS-station	x	x	x	x	x	x	x		x		Cont	Cont	
3.4 Verbetering comfort en snelheid OV	x	x	x	x	x	x	x		x		Cont	Cont	
3.5 Rijden op biobrandstoffen	x	x	x	x			x	x	x		Cont	Cont	
3.6 Stimulering schone en zuinige wagens	x	x	x		x		x	x	x		Cont	Cont	
3.7 Verbeteren verkeersveiligheid											Cont	Cont	
3.8 Parkeren/ autoluwe binnenstad											Cont	Cont	
3.9 Stimulering deelautogebruik											Cont	Cont	
<i>Bebouwde Omgeving</i>													
4.1 Uitvoering nota praktijkrichtlijn duurzame Stedenbouw	x	x			x	x					2011	2013 ev	
4.2 Toepassen GPR 4.1 Woningbouw	x	x		x	x	x	x	x	x		2011	2013 ev	
4.3 Rekenmodel kosten en baten duurzame investeringen			x	x			x		x		2011	2013ev	
4.4 Monitoren en verslagleggen duurzaam	x		x		x	x	x	x			2011	2013	

Selectiecriteria Project	A	B	C	D	E	F	G	H	I	Realiseerbaar in		Stuurbaarheid door gemeente
										Start	Eind	
bouwen en energie woningbouwcorporaties												
4.5 Activeren duurzame bouweconomie	x		x	x	x		x	x	x	2011	2013 ev	
4.6 Stimuleren duurzame renovatie bij particulieren		x	x	x			x	x	x	2011	2013 ev	
4.7 Duurzame renovatie bezit woningbouw- corporaties	x	x		x	x	x		x	x	2011	2013 ev	
4.8 Duurzame monumenten	x	x	x	x			x	x	x	2011	2013 ev	
4.9 Blok voor blok aanpak	x	x	x	x	x	x	x	x	x	2011	2013 ev	
4.10 DSK II nieuwbouw school	x		x	x		x	x	x		2011	2013 ev	
4.11 Voorbeeldprojecten energiezuinig en duurzaam bouwen en renoveren	?	x	x	x	x	x	x	x	?	2011	2014	
<i>Bedrijven en Industrie</i>												
5.1 De Energiecoach voor bedrijven	x	x	x	x	x		x	x		2009	2012	
5.2 Stad en MKB (Energiebesparing bij Haarlemse Middenstand)	x	x	x	x	x			x	x	2011	2013ev	
5.3 Pilot ontwikkeling energiezuinige kantoorgebouwen	x	x	x	x				x	x	2011	2012	
5.4 Collectieve opwekking van duurzame energie (o.a. in de Waarderpolder)	x	x	x				x	x		2010	2013ev	
3.6 Onderzoek naar mogelijkheden afkoppelen hemelwater Waarderpolder	x						x			2012	2012	
<i>Groene economie</i>												
6.1 Pilot duurzame uitgifte bedrijfskavels Waarderpolder	x	x	x	x	x		x	x	x	2011	2013ev	
6.2 Grondbank Haarlem										2012	2013 ev	
6.3 Ondergrondse bestemming bedrijventerrein Waarderpolder										2012	2013ev	
6.4 Verduurzaming inzameling en verwerking huishoudelijk afval										2011	2013ev	
6.5 Verduurzaming stadsreiniging										2011	2013ev	

Tabel 2: Ideeën uit het Ideeënboek die niet zijn opgenomen in het Duurzaamheidsprogramma 2012, HKN. De nummering is overgenomen uit het Ideeënboek.

Selectiecriteria Project	A	B	C	D	E	F	G	H	I
<i>Bebouwde Omgeving</i>									
5A. Update energiekaarten	x								
7A. Voorbeeldwijk energiezuinige Nederlandlaan		x					(x)	x	
11A. Wensen bewoners energiebesparing	x							x	
12 A Meer klimaatneutraal groen	x	(x)					x		
<i>Gemeentelijke Organisatie</i>									
2B. Afvalpreventie en –scheiding op de werkplek		(x)	(x)		x				
4B. Klimaatuitje	x						x		
6B. Implementatie energieregistratiesysteem	x	(x)						x	
8B. Klimaatcreditcard voor zakelijke uitgaven							x		
11B. Slimme meters gemeentebreed		(x)						x	

12B. De vliegenmepper		(x)					x		
13B. Waterzijdig inregelen centrale verwarming	x	x			(x)				
<i>Verkeer & Vervoer</i>									
10D. Haalbaarheidsstudie vervoer over water		(x)					x		
Communicatie / NME									
1 E. De klimaatneutrale straten van Haarlem en hun 'wakkere' bewoners	x						x		
2 E. Klimaat en energiedag	x								

2.9 Gehanteerde afkortingen

In de projectomschrijvingen zijn bij de bestuurlijke opdrachtgevers de initialen van de betreffende wethouder(s) respectievelijk de burgemeester vermeld:

RvD: Rob van Doorn
 JN: Jan Nieuwenburg
 EC: Ewout Cassée
 PH: Pieter Heiligers
 JvdH: Jack van der Hoek
 BS: Berndt Schneiders

Voor de afdelingen die als 'trekker' fungeren zijn de volgende afkortingen gehanteerd:

Betrokken afdelingen Gemeente Haarlem

MS/COM: Afdeling Middelen & Service/ Communicatie
 MS/FD: Afdeling Middelen & Service/ Facilitaire Zaken/DIV
 MS/JZ: Afdeling Middelen & Service/ Juridische Zaken
 SP/PM: Afdeling Stedelijke projecten/ Projectmanagement
 STZ/EC: Afdeling Stadszaken/ Economie & Cultuur
 STZ/Mil: Afdeling Stadszaken/milieu
 STZ/RB: Afdeling Stadszaken/ Ruimtelijk beleid
 STZ/VG: Afdeling Stadszaken/ Vastgoed
 STZ/WWGZ: Afdeling Stadszaken/Wonen, Welzijn, Gezondheid & Zorg
 VVH/HBO: Afdeling Veiligheid, Vergunningen en Handhaving, Openbare Omgeving
 WZ/DBT-NME: Afdeling Wijkzaken dagelijks beheer & techniek, Natuur & Milieueducatie
 WZ/BOGV: Afdeling Wijkzaken/Beleid Openbare ruimte, Groen & Verkeer
 WZ/POGV: Afdeling Wijkzaken/Programma's Openbare ruimte, Groen & Verkeer
 WZ/GM: Afdeling Wijkzaken/ Gebiedsmanagement

Externe partijen

Woningbouw = Deelnemende woningbouwcorporatie(s)
 Parkmgt WP = Stichting Parkmanagement Waardepolder
 GGD-KM = GGD Kennemerland

3 Uitwerking projectomschrijvingen

A. Haarlem: een duurzame, klimaatneutrale vestigingsstad

1. Eigen organisatie

Project 1.1: Monitoring CO₂ reductie eigen organisatie
Bestuurlijk opdrachtgever: PH
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: Alle afdelingen waar projecten in het kader van CO ₂ reductie worden uitgevoerd: Faza, Vastgoed, HRM, Stedelijke projecten, PMB / eigen huisvesting, Concerncontrol
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none">
• In kaart brengen van de behaalde CO₂-reductie
• Basis voor evaluatie en verbeteren van CO₂ reductie beleid (sturingsinformatie) 2012
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none">
• Invoeren projectgegevens in monitoringmodel
• Interpretatie cijfers
• Afspraken betrokken afdelingen over aanleveren gegevens
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.

Project 1.2: Duurzaam inkopen
Bestuurlijk opdrachtgever: PH
Trekker: MS / JZ; SP/PM
Betrokkenen: MS/J Z / Inkoop en Aanbesteding; Stedelijke Projecten ; STZ//Mil Inkoop vindt binnen de gehele gemeentelijke organisatie plaats. Budgethouders zijn verantwoordelijk voor de inkoop. De grotere aankopen worden aanbesteed. En zijn ruim van te voren bekend bij JZ / I en A of Stedelijke Projecten. Deze leveren de “aanbestedingskalender” waaruit te begeleiden inkooptrajecten geselecteerd wordt.
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal
Doelstelling: Borgen van de organisatie van de inkoop naar de doelstelling van 100% duurzaam inkopen in 2015.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none">
• Duurzaamheidstraining aan interne deskundigen voor verschillende product- en dienstgroepen.
• Kennisnetwerk opbouwen, zodat projectleiders van inkoop- en aanbestedingstrajecten weten wie zij kunnen raadplegen om de duurzaamheidsaspecten te beoordelen.
• Aan de hand van de aanbestedingskalender zal een keuze worden gemaakt van inkooptrajecten die ondersteund zullen worden door afdeling Milieu. Met name die trajecten waarbij duurzaamheid een groot verschil kan maken en complexere trajecten zullen worden begeleid.
• Adviseren bij deze geselecteerde inkooptrajecten/aanbestedingen. Met name die trajecten waarbij duurzaamheid een groot verschil kan maken en complexere trajecten zullen worden begeleid, zoals ondersteuning bij de uitvoering van het FSC-convenant.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.

Project 1.3: Duurzaam vastgoedbeheer
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ/MIL
Betrokkenen: Afdeling Vastgoed en FaZa
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal
Doelstelling: Verduurzamen van de vastgoedportefeuille, zodat in 2015 sprake is van een klimaatneutraal vastgoedbestand.
Uitvoering 2012: In 2012 verwachten we de volgende zaken opgestart te hebben. Een aantal acties zijn de input voor vervolgacties. <ul style="list-style-type: none"> • Opdrachtgever/opdrachtnemer rollen (bestuurlijk en ambtelijk) vastleggen. • Scan energiebesparings- en duurzaamheids potentieel vastgoedportefeuille welke tevens input geeft aan CO2 monitor (reeds gestart). • Uitwerking financieringsconstructies verduurzaming • Energielabeling gebouwen • Verder starten/continueren <i>langlopende</i> werkzaamheden naar klimaatneutraliteit: <ul style="list-style-type: none"> - Duurzame maatregelen integreren in MeerJarenOnderhoudsplan - Verduurzamen PVE vastgoed - Duurzaam inkopen van vastgoed: bij koop of huur van locaties - Maatwerk bij renovatie op natuurlijke momenten   • Voor de <i>Raakspoort</i> en voor de renovatie van de <i>Zijlpoort</i> wordt onderzocht of er aanvullende energiewinst te behalen is (“Energie⁺”, met name betreffende mogelijkheden zonnepanelen) • Een <i>pilot project</i> gepland voor 2012 is de verduurzaming van parkeergarage De Kamp, met name vanwege de aanpak van financiering door “crowd funding”. • De <i>basisscholen</i> zijn een aparte groep binnen het vastgoedpakket: <ul style="list-style-type: none"> - Onderzoeken mogelijkheden verduurzamen Strategisch huisvestingplan onderwijs - Voorstel aanpassing strategisch huisvestingplan 2013 - Relatie met duurzaam vastgoedbeheer beschrijven
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.

Project 1.4: Duurzame mobiliteit eigen organisatie
Bestuurlijk opdrachtgever: PH
Trekker:
Betrokkenen: HRM, MS / FD (FaZa);
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal
Doelstelling: Een zo groot mogelijke bijdrage leveren aan een klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2015 door het reduceren van CO ₂ emissies als gevolg van gemeentelijke vervoersactiviteiten zoals woon-werkverkeer van werknemers, het zakelijk verkeer van werknemers en het bezoekers- en goederenverkeer
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Opdrachtgever/opdrachtnemer rollen vastleggen • Vaststellen bedrijfsvervoerplan • Duurzaam wagenparkbeheer • Implementatie maatregelen
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.

Project 1.5: Duurzame renovatie en nieuwbouw Zijlpoort
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: MS/FD (FaZa, Stadsbouwmeester); STZ/mil
Betrokkenen: SP/PM
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal
Doelstelling: Het realiseren van de nieuwe gemeentelijke huisvesting zodanig dat deze qua duurzaamheid voldoet aan een GPR-score van 8 en groenfinanciering wordt benut
Uitvoering 2012: Scheppen van de voorwaarden om een zo duurzaam mogelijk stadskantoor te hebben
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1:
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.

Project 1.6: Energiebeheer eigen organisatie
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: FAZA/Vastgoedbeheer/Wijkzaken
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal
Doelstelling: Opzetten van een werkende structuur voor het energiebeheer van de eigen organisatie, waarin alle energieverbruikers in kaart zijn gebracht (gebouwen, openbare verlichting, verkeersinstallaties en gemalen), en het energieverbruik van de Raakspoort is geoptimaliseerd.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Starten met de gebouwen waarvan de energieverbruiken al online beschikbaar zijn. Interpreteren energieverbruiken en daaraan acties koppelen. Dit heeft een relatie met het uitvoeren van het project duurzaam vastgoedbeheer. • Op hoofdlijnen begeleiden van het zo optimaal mogelijk inregelen van de klimaatinstallatie Raakspoort → kinderziektes effectief aanpakken en vervolgens toetsen aan de verwachtingen.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1:
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal.

Project 1.7: Duurzaam beheer en inrichting openbare ruimte
Bestuurlijk opdrachtgever: PH, RvD, EC
Trekker: STZ/Mil + WZ/POGV
Betrokkenen: alle afdelingen die betrokken zijn bij initiatief, ontwerp, realisatie en beheer van de inrichting van de openbare ruimte; Wijkzaken, Stedelijke projecten, Stadszaken Ruimtelijk beleid en - ontwerp
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal en Haarlem Duurzaam
Doelstelling: Opstellen en implementeren van afwegingskader en instrumenten om CO2 te besparen en overige duurzaamheid te vergroten bij ontwerp, inrichting en beheer van de openbare ruimte
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Starten met projectgroep waarin alle betrokken afdelingen m.b.t. inrichting en beheer openbare ruimte deelnemen • Inventarisatie van mogelijkheden CO2-besparing in openbare ruimte onder meer via Handboek Inrichting Openbare Ruimte • Indien mogelijk verbreden naar verduurzaming • Prioriteiten kiezen • Vaststellen plan van aanpak binnen projectgroep voor implementatie in HIOR • Afronding en vaststelling Plan van aanpak "Licht in de duisternis" met uitgangspunten en uitvoeringsprogramma voor LED oplossing voor straatverlichting bij vervanging waar geschikte oplossing voorhanden is.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1:
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal; Handboek Inrichting Openbare Ruimte

Project 1.8: Faciliteren Stadslandbouw
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: STZ/RB, STZ/EC, STZ/Mil, WZ/BOGV, WZ/GM, WZ/DBT-NME
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaat Neutraal en Haarlem Duurzaam
Doelstelling: meer deskundigheid en een pro-actieve houding bij de medewerkers die bijdragen aan het faciliteren van stadslandbouw
Uitvoering 2012: Beheren Pleio-groep stadslandbouw Haarlem, kennis vergaren en weer verspreiden, organiseren/ bijwonen netwerkbijeenkomsten zowel intern als extern, advisering.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1:

Project 1.9: Stedennetwerken duurzaamheid (Netwerk G33, MRA)
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: Koplopers en volgers G33 op thema Duurzaamheid (pijlers Fysiek, Economie en Sociaal); idem voor MRA deelnemers
Categorie: deelprogramma in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Duurzaam
Doelstelling: (Netwerk G33: bij het ontbreken op dit moment van goede gremia; MRA: onderzoeken en benutten regionale kansen) <ul style="list-style-type: none"> • Netwerk G33: Haarlem met Apeldoorn en ondersteund door NICIS trekken de agenda van het Stedennetwerk Duurzaamheid • Het in beeld brengen van concrete gezamenlijke kansen en belemmeringen voor de korte termijn, met het doel landelijk (en dus ook voor Haarlem) grote stappen te maken op duurzaamheid en klimaatbeleid • Ontwikkeling van gezamenlijke strategie voor wat langere termijn • Overleg en uitwisseling van kennis en inzichten • Bestuurlijke agenda voor overleg met rijk • MRA: actief lidmaatschap in uitvoeringsagenda, op dit moment geen trekkerschap.
Uitvoering 2012: Concrete bestuurlijke uitvoeringsagenda
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Project 1.10: Communicatie HKN / Haarlem Duurzaam
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: MS/COM
Categorie: Nieuw project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • Aan alle partijen en inwoners van de stad uitleggen wat de klimaatplannen zijn, waar we met z'n allen naar streven en welke projecten er op dit gebied worden uitgevoerd. • Enthousiasme teweegbrengen bij consumenten en producenten om mee te doen aan het halen van doelstelling • Haarlemmers met elkaar verbinden en eigen initiatieven bevorderen • Gedragsverandering m.b.t. energiebesparing en CO2-reductie bevorderen • Extra aandacht genereren voor communicatie over (ter bevordering van) Groene Economie en (duurzame) Ruimtelijke Kwaliteit • Met de website www.degroenemug.nl moet een totaalbeeld ontstaan van alle klimaatactiviteiten in de stad en de daarbij betrokken klimaatpartners. De website is het loket waar Haarlemmers en bedrijven terecht kunnen voor tips, hulp en links om energie te besparen.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • De klimaatwebsite www.degroenemug.nl verder uitbouwen met de betrokken partners en de Groene Gids (online) verder uitbreiden. • Bijhouden van alle klimaatactiviteiten en evenementen in de stad en op basis daarvan een

klimaatkalender maken, te vinden op www.degroenemug.nl <ul style="list-style-type: none"> • Bijhouden van locale, regionale en landelijke klimaatcampagnes en activiteiten en inventariseren waarop kan worden aangesloten met de eigen campagne HKN (bijvoorbeeld Dag van de Duurzaamheid, Earth Hour)) • Regelmatig publiceren van artikelen en persberichten met betrekking tot dit onderwerp • Uitwerken van een intern communicatieplan voor alle medewerkers van de gemeente inclusief een communicatieplan voor Duurzaam inkopen & Greenteams • Verder ontwikkelen van promotiemateriaal • Organiseren van duurzaamheidsmarkt/evenement • Het stimuleren van gezamenlijke communicatie met alle betrokken klimaatpartners. • Gerichte informatie verspreiden naar specifieke doelgroepen op basis van de uit te voeren projecten
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Project 1.11: Educatie klimaat en duurzaamheid
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: WZ/DBT (NME)
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen van basis- en voortgezet onderwijs via lessen en projecten bewust maken van de klimaat- en duurzaamheidsproblematiek. Tevens concrete handelingsperspectieven aanbieden voor gedragsverandering. Indirect worden, via deze doelgroep, ook de ouders betrokken bij het thema klimaat en energiebesparing. Bewustwording moet leiden tot gedragsverandering. • Via publiciteit in kranten en op websites ook overige Haarlemmers over de educatieve activiteiten informeren.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Bijhouden van de ontwikkelingen rond klimaat- en duurzaamheidseducatie. • Aanbieden van diverse lesmaterialen, zoals leskisten, lespakketten en boeken over energiebesparing, klimaatverandering en duurzaamheid aan de scholen. • Voortzetten van het Pico Sol project (gastlessen over energiebesparing/duurzamen energie/zonne-energie) • Voortzetten van het project Energieke Scholen (lessen over energiebesparing en verbetering van het binnenklimaat in de school). • Deelnemen aan landelijke activiteiten rond het thema energiebesparing, klimaat en duurzaamheid, zoals de Warme Truiendag, de Nacht van de Nacht en de Dag van de Duurzaamheid.. • Uitvoeren van het project 'Een sportief milieu', in samenwerking met Spaarnelanden nv • Uitvoering van het project 'Hoe word ik een Haarlemse Milieuheld?' in samenwerking met Stichting Milieubende (<i>onder voorbehoud van toekenning van de aangevraagde subsidie</i>). • Starten lesproject 'Sarah's Wereld': project duurzaamheid voor groep 6,7 en 8 van de basisschool
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal

Project 1.12: Postcode energiespel
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: afdeling Communicatie, Liander, Haarlems Dagblad
Categorie: deelprogramma in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Duurzaam
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • Vergroting energiebewustzijn Haarlemse bevolking. • Energiebesparing bij Haarlemse huishoudens door gedragsverandering. • Toenemende opwekking van eigen, duurzame energie door Haarlemse huishoudens.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling van energiespel, in samenwerking met Liander en gaming-bedrijf • Promotie- en communicatiecampagne onder Haarlemse bevolking • Uitvoeren van energiespel
Dekking en relatie met de begroting: €25.000,- subsidie; programmanummer 9.1

2. Vergroening van energie

Project 2.1: Haalbaarheidstudie Lokale Energie Dienst en consortiumvorming
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: Een veelheid aan (potentieel) belanghebbenden: corporaties, bedrijfsleven (grote bedrijven en branches), cultuurinstellingen, grote zorginstellingen, schoolbesturen, energiebedrijven en netbeheerders en andere overheden.
Categorie: deelprogramma in het kader van nieuw beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Behalen van significante CO ₂ -reductie door winning en uitwisseling van groene energie van Haarlemse bodem in Haarlem te laten coördineren en "trekken" door een gezamenlijke organisatie van de belanghebbenden in de vorm van een of meer Lokale Energie Diensten. Stap 1: Haalbaarheidsonderzoek. Stap 2: Consortiumvorming bij positieve go-nogo beslissing
Uitvoering 2012: Stap 1: Uitvoeren en afwickelen haalbaarheidsonderzoek: <ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren haalbaarheidsonderzoek door extern bureau, met opdrachtdefinitie bepaald in samenwerking met belangrijkste partners: <ul style="list-style-type: none"> ▫ Aan de hand van de startnotitie 'Groene energie in Haarlem'. ▫ Identificatie van gebieden en toepassingen: bepalen welke toepassingen bij (welke) gebiedsaanpak en omgekeerd bruikbaar zijn (tevens benutten proj. 5.4: Collectieve opwekking van duurzame energie) ▫ Haalbaarheid van toepassingen en fasering ▫ Bepalen van piketpaaltjes (missie en domein) ▫ Bepalen van meest gewenste organisatievorm om winning en uitwisseling te realiseren ▫ Intentieovereenkomst opstellen ▫ Afsluiten intentieovereenkomst partners ▫ Initiatiefnemer voor de organisatie van de uitvoering aantrekken ▫ Pilots in kader van grootschalige toepassingsmogelijkheden: onderzoek mogelijkheden asfaltcollector   • Op basis daarvan voorstel tot uitwerking van meest gewenste organisatievorm en gebiedsuitwerking • Go / no go beslissing Stap 2: Consortiumvorming (bij "Go" beslissing uit stap 1): <ul style="list-style-type: none"> • Opstellen van businessplan • Uitwerken organisatiemodel • Uitwerken financieringsmodel, met focus op EU subsidies t.b.v. pilots groene energie binnen Haarlem • Voorstellen indienen EU subsidies t.b.v. pilots groene energie binnen Haarlem
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal; Startnotitie 'Groene energie in Haarlem'; proj. 5.4

Project 2.2: De CO₂-monitor
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: MS/Onderzoek en Statistiek, Netbeheerder Liander
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • Het jaarlijks in beeld brengen van de CO₂-uitstoot van de totale stad Haarlem en daarbij in kaart brengen wat de uitstoot is van diverse groepen (Bijvoorbeeld bepaalde bedrijfsbranches, woningen, zorgsector, enz.). Aan de hand van de monitor bepalen waar de grootste CO₂-winst valt te behalen en aan de hand daarvan de doelen te stellen voor de komende jaren. • Gekozen projecten beoordelen op hun CO₂-reductie. • Met behulp van de monitor wordt voor alle partijen duidelijk waar we als Haarlem staan in ons klimaatstreven. De CO₂-monitor wordt daarmee een belangrijk communicatiemiddel. (monitor moet ook voor niet deskundigen te begrijpen zijn)

<ul style="list-style-type: none"> • Het vaststellen van trends in de energie- en CO₂-data.
<p>Uitvoering 2012:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opzetten en vullen van de monitor met gas- en elektragegevens van de netbeheerder (reeds gestart in 2008). • In de berekeningen vanaf het jaar 2008 worden de gegevens niet meer per wijk maar per buurt weergegeven. Voor woningen wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen particuliere woningen, particuliere verhuur en sociale verhuur. • Ook worden bij de berekeningen vanaf het jaar 2008 de bedrijven opgesplitst naar branches (zoals de zorgsector, sportaccommodaties, onderwijs, kantoren, winkels) • Doorrekenen van de gekozen projecten voor 2012 (en later in het jaar voor te kiezen projecten in 2013). • Projecten worden ook geregistreerd in de CO₂-monitor van de provincie Noord-Holland. Deze monitor telt de CO₂-winst op van alle klimaatprojecten in de provincie. • Maken, actualiseren en digitaliseren van energiekarten van Haarlem (Energie in Beeld) gebaseerd op de verkregen energiegegevens van de netbeheerder. • Aan de hand van demografische gegevens wordt de correlatie weergegeven tussen het energieverbruik en bijvoorbeeld het inkomen, het aantal personen per huishouden of de leeftijd van de bewoners. • Energiekaarten en CO₂-monitor gebruiken voor de aanpak in duurzame renovatieprojecten. • Inventarisatie van energielabelgegevens van woningbouwcorporaties. • Inventariseren plannen woningvoorraadbeheer en deze koppelen aan de gegevens uit de energiekart/CO₂-monitor. • Op basis van Energie in Beeld wordt een postcode energiespel ontwikkeld voor de inwoners van Haarlem om hen bewust te maken van hun energiegebruik en de mogelijkheden tot besparing (zie proj 1.14)
<p>Dekking en relatie met de begroting: Programma 9.1</p>
<p>Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal</p>

<p>Project 2.3: Potentiële duurzame energiedaken</p>
<p>Bestuurlijk opdrachtgever: RvD</p>
<p>Trekker: STZ/Mil</p>
<p>Betrokkenen: <i>Intern:</i> Stadszaken, Afdeling Wonen, welzijn, Gezondheid en Zorg (bouwregisseur, convenant woningbouwcorporaties), Concernstaf, afd. Onderzoek en Statistiek, Wijkzaken (Programmamanagers), Stedelijke Projecten, afd Projectmanagement <i>Extern:</i> In Holland, VVE's, Makelaars Wijkraden, Milieu Centraal, Bouwend Nederland, CO₂ -servicepunt, particuliere woningeigenaren, huurders, eventueel banken etc.</p>
<p>Categorie: Nieuw project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal</p>
<p>Doelstelling: Zoveel mogelijk geschikt dakoppervlak wordt gebruikt voor energieopwekking.</p>
<p>Uitvoering 2012:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Expertmeeting gebruik daken voor energieopwekkingen met partners Haarlem Klimaat Neutraal • Opzet eenvoudig beoordelingskader energieopwekking daken (duurzame dakscan) • Gebiedsgerichte impuls energioopwekking daken zoals Schalkwijk, Haarlem Oost en Waarderpolder • Houden van informatiebijeenkomsten over het opwekken van elektriciteit en het produceren van warmte door middel van zonne-energie. • Onderzoek naar de mogelijkheden van grootschalige inkoop van zonnepanelen. • Excursie naar geslaagde projecten
<p>Dekking en relatie met de begroting: Programma nummer 9.1; nog aan te vragen EU-subsidie</p>

<p>Project 2.4: Collectieve inkoop duurzame energie</p>
<p>Bestuurlijk opdrachtgever: RvD</p>
<p>Trekker: STZ/Mil</p>
<p>Betrokkenen: Afdeling Communicatie, Vereniging Eigen Huis (VEH), Ichoosr, Inwoners Haarlem</p>
<p>Categorie: deelprogramma op verzoek van de raad</p>
<p>Doelstelling:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verlaging van de energiekosten van Haarlemse huishoudens door collectieve inkoop tijdens een

energieveiling. <ul style="list-style-type: none"> • Verhoogde bijdrage van duurzame energie bij Haarlemse huishoudens.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> ○ Afstemming met VEH en Ichoosr over deelname van Haarlemse huishoudens aan landelijk energieveiling ○ Communicatiecampagne onder Haarlemse bevolking.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1

Project 2.5: Bodemenergietool Haarlem
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/MIL
Categorie: Haarlems beleid
Doelstelling: Het op gemeentelijk niveau inzichtelijk maken van de mogelijkheden voor bodemenergie.
Uitvoering 2012: <p>De provincie Noord Holland heeft een webapplicatie voor bodemenergie ontwikkeld. Voor Haarlem wordt in een pilot een gemeentelijke bodemenergietool getest. Hiervoor worden diverse kaartlagen zoals beperkingen (bijvoorbeeld bodemverontreiniging), bodemopbouw, al vergunde systemen, en gegevens uit het masterplan bodemenergie Waardepolder met elkaar gekoppeld, waardoor initiatiefnemers via een webapplicatie kunnen zien of de door hen gewenste ontwikkeling op het gebied van bodemenergie rendabel is. De ingebruikname is gepland voor 2012.</p>
Dekking en relatie met de begroting: <p>Programmanummer 9.1. De kosten worden gedekt uit het Bodemprogramma Haarlem 2010-2014 (RB 16 december 2010). Ook is er een bijdrage van 7500 euro van het Rijk (via Agentschap NL) beschikbaar omdat het een landelijke pilot betreft.</p>

3 Programmagroep Verkeer en Vervoer

Project 3.1 Verbetering fietsinfrastructuur
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: WZ/ BOGV
Betrokkenen: SP, STZ/Mil, WZ/POGV
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal; tevens wettelijke taak/beleid op gebied van verkeer, luchtkwaliteit (NSL) en geluid (Actieplan Omgevingslawaaai)
Doelstelling: Verbetering fietsinfrastructuur en daardoor stimuleren van gebruik fiets in plaats van auto
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none">
• Uitvoeringsprogramma Fietsinfrastructuur. Dit bevat een selectie van de uitbreidingen van de fietsinfrastructuur uit het Haarlems Verkeer en Vervoer Plan waaraan de gemeente prioriteit heeft toegekend. Afhankelijk van combinatiemogelijkheden met andere werken in de openbare ruimte en subsidiemogelijkheden worden jaarlijks een aantal projecten uitgevoerd volgens een planning in het Uitvoeringsprogramma.
• (Voorbereiden) aanleg tweerichtingsfietspad Spaarne-Turfmarkt-Lange Brug
• Subsidie aanvragen voor Fietsbrug over de Industriehaven
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 8.2, uitvoering per deelproject afhankelijk van subsidieaanvragen; progr. nr 9.1
Zie ook: Uitvoeringsprogramma fietsinfrastructuur; Voortgangsrapportage uitbreiding fietsinfrastructuur; Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit; Actieplan Omgevingslawaaai Haarlem

Project 3.2: Ontwikkeling snelfietsroute Haarlem- Amsterdam (Sloterdijk)
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: WZ / BOGV
Betrokkenen: Fietsersbond, Provincie Noord-Holland, omliggende gemeenten, bedrijven en instellingen
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal; tevens wettelijke taak/beleid verkeer, luchtkwaliteit (NSL) en geluid (Actieplan Omgevingslawaaai)
Doelstelling: Stimuleren en faciliteren van woon/werkverkeer met fiets en/of trapondersteunende voertuigen op de middellange afstand (7,5-25 kilometer).
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none">
• Inrichting (eerste delen van) de route Haarlem – Amsterdam West als snelfietsroute
• Benaderen van bedrijven en instellingen over de voordelen van het gebruik van de fiets bij het woonwerkverkeer
• Start campagne 'Rij 2 op 5' bij bedrijven en instellingen om werknemers te stimuleren met de fiets naar het werk te komen.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 8.2 en 9.1
Zie ook: Plan van Aanpak Haarlem Klimaat Neutraal; Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit, Actieplan Omgevingslawaaai Haarlem

Project 3.3: Efficiënt gebruik fietsparkeervoorzieningen bij NS-station
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: SP/PM
Betrokkenen: Afd.STZ/Milieu en WZ/BOGV, gemeente Haarlem, NS-fiets, Prorail
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal; tevens wettelijke taak/beleid verkeer, luchtkwaliteit (NSL) en geluid (Actieplan Omgevingslawaaai)
Doelstelling: Een zo efficiënt mogelijk gebruik van de fietsparkeervoorzieningen bij het NS-station ter stimulering fietsgebruik als voor- en natransport bij het openbaar vervoer (trein).
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none">
• Beheersconvenant met NS (met mogelijkheid cofinanciering) om weesfietsenprobleem aan te pakken.
• Ontwikkeling Beleidsplan Fietshandhaving voor hele stad
• Start pilot met elektronisch systeem in nieuwe fietskelder om het probleem van weesfietsen terug te dringen.
• Discussienota fietsparkeren als uitwerking Parkeervisie

Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 8.2 en 9.1
Zie ook: Plan van Aanpak Haarlem Klimaat Neutraal; Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit, Actieplan Omgevingslawaaai Haarlem

Project 3.4 : Verbetering comfort en snelheid OV
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: WZ/BOGV
Betrokkenen: Provincie NH; SP, STZ/Mil
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal; tevens wettelijke taak/beleid op gebied van verkeer, luchtkwaliteit (NSL) en geluid (Actieplan Omgevingslawaaai)
Doelstelling: Verbetering aantrekkelijkheid OV en daardoor minder (groei) autogebruik
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Voortzetting bushaltes op instaphoogte van 18 cm brengen • Uitrollen in 2012 van Dynamisch Reis Informatiesysteem (DRIS) met elektronische informatieborden bij haltes • Doortrekken busbaan op de Schipholweg stad ingaand • Verder uitwerken regionale samenwerking OV in kader van Regionale Bereikbaarheidsvisie en Rnet: R-net is een hoogwaardig openbaar vervoer (HOV) formule die in de komende jaren door de hele Randstad wordt uitgerold (Zuidtangent maakt hier onderdeel van uit sinds start R-Net december 2011) • Duurzame vervanging van Abri's met meer wachruimtecomfort • verbeteren VRI regelingen tbv busbanen
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 8.2
Zie ook: Plan van Aanpak Haarlem Klimaatneutraal; Haarlems Verkeer en Vervoer Plan HVVP; NSL, Actieplan Omgevingslawaaai

Project 3.5: Rijden op biobrandstoffen (vloeibaar en gasvormig)
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: Essent, Gastreatment Services, Orange Gas, autodealers, Connexxion, provincie Noord-Holland, Bios-groep
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal, tevens wettelijke taak/beleid luchtkwaliteit (NSL)
Doelstelling: Grootschalige introductie van stortgas en biogas ('groen gas') en tweede generatie biobrandstoffen als voertuigbrandstof (gemeentelijk wagenpark, openbaar vervoer, wagenparken bedrijven, particulieren).
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Realisatie opwerkingsinstallatie stortgas en biogas op voormalige stortplaats Schoterog. • Informatieoverdracht aan autodealers, bedrijven en particulieren over voordelen groen gas als voertuigbrandstof, ondersteuning onder meer via bemiddeling en subsidieaanvragen, met verwachte resultaten 2012: <ul style="list-style-type: none"> - Subsidie op brandstof voor eerste 25 aardgasvoertuigen; - Deel stadsbussen Connexxion rijdt op lokaal geproduceerd groen gas.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1
Zie ook: Plan van Aanpak Haarlem Klimaat Neutraal; Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit

Project 3.6: Stimulering schone en zuinige wagens (ook elektrisch)
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil ; WZ/ BOGV en VVH/HHO
Betrokkenen: Vervoerders, particulieren, e-laad, Metropoolregio Amsterdam, Provincie Noord-Holland, Centrummanagement Groep Haarlem, Industrie Kring Haarlem
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal; tevens wettelijke taak/beleid

luchtkwaliteit (NSL)
Doelstelling: Het aandeel schonere, CO ₂ -arme voertuigen in de stad vergroten.
Uitvoering 2012: Algemeen aanpak: <ul style="list-style-type: none"> • Gesprekken voeren met relevante partijen • Aansluiten bij activiteiten Metropoolregio Amsterdam op het gebied van elektrisch vervoer. • Verwachte realisatie in 2012: Realisatie van oplaadinfrastructuur voor elektrische voertuigen op openbare weg en parkeergarages • Bij het ontwerp van parkeergarages wordt rekening gehouden met de mogelijkheid om elektrische voertuigen op te laden; ook voor bestaande garages worden de mogelijkheden onderzocht.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1
Zie ook: Plan van Aanpak Haarlem Klimaat Neutraal; Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL).

Project 3.7: Verbeteren verkeersveiligheid
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: WZ / BOGV
Categorie: Haarlems beleid dat wordt gecontinueerd
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • verdere vermindering aantal verkeersdoden en -gewonden (ten opzichte van 3 doden en 55 gewonden in 2009) • streven is 0 dodelijke slachtoffers en 0 gewonden die in het ziekenhuis moeten worden opgenomen. • tevens verbetering rapportcijfers veiligheidsbeleving
Uitvoering 2012 <ul style="list-style-type: none"> • verbeteren veiligheid rondom 3 scholen • uitvoeren educatiecampagne 'Streetwise' • continueren inrichting van 30 km-gebieden • Analyseren van één black-spot en nemen van maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid • Aanleg van voldoende brede, obstakelvrije voetgangersruimte bij iedere reconstructie • Uitbreiden geleidelijnen voor visueel gehandicapten bij zebrapaden. • Uitbreiden rateltickers bij verkeerslichten. Ook bij reguliere vervanging verkeerslichten.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 8.1
Zie ook: Aanpassingen nota uitwerking verkeersveiligheid (2006/245416)

Project 3.8: Parkeren / autoluwe binnenstad
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: WZ / BOGV
Categorie: Haarlems beleid dat wordt gecontinueerd
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • verder creëren autoluwe binnenstad • beteugeling parkeerdruk op straat • handhaafbare parkeernormen
Uitvoering 2012 <i>Autoluwe binnenstad:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Aanpassen uitgiftebeleid (niet-bewoners)abonnementen in de garages zodat de parkeergarages meer kunnen worden benut voor bezoek binnenstad. • Onderzoeksrapportage betere benutting P&R-voorziening station Haarlem-Spaarnwoude voor bezoek aan binnenstad. • Onderzoeksrapportage realisatie andere Park & Ride voorzieningen • Start realisatie (in 2012) parkeergarage Frederikspark (samen met Provincie) • Vaststellen nieuwe beleidsvisie parkeren. <i>Parkeerdruk op straat:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren gerichte controleacties wijkparkeren in het gebied met belanghebbenden-parkeren.

- Stimuleren / faciliteren (bedrijfs-)vervoermanagement en deelautogebruik (zie project 3.9) om autobezit per huishouden terug te dringen.
- Campagne Rijdt 2 op 5 Waarderpolder ter bevordering fietsgebruik (zie ook proj 3.2)

Handhaafbare parkeernormen

- Vaststellen actualiseringnota over te hanteren parkeernormen i.h.k.v. de Wet Ruimtelijke Ordening (nota Parkeren en Bouwen)

Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 8.3

Project 3.9: Stimulering deelautogebruik

Bestuurlijk opdrachtgever: RvD

Trekker: WZ/BOGV

Categorie: Haarlems beleid dat wordt gecontinueerd

Doelstelling: Groei aantal deelautoplekken in Haarlem in overleg met de betreffende bedrijven

Uitvoering 2012

- faciliteren deelautobedrijven bij realisatie nieuwe locaties.
- Vergroten bekendheid deelauto onder bevolking

Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 8.3 en 9.1

4 Bebouwde Omgeving

Project 4.1: Uitvoering nota Praktijkrichtlijn Duurzame Stedenbouw
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ/Mil en STZ/RB
Betrokkenen: <i>Intern:</i> Stadszaken, afd. Stedenbouw en Planologie en afd. WWGZ; Wijkzaken (de programmamanagers); Stedelijke Projecten (afd. Projectmanagement) <i>Extern:</i> Woningbouwcorporaties (Elan Wonen, Pre Wonen, IJmere)
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Alle stedenbouwkundige plannen zijn duurzaam en energiezuinig. Duurzame stedenbouwkundige maatregelen zijn standaard onderdeel van ontwerpproces.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none">
• Actualiseren praktijkrichtlijn duurzame stedenbouw
• afstemming met de nota's ruimtelijke kwaliteit en de nota openbare ruimte
• Vastleggen werken met de praktijkrichtlijn in standaard planningssysteem
• Introductie en werken GPR Stedenbouw (GPR=gemeentelijke prestatie richtlijn). Met GPR stedenbouw kan een duurzame stedenbouwkundige prestatie worden vastgesteld. Keuzevrijheid en maatwerk in maatregelen staan hierbij centraal
• Experimenten DPL en GPR (DPL=Duurzame Prestatie op Locatie)
Dekking en relatie met de begroting: programma nummer 9.1

Project 4.2: Toepassen GPR 4.1 voor de duurzame nieuwbouw woningen
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: Woningbouwcorporaties en STZ/WWGZ
Betrokkenen: <i>Intern:</i> Stadszaken, afd. WWGZ (bouwregisseur, convenant woningbouwcorporaties), afd. Vastgoed; Wijkzaken (programmamanagers); Stadsbedrijven afd. Stedelijke projecten <i>Extern:</i> Woningbouwcorporaties (Elan Wonen, Pre Wonen, IJmere)
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Alle nieuwbouwwoningen worden 20% energiezuiniger dan bij toepassing Bouwbesluit door toepassing GPR 4.1 met hogere basiskwaliteitseis. GPR 4.1 kan ook gebruikt worden om te voldoen aan het nieuwe Bouwbesluit waarin de milieueffecten van het materiaalgebruik moeten worden beschreven.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none">
• Vaststellen beleidsnota duurzame woningbouw naar een hogere GPR-score (conform raadsnotie). Waarschijnlijk zal gekozen worden voor een GPR-score van 7 tot 7,5 als basiskwaliteit, hetgeen leidt tot 20% energiezuiniger woningen dan louter uitvoeren van het Bouwbesluit.
• Implementeren GPR versie 4.1 binnen de gemeente en bij de partners (de woningbouwcoöperaties).
• De partners (de woningbouwcoöperaties) stimuleren dat GPR onderdeel wordt van hun werkprocessen
• Toepassen van GPR versie 4.1 en behalen van de basiskwaliteit duurzaam bouwen voor alle nieuwbouw van woningen waar de gemeente een partner is.
• Controle in welke mate GPR gebruikt is door de corporaties
Dekking en relatie met de begroting: programma nummer 9.1
Zie ook: Beleidsnota duurzame nieuwbouw november 2005

Project 4.3: Rekenmodel kosten baten duurzame investeringen
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ/VG
Betrokkenen: Stadszaken, afd. Milieu, afd. Wonen, Welzijn, Gezondheid en Zorg; Provincie CO ₂ servicepunt (optioneel)
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal

Doelstelling: Inzichtelijk maken van de kosten en baten van energie- en duurzaamheidsmaatregelen voor de hele levensduur van woning- en utiliteitsbouwprojecten, ten behoeve van beslissingen door gemeente en woningcorporaties over transacties en investeringen van bouwlocaties.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Workshop intern en extern over uitgangspunten en bouwstenen model • Uitbouw model naar aanleiding van workshop • Toepassing model in projecten bijvoorbeeld Remise
Dekking en relatie met de begroting: programma nummer 9.1. Mogelijk financiering vanuit subsidie CO ₂ servicepunt
Zie ook: projectbeschrijving uit Ideeënboek

Project 4.4: Monitoren en verslagleggen duurzaam bouwen en energie woningbouwcorporaties
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: Woningbouwcorporaties en STZ/Mil
Betrokkenen: <i>Intern:</i> Stadszaken, afd. Milieu, afd. Wonen, Welzijn, Gezondheid en Zorg <i>Extern:</i> Woningcorporaties
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Inzicht in de voortgang duurzaam bouwen en duurzame energie van de woningbouwcorporaties.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Inventarisatie behaalde resultaten • Hierin is een beschrijving van de uitgevoerde projecten (Nieuw- en verbouw) en de CO₂ prestatie opgenomen.
Dekking en relatie met de begroting: Programma nummer 9.1
Zie ook: projectbeschrijving uit Ideeënboek

Project 4.5: Activeren duurzame bouwconomie
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: <i>intern:</i> Stadszaken Afd. Wonen, Welzijn, Gezondheid en Zorg, en afd. Economie en Cultuur; afd. Ruimtelijk Beleid (Dienstverlening: afd. PBO (front-Office); Middelen en Services: afd. Communicatie; <i>Extern:</i> Co2 servicepunt van de Provincie Noord Holland, lokale architectuurcentrum het ABC, gemeente Bloemendaal, bouwbedrijven, adviseurs, communicatiebureaus en bewonersinitiatieven
Categorie: Nieuw project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling Ontwikkelen van een netwerk van duurzame bouwbedrijven (uitvoering) Ontwikkelen en up-to-date houden van kennis over duurzaam bouwen bij architectenbureaus (ontwerpers) Ontwikkelen van specialistische kennis en het opdoen van ervaring bij samenwerkingspartners (initiatiefnemers)
Uitvoering 2012: De bouwkolom verder enthousiasmeren, stimuleren en ondersteunen aangaande duurzame (ver)bouw Praktische onderdelen: <ul style="list-style-type: none"> • Opzetten van een database van gecertificeerde aannemers, architectenbureaus, bouwkundige tekenbureaus, adviseurs en installateurs voor duurzame renovatie van woningen in de regio samen met gemeente Bloemendaal en het CO₂ servicepunt van de Provincie Noord Holland. De database is te raadplegen via (de Groene Gids van) www.deGroeneMug.nl. Bijzondere bedrijven kunnen partner worden van DeGroene Mug • Een seminarreeks van 5 bijeenkomsten laten plaatsvinden bij het plaatselijke architectuurcentrum ABC voor lokale architectenbureaus, bouwkundige tekenbureaus en bouwadviseurs met als doel: kennis op te bouwen en te delen en een lokaal netwerk van specialisten te laten ontstaan. Het is mogelijk een bescheiden tentoonstelling te wijden aan de Haarlemse verbouwingsinitiatieven. • Samen met het CO₂ servicepunt vier kennisverdiepingsbijeenkomsten organiseren voor initiatiefnemers over o.a. marketing, communicatie en participatie en over financieel-juridische mogelijkheden. Deze

initiatiefnemers maken deel uit van de Blok voor Blok inschrijving.
Dekking en relatie met begroting: Begroting programmanummer 9.1. De seminarreeks is kostenneutraal. De vier kennisverdiepingsbijeenkomsten wil het CO2-servicepunt voor ons organiseren en financieren. Voor het opzetten van een database: programmanummer 9.1. Voor een beperkte tentoonstelling in het ABC: Blok voor Blok subsidie.
Zie ook: Het Ideeënboek Haarlem Klimaatneutraal

Project 4.6: Stimuleren duurzame renovatie bij particulieren
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: <i>Intern:</i> Dienstverlening: afd. PBO (frontoffice); Middelen en Services: afd. Communicatie; Stadszaken: afd. Bedrijfsbureau en Subsidies (Subsidie Bureau). <i>Extern:</i> architectenbureaus, bewonersinitiatieven, communicatiebureaus en bedrijf dat zich op vVe's richt, bouwbedrijven.
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Zoveel mogelijk verduurzaming particuliere woningen door de eigenaars
Uitvoering 2012: Voortzetting werkzaamheden om particuliere eigenaren over te halen hun woning te verduurzamen, met kenmerken: <ul style="list-style-type: none"> • In 2011 heeft zich een groep van 10 initiatiefnemers gemeld. Dit zijn: bewonersinitiatieven, architectenbureaus, communicatiebureaus en een consortium dat zich op vVe's richt. Deze groep heeft de ambitie om circa 750 woningen in 3 jaar twee labelsprongen te laten maken. Met deze doelstelling maken ze onderdeel uit van het <i>Blok voor Blok</i> programma. • Gemiddeld komen er jaarlijks circa 250 bewoners bij voorlichtingsbalie PBO die gewezen kunnen worden op de mogelijkheden voor duurzaam en energiezuinig verbouwen. Deze mensen zouden geholpen kunnen worden wanneer het standaard intakegesprek met een 'duurzaam kwartier' uitgebreid wordt. Deze verbouwingen tellen drie jaar lang mee in het Blok voor Blok-programma. Bewoners kunnen naar de voorlichtingsbalie verwezen worden via een digitale 'energiecoach voor bewoners'. Voor het Blok voor Blok-programma is het belangrijk dat deze bewoners gemonitord kunnen worden, om die reden is een persoonlijke benadering gewenst. • In de zomerperiode van 2011 heeft duurzame consumentensite Nudge voor de gemeente Haarlem belangstelling verworven onder Haarlemse Nudgers voor energieneutraal wonen. Vijftig mensen hebben zich als belangstellende aangemeld. Twintig bewoners willen ook echt hun woning gaan verbouwen. De gemeente Haarlem ondersteunt deze groep bewoners bij het realiseren van hun ambitie door regie over het proces te voeren. Het CO2 servicepunt van de provincie Noord Holland ondersteunt het proces met manuren en kennis. • De duurzaamheidslening van de gemeente Haarlem wordt in 2012 ingezet bij bovenstaande plannen voor het duurzaam verbouwen van de particuliere woningen. • Praktische onderdelen: Het ontwikkelen van een folder voor voorlichtingsbalie PBO
Dekking en relatie met begroting: Subsidie Blok voor Blok, 50.000 communicatie uit de nota verbetering particuliere voorraad, inzet CO2servicepunt
Zie ook: Het Ideeënboek Haarlem Klimaatneutraal

Project 4.7: Duurzame renovatie bezit woningbouwcorporaties
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: Woningbouwcorporaties en STZ/WWGZ
Betrokkenen: <i>Intern:</i> Stadszaken, afd. Wonen, Welzijn, Gezondheid en Zorg, (convenant woningbouwcorporaties); Wijkzaken (programmamanagers); Stedelijke Projecten (projectmanagers) <i>Extern:</i> Woningbouwcorporaties (Elan Wonen, Pre Wonen, IJmere en Tuinwijk noord)
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Behalen basiskwaliteit duurzame renovatie voor alle complexen waar sprake is van groot onderhoud cq renovatie, als uitwerking aanbod woningbouwcorporaties in convenant HKN. Streven is 20 tot 30 procent

besparing gasverbruik voor het hele bezit.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Stimuleren van woningbouwcorporaties om een plan van aanpak duurzame renovatie te maken voor het beheer van hun woningvoorraad, en daarbij het instrument GPR bestaande bouw te gaan gebruiken en te streven naar een GPR van gemiddeld 6 bij groot onderhoud en renovatieprojecten van minimaal 30 woningen. • Nagaan mogelijkheden met IJmere om een aantal complexen op hoog (passief) niveau te renoveren. • Overeenkomst uitvoering duurzame renovatie gemeente/woningbouwcorporaties • Ervaring opdoen met nader te bepalen aantal proefprojecten duurzame renovatie Basiskwaliteit • Inzet bloksgewijze duurzame gebiedsgerichte renovatie in samenwerking met IenM (Zie ook 4.9)
Dekking en relatie met de begroting: programma nummer 9.1
Zie ook: project GPR 4.1 woningbouw

Project 4.8: Duurzame monumenten
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: STZ/ EC
Betrokkenen: <i>Intern</i> STZ/ Economie en Cultuur (Monumentenzorg) ; STZ afd Milieu; Afd Veiligheid, Vergunningen en Handhaving, afd. Omgevingsvergunning; <i>Extern</i> , Maatwerkadviesbureau, particuliere woningeigenaren, Nyenrode Business Universiteit.
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Zoveel mogelijk verduurzaming monumenten door de particuliere eigenaren
Uitvoering 2012 Algemeen: voortzetting werkzaamheden om particuliere monument-eigenaren over te halen hun monument te verduurzamen, met hoofdlijnen: <ul style="list-style-type: none"> • Ontzorgen door ontsluiten informatie in de ‘Toolkit voor Monumenten’ en in de ‘Richtlijn Monumenten’ en verstrekken van informatie over bouwkundige en financiële (subsidie)mogelijkheden, en het laten opstellen van commerciële arrangementen • Implementatie van de Toolkit voor Monumenten: vier voorbeeldwoningen worden uitgewerkt als referentiewoningen op projectbladen . deze projectbladen worden op de website van de Groene Mug geplaatst. De woningen worden gezocht onder de deelnemers aan project 4.9, onderdeel Energieneutraal verbouwen. • De afdeling Economie en Cultuur heeft een revolverende lening voor Monumenteneigenaren opgezet. Deze wordt naast de duurzaamheidslening aangeboden via de reguliere kanalen (www.De groeneMug.nl, balie PBO en de folder van de Energiecoach voor bewoners.
Dekking en relatie met de begroting: Programmanummer 9.1 en 50.000 Euro Communicatie uit de nota Verbetering particuliere voorraad.
Zie ook: Het Ideeënboek Haarlem Klimaatneutraal project Toepassen GPR 4.1 in nieuwbouw (proj. 4.2)

Project 4.9: Blok voor blok aanpak
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: Woningbouwcorporatie Alliander en STZ/Mil en STZ/WWGZ
Betrokkenen: <i>Intern:</i> Stadszaken, afd. Milieu en afd. Wonen, Welzijn, Gezondheid en Zorg, Wijkzaken Gebiedsmanagement <i>Extern:</i> Woningbouwcorporaties, banken, particuliere eigenaren, diverse adviseurs en architecten
Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: Blok voor Blok Haarlem richt zich op 30% energiebesparing van minimaal 1500 tot mogelijk 3500 woningen voor de periode van 2012 tot 2015. Het gaat om woningen van woningbouwcorporaties, VVE en particuliere eigenaren.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Maken van een uitvoeringsplan Blok voor Blok. Hierin worden de projecten beschreven en aan elkaar gerelateerd • Opzetten van een lokale werkgroep als intermediair tussen de verschillende woningeigenaren en overheden. Deze werkgroep zorgt voor planning, afstemming, stimuleren en monitoren van projecten. Tevens is de lokale

<p>werkunit een vraagbaak voor vragen van de woningeigenaren op het gebied van financiën, marketing, fysieke maatregelen etc</p> <ul style="list-style-type: none"> • Afstemmen van Blok voor Blok projecten en projecten openbare ruimte
<p>Dekking en relatiet met de begroting: programma nummer 9.1 De proceskosten worden voor een deel gedekt door een Blok voor blok subsidie van 350.000 euro van het rijk. De externe partijen dragen ook bij aan de proceskosten.</p>
<p>Zie ook: projectbeschrijving uit Ideeënboek HKN</p>

<p>Project 4.10: DSK II nieuwbouw school</p>
<p>Bestuurlijk opdrachtgever: JN</p>
<p>Trekker: SP/PM</p>
<p>Betrokkenen: Hulpverleningsdienst Kennemerland (HDK)</p>
<p>Categorie: Doorlopend project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal</p>
<p>Doelstelling: Het realiseren van de eerste klimaatneutrale school in Haarlem door vergaande isolatie, WKO en warmtepompen en grootschalige elektriciteitsopwekking met zonnepanelen. Tevens beter binnenklimaat dan vereisten Bouwbesluit</p>
<p>Uitvoering 2012:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verwerken onderzoeksresultaten in het ontwerp en bestek van de school. • Toepassen van de kennis in andere projecten
<p>Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1</p>

<p>Project 4.11: Voorbeeldprojecten energiezuinig en duurzaam bouwen en renoveren</p>
<p>Bestuurlijk opdrachtgever: RvD</p>
<p>Trekker: STZ/Mil, Woningbouwcorporatie Tuinwijk, Elan Wonen, Ymere</p>
<p>Betrokkenen: <i>Intern:</i> Stadszaken afd. Milieu, afd. Wonen, Welzijn, Gezondheid en Zorg; Middelen en Services, afd. Communicatie <i>Extern:</i> In Holland, aannemer etc;</p>
<p>Categorie: Nieuw project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal</p>
<p>Doelstelling: Realiseren duurzame renovatie en nieuwbouw bij woningcorporaties.</p>
<p>Uitvoering 2012:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tuinwijk: <i>haalbaarheidsstudie</i> duurzame renovatie bij woningcorporatie Tuinwijk, en indien mogelijk budget reserveren voor procesondersteuning tijdens bouwproces • Slachthuisbuurt Zuid: <i>start voorbereiding</i> van de bouw van 200 zeer energiezuinige nieuwe woningen met een EPC gelijk of lager dan 0.4. • Amsterdamse Buurt: <i>go of no go</i> beslissing energiezuinige renovatie van ruim 100 woningen waarvan 30 met een energiebesparing van 60% en 30 met een energiebesparing van 80%; indien <i>go</i>: start voorbereiding
<p>Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1</p>

5 Bedrijven en Industrie

Project 5.1: De Energiecoach voor bedrijven
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: Stichting Parkmanagement Waarderpolder en STZ/Mil
Betrokkenen: Eneco Energie Haarlem, Stadszaken/Afd. Milieu en Afd. Economie & Cultuur, Kamer van Koophandel Amsterdam en de IKH Waarderpolder
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • Behalen van significante CO₂-reductie bij bedrijven via energiebesparing en duurzame energie toepassing. • Verbeteren van de aantrekkingskracht van de Waarderpolder voor nieuwe en bestaande bedrijven. • Verbeteren van de concurrentiekracht van Haarlemse ondernemers door kostenbesparing op de energierekening.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Voortzetting van de Energiecoach met gerichte thema's (o.a. energiemangement en energiemonitoring, bodemenergie, duurzaam inkopen). • Opstellen van een jaarprogramma op basis van wensen uit het bedrijfsleven (aanvullend op bovenstaande thema's). • Onderhandelen met energieleveranciers en financiële instellingen over financieringsmaatregelen /pakketten. • Bedrijven op veranderingsmomenten (natuurlijke investeringsmomenten) benaderen om energiebesparende maatregelen door te voeren en een impuls te geven aan duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen. • Mogelijkheden onderzoeken voor gezamenlijke, decentrale en duurzame energie-opwekking in de Waarderpolder en elders in Haarlem, inkoop van groene stroom en/of groen gas. • Uitvoeren van de energie-adviezen door bezoeken aan de bedrijven. • Stimuleren van energiezuinige buitenverlichting op bedrijfspercelen in de Waarderpolder. • Verzamelen van kennis en ervaring op dit onderwerp en verspreiden onder de Haarlemse bedrijven (in combinatie met informatie van het Ondernemersloket). • Organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten/bedrijven contactdagen over energiebesparing, duurzaam offren en de toepassing van warmtepompen. • Ondernemers ondersteunen in een businesscase voor het ontwikkelen van (onderdelen van) elektrisch rijden. • Communiceren naar het bedrijfsleven over de behaalde resultaten via de diverse media. • Terugkoppeling over acties en resultaten aan de raadsleden en college en de stuurgroep Haarlem klimaatneutraal.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal

Project 5.2: Stad en MKB / Energie en Winst (energiebesparing bij Haarlemse middenstand)
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD en JN
Trekker: STZ/Mil
Betrokkenen: Gebiedsmanagement, Centrum Management Haarlem, MKB Haarlem, Winkeliersverenigingen, City Marketing, Haarlem Lichtstad en de Vereniging van Eigenaren Haarlemse Binnenstad, Haarlemse elektrotechnische bedrijven, Haarlemse middelbare scholen, Energiecoach.
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • Energiebesparing bij het MKB • Het realiseren van: <ul style="list-style-type: none"> - energiezuinige feestverlichting in de Haarlemse binnenstad; - energiezuinige aanlichting van gebouwen in de binnenstad; - energiezuinige etalageverlichting, verwarming, airconditioning, koel- en/of vriesapparatuur (etc.); - energiezuinige winkeldeuren;   • Meer bewustwording bij de Haarlammers over energiebesparing bij winkels in hun stad;

- Haarlem op de kaart zetten als duurzame winkelstad met duurzame winkels en horeca.

Uitvoering 2012:

- Vooroverleg met de betrokken partijen
- Aan de hand van bekende en beproefde besparingsmaatregelen de Haarlemse MKB-er stimuleren om energie te besparen.
- Elektrotechnische installatiebedrijven betrekken bij de uitvoering van maatregelen. (Stad en MKB is een landelijk opgezet project in samenwerking met MKB Nederland, het MKB Energiecentrum en Agentschap NL).
- Door het uitdoen van overbodige verlichting (openbare verlichting uitgezonderd) zorgen voor meer nachtelijke duisternis en daarmee een betere nachtrust voor de inwoners van Haarlem.
- Stimuleren van meer slimme, energiezuinige winkeldeuren.
- Nacht van de Nacht benutten als bewustwordingsmoment over het onderwerp verlichting in de nacht.
- Feestverlichting energiezuinig uitvoeren voor de feestdagen van 2012.
- Aanlichten van gebouwen energiezuiniger maken en 's nachts helemaal uitdoen.
- Informatievoorziening aan winkeliers in de binnenstad over energiezuinige etalageverlichting, verwarming, airconditioning, koel- en/of vriesapparatuur en winkeldeuren
- Samenstellen ontzorgingspakketten inclusief financiële arrangementen voor de winkeliers samen met betrokken partners.
- De resultaten op energiebesparing bij de middenstanders communiceren via de diverse media naar het bedrijfsleven als goede, stimulerende voorbeelden.
- De verplichte maatschappelijke stage voor middelbare scholieren krijgt een duurzame variant waarbij ondernemers ondervraagd worden over hun energiezuinigheid en duurzaamheid. Rondom deze stages wordt de nodige publiciteit gegenereerd.
- Uitvoering gaat in nauwe samenwerking met MKB Nederland en de branche organisaties. Bij de branchegewijze aanpak wordt vanuit MKB en overheden dezelfde informatie verstrekt.

Dekking en relatie met de begroting: Programmanummer: 9.1

Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal

Project 5.3: Pilot ontwikkeling energiezuinige kantoorgebouwen

Bestuurlijk opdrachtgever: JN

Trekker: STZ/Mil en STZ/EC

Betrokkenen:

Afd. Economie & Cultuur, Programmamanagement en Stichting Parkmanagement
 Waarderpolder/Energiecoach, Projectontwikkelaars, bedrijfsmakelaars en kantooreigenaren.

Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal

Doelstelling:

- Een kwaliteitslag realiseren in 3 tot 4 nieuwe en/of bestaande en vaak leegstaande kantoorgebouwen qua energie en duurzaamheid.
- Leegstaande panden weer aantrekkelijk maken voor nieuwe huurders of voor andere functies (broedplaatsen, studentenhuisvesting) geschikt maken..

Uitvoering 2012:

- Voor 2012 twee bestaande en twee nieuwe kantoren energiezuiniger maken voor de huidige gebruikers, zowel binnen als buiten de Waarderpolder.
- Deze pilots gebruiken om positieve publiciteit te genereren en daarmee de kantorenmarkt een positieve impuls geven door betere verhuurbaarheid en imago.
- Aan de hand van (reeds uitgevoerde) onderzoeken van afstudeerders en kennis binnen de gemeente (afd. Economie, Onderzoek & Statistiek, de economiemonitor) nagaan hoeveel en welke kantoorgebouwen leeg staan en welke geschikt zijn voor deze pilot. Eventuele vervolgstudies kunnen door studenten van InHolland worden gedaan.
- Bij deze kantoren aan de hand van beschikbare informatie (factsheets) van o.a. Agentschap NL en het MKB Energiecentrum nagaan waar de energiewinst ligt en wat de besparingsmogelijkheden zijn.
- Met behulp van beschikbare data de investeringskosten en -baten van energiebesparingen uitrekenen.
- Uitrekenen van terugverdientijden van besparingsmaatregelen .
- De duurzaamheidsscan zoals beschreven in project 3.3. Duurzame uitgifte bedrijfskavels inzetten om een compleet beeld te krijgen van **alle** verduurzamingsmogelijkheden bij bestaande en nieuwe kantoren.
- Vanwege allerlei ontwikkelingen op de kantorenmarkt binnen de Metropoolregio Amsterdam zal dit project pas starten in het 1ste kwartaal 2012 .

Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal

Project 5.4: Collectieve opwekking van duurzame energie (o.a. in de Waarderpolder)

Bestuurlijk opdrachtgever: RvD

Trekker: Joulz en STZ/Mil

(mogelijke) Betrokkenen: bedrijven in de Waarderpolder, Hoogheemraadschap Rijnland

Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal

Doelstelling:

Onderzoeken wat de haalbaarheid is van duurzame energie opwekking in de Waarderpolder. Dit in navolging van een verkennend onderzoek dat in 2010 is verricht.

Uitvoering 2012:

- Uitwerken van de businesscase voor het slim en duurzaam koelen van een datahotel in de Waarderpolder. Is wel afhankelijk van deelname bedrijf aan de zogenaamde NRG-battle
- De mogelijkheden van geothermie in Haarlem onderzoeken.
- Uitwerken van andere duurzame energieopties (zon, wind en wko) voor bedrijven.
- Onderzoeken welke ondernemers interesse hebben in warmte en koude-opslag in Waarderpolder met gebiedsaanpak (zie proj. 2.1 Lokale Duurzame Energiedienst)
- Plannen maken voor de optimale, ruimtelijke benutting van groene energie in gebiedsaanpak Waarderpolder en directe omgeving (ook lange termijn, waarbij warmte- en koudeopslag (WKO) een belangrijke sturing vraagt)
- Het vaststellen van een Masterplan Bodemenergie Waarderpolder om de realisatie van warmte- en koudebronnen in goede banen te leiden.
- Samen met de exploitant bekijken wat er mogelijk is om de huidige windmolens in de Waarderpolder op te schalen.
- De mogelijkheden onderzoeken naar energie uitwisseling op de zogenaamde "023-locatie", tussen zwembad, ziekenhuis, Hotel Haarlem en scholen plus nieuwe ontwikkelingen aldaar)
- Samen met het bedrijfsleven kansen voor duurzame energie opwekking in beeld brengen en de meerinvestering die dat met zich meebrengt
- Zoeken van draagvlak en optimale organisatie (zie project 2.1 Lokale Duurzame Energiedienst).

Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Zie ook:

Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal; Project 2.1 Haalbaarheidstudie LED en 6.3 Ondergrondse bestemming bedrijventerrein Waarderpolder

Project 5.5: Onderzoek naar mogelijkheden afkoppelen hemelwater Waarderpolder

Bestuurlijk opdrachtgever: RvD

Trekker: WZ/BOGV en STZ/Mil

Betrokkenen:

Afd. Economie & Cultuur, Programmamanagement en Stichting Parkmanagement
Waarderpolder/Energiecoach, Projectontwikkelaars, bedrijfsmakelaars en bedrijfseigenaren.

Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal

Doelstelling:

- Het tegengaan van wateroverlast vanwege hevige regenval die klimaatverandering met zich mee brengt.
- Het onderzoeken welke klimaatadaptatie mogelijkheden er zijn om hemelwater zodanig af te voeren dat er geen schade ontstaat aan bedrijven of omgeving.

Uitvoering 2012:

Stappen voor 2012, inclusief vaststelling budget.

Afdeling OVG:

- Onderzoek noodzaak ontwatering en afkoppeling;
- Onderzoek en ontwerp afkoppelsysteem en vastleggen in het VGRP;
- Onderzoek en afstemmen met afdeling Milieu of het regenwater met of zonder zuivering op het oppervlaktewater geloosd kan worden;

Afdeling Milieu:

- Onderzoek / interviews met directies bedrijven in Waarderpolder of zij een inspanning willen leveren

om hun regenwater van de daken (en particulier straat) af te koppelen.

- Communicatieplan (duurzaam watersysteem, klimaatadaptie, milieuwinst)
- Zoeken naar financieringsconstructies om plannen te kunnen realiseren. Eventueel zoeken naar subsidies (provincie, rijk, EU) om het onderzoek te kunnen uitvoeren en/of uitbreiden.

Toekomstige ontwikkeling (2013/2014)

- Opstellen van programma's voor daadwerkelijk afkoppelen.

Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1 of budget Riolering

Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal

6 Groene Economie

Project 6.1: Pilot duurzame uitgifte bedrijfskavels Waarderpolder
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: STZ/VG en STZ/EC en STZ/Mil
Betrokkenen: Stadszaken Afd. Vastgoed en Afd. Economie & Cultuur, Stichting Parkmanagement Waarderpolder, Energiecoach, Themateam Duurzame Bedrijven.
Categorie: project in het kader van vastgesteld beleid Haarlem Klimaatneutraal
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none">
• De laatste kavels van de Waarderpolder duurzaam, energiezuinig (klimaatneutraal) ontwikkelen,
• Bij de ontwikkeling van de Noordkop de uitgangspunten “Cradle to Cradle” benutten.
• Een speelveld creëren waarbinnen bedrijven door de gemeente worden begeleid naar een uitvoerbaar en duurzaam plan voor hun nieuwe bedrijven.
• Beleid ontwikkelen voor het duurzaam uitgeven van bedrijfskavels door gebruikmaking van een duurzaamheidsplan voor bedrijven.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none">
• Het uitvoeren van het beleid conform de nota over duurzame uitgifte van bedrijfskavels
• Het opstellen van een lijst met duurzame maatregelen en de daarbij behorende kosten in samenspraak met een aantal koploperbedrijven.
• Er wordt een plan van aanpak gemaakt voor de verkoop van bedrijfskavels in o.a. de Noordkop Waarderpolder.
• Het gebruik maken van een milieubeoordelingssysteem voor vestiging van duurzame bedrijven.
• Gemeente verleent ondersteuning bij de ontwikkeling van duurzame bedrijfsplannen (o.a. door de Energiecoach en het Ondernemersloket).
• Kennis en ervaringen uit het landelijke themateam Duurzame bedrijven en andere steden (Venlo en Heerhugowaard) worden benut om dit project tot een succes te maken.
• Ondernemers worden “vanaf de tekentafel” tot de realisatie van hun bedrijf geïnformeerd over de meest duurzame maatregelen voor hun bedrijf om zo tot een maximaal haalbare, duurzame bedrijfsstart te komen.
Dekking en relatie met de begroting: Programmanummer: 9.1
Zie ook: Plan van aanpak Haarlem Klimaatneutraal

Project 6.2: Grondbank Haarlem
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Haarlems Beleid
Doelstelling: Hergebruik van overtollige partijen grond draagt bij aan de duurzaamheidsambities van de gemeente Haarlem en beoogt een zo duurzaam mogelijk beheer van de Haarlemse bodem te koppelen aan een doelmatig en laagdrempelig duurzaam grondverzet voor werken, bouw- en woonrijp maken. Gestart wordt met een tijdelijke gemeentelijke grondbank, met evaluatie kostenbesparing over 2 jaar, als pilot voor een definitieve, regionale grondbank.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none">
• De oprichting van een gemeentelijk gronddepot per 2011 heeft vertraging opgelopen en wordt begin 2012 verwacht. Het centraal laten coördineren van alle grondstromen waarmee de gemeente Haarlem over een eigen (tijdelijke) gemeentelijke grondbank beschikt. De ligging van de Tijdelijke Opslag Plaats (TOP) op het industrieterrein “de Liede” in de gemeente Vijfhuizen brengt met zich mee dat het toezicht en controle in principe worden uitgevoerd door externen. De gemeente maakt gebruik van een locatie die in eigendom is van NV Afvalzorg, welke ook vergunninghouder is. De Provincie Noord-Holland is, voor wat betreft de Wm-vergunning, bevoegd gezag. De grondbank van de gemeente Haarlem zal moeten voldoen aan de regels die zijn gesteld in deze vergunning.
• De gemeente richt zich op de regie grondstromen vanwege de wettelijke taak t.a.v. registratie en toetsing (en vastlegging nieuwe kwaliteiten) en de centrale rol in het gegevenbeheer van de bodemkwaliteit voor informatieverstrekking en het nemen van besluiten en beschikkingen, etc
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1

Project 6.3: Ondergrondse bestemming bedrijventerrein Waarderpolder
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD, EC en JN
Trekker: STZ/RB en STZ/Mil
Categorie: Haarlems beleid
Doelstelling: Koude-Warmte-opslag beter ruimtelijk afstemmen en in het kader van de Wet Ruimtelijke Ordening bestemmen teneinde de te bereiken rendementen te maximaliseren . Optimaal gebruik van de ondergrond en de daarin aanwezige bodemenergie draagt bij aan de duurzaamheidsambities van de gemeente Haarlem.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Vaststellen masterplan Bodemenergie Waarderpolder. Als basis voor een bestemmingsplan is door een extern bureau een grootschalig masterplan bodemenergie Waarderpolder ontwikkeld. De ervaring die in dit project wordt opgedaan, wordt gedeeld in een landelijk consortium voor duurzame ondergrondse ontwikkelingen. Het project vormt de basis voor verdergaande duurzame bestemming van de ondergrond in de gehele gemeente. • Onderzoek naar noodzaak van vaststellen van een ondergronds bestemmingsplan voor het bedrijventerrein Waarderpolder. Een ondergrondse bestemming is landelijk de enige juridische grondslag om een optimale invulling te geven aan het toepassen van grootschalige bodemenergiesystemen. De Provincie Noord-Holland is, voor wat betreft de verlening van vergunningen voor open Warmte Koude Opslag systemen, bevoegd gezag vanuit de Waterwet. Momenteel heerst nog de strategie, wie het eerst komt wie het eerst maakt. Het vastleggen van de ondergrondse bestemming zou deze wildwest taferelen kunnen voorkomen en de optimale invulling van het potentieel aan bodemenergie kunnen borgen.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 9.1

Project 6.4: Verduurzaming inzameling en verwerking huishoudelijk afval
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: WZ/BOGV
Categorie: Wettelijke taak, gemeentelijk beleid
Doelstelling: Verduurzaming van de inzameling en verwerking van huishoudelijk fijn en grof afval. Gescheiden inzameling zowel voor fijn als voor grof afval tenminste gelijk aan landelijk gemiddelde
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Vaststelling duurzaam Afvalstoffenplan 2011-2015 “Van afval naar grondstof” als beleidsbasis (zowel visie, kaders, strategie als aanpak) • Implementatie van het duurzame beleid aan de hand van afvalstoffenplan • Selectieve verdere uitrol van ondergrondse containers voor restafval en TPGK (Textiel, Papier, Glas en Kunststof) in binnenstad. Alleen dáár waar dit voldoende rendement oplevert • Verder invoeren kunststofinzameling, extra opslagcapaciteit te scheiden fracties • Intensivering voorlichting afvalscheiding, m.n. kunststofscheiding maar ook de andere herbruikbare fracties.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.5

Project 6.5 Verduurzaming stadsreiniging
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: WZ/BOGV
Categorie: Wettelijke taak, gemeentelijk beleid
Doelstelling: Betere en duurzamere stadsreiniging en onkruidbestrijding
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Implementatie beeldgestuurd reinigen stadsbreed • Opstellen en vaststellen van plan van aanpak voor niet-chemische onkruidbestrijding inclusief financiële consequenties, op basis van ervaringen in andere steden.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.5

B: Haarlem een toekomstbestendige ruimtelijke ordening, leefkwaliteit en gezondheid.

7. Ruimtelijke Kwaliteit

Project 7.1 Verduurzamen van ontwikkelingsprojecten
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ/RB en STZ/Mil
Categorie: deels wettelijke project, deels Haarlems beleid dat wordt voortgezet
Doelstelling: Het bevorderen van leefbaarheid en duurzaamheid bij ontwikkelingsprojecten
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none">
• Bij 10 ontwikkelingsprojecten wordt de Checklist Duurzame Stedenbouw gehanteerd en wordt een (concept) milieuprogramma opgesteld. Hierin staan alle aandachtspunten op het gebied van leefbaarheid en duurzaamheid verwoord in samenhang met mogelijke oplossingen
• Bij ieder ontwikkelingsproject zal worden nagegaan of de MILO-aanpak moet worden toegepast.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 5.3 en 9.1
Zie ook: 'Richtlijnen fysieke projecten' (zie o.a. SO/PM/2005/1069).

Project 7.2 Uitwerking Structuurplan Haarlem 2020
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ / RB en STZ/Mil
Categorie: Haarlems beleid dat wordt afgerond
Doelstelling: Het vastleggen van duurzaamheidsambities in gebiedsvisies.
Uitvoering 2012: Voor gebieden met een hoge dynamiek worden circa 5 gebiedsvisies gemaakt inclusief duurzaamheidsparagraaf
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 5.3 en 9.1
Zie ook: <ul style="list-style-type: none">
• proj 4.1 Uitvoering nota Praktijkrichtlijn Duurzame Stedenbouw (checklist bij ruimtelijke ontwikkelingen)
• proj 7.1 Verduurzamen ontwikkelingsprojecten

Project 7.3 Nota Ruimtelijke Kwaliteit
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ / RB
Categorie: deels wettelijke taak, deels Haarlems beleid
Doelstelling: Het hebben van vernieuwde ruimtelijke toetsingscriteria voor gebouwen en openbare ruimte.
Uitvoering 2012: De Nota Ruimtelijke Kwaliteit wordt vastgesteld en in uitvoering genomen.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 5.3

Project 7.4 Structuurvisie openbare ruimte
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ/RB
Categorie: deels wettelijke taak, deels Haarlems beleid
Doelstelling: <p>Te komen tot een integrale visie op de openbare ruimte, van gebruik tot inrichting. Concept af in 3e kwartaal 2012</p>
Uitvoering 2012: <p>Inventarisatie van bestaand beleid voor openbare ruimte, participatie, ontwikkelingen en visies samenvoegen, één ontwikkelrichting bepalen, structuurvisie schrijven, inspraak, structuurvisie afmaken.</p>
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer 5.3
Zie ook: <ul style="list-style-type: none">
• Plan van aanpak Gebiedsvisies
• Nota Ruimtelijke Kwaliteit (proj 7.3)

Project 7.5: Actualiseren en uitvoeren gemeentelijk waterbeleid
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: WZ / BOGV
Categorie: Wettelijke taak en Haarlems beleid
Doelstelling: Verbetering van de waterkwaliteit en het afwaterend en waterbergend vermogen van het Haarlemse oppervlaktewatersysteem.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Actualisatie Integraal Waterplan Haarlem (Opstellen en vaststellen) • Ecologisch beleidsplan: onderdeel natuurvriendelijke oevers • Onderzoek afkoppelen Binnenstad Haarlem • Ontwerp afkoppelen daken en wegen Waarderpolder • Uitvoering afkoppelen Geneesherenbuurt • Onderzoek afkoppelen Meerwijk en Molenwijk • Vaststellen en uitvoeren van het Uitvoeringsprogramma Water voor Schalkwijk • Opstellen en vaststellen Verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP) 2012-2016 • Vaststellen Verordening Woonschepen en Verordening Haarlemse Wateren • Monitoren afkoppelpilot Meerwijk Oost • Afkoppelen van 15 ha verharding (Europawijk Zuid, Oosterduin, Boerhaavewijk, Meerwijk Midden) • Voorbereiden en uitvoeren centrale watergang Waarderpolder • Start haalbaarheidsstudie waterberging in Waarderplas, Waarderpolder • Continueren beleid gemeentelijke Voorziening Waterberging en Bergingsrekening Courant • Doorgaan met oplossen van een aantal knelpunten watersysteem (trekker Rijnland) • Uitvoeren van 2 (van de nog in totaal aan te leggen 5) bergbezinkbassins • Continueren rioolverruiming en -vernieuwingen
Dekking en relatie met de begroting: <ul style="list-style-type: none"> • Investeringsplan 2010 - 2015, posten 63.02 t/m 63.19 en post 64.04 • Begroting 2012 - 2016, Programma 9 (Kwaliteit Fysieke Leefomgeving)
Zie ook: GRP 2007-2011, Integraal Waterplan Haarlem, OGV-Meerjarenprogramma 2010-2013

8. Leefomgevingskwaliteit en gezondheid

Basismilieukwaliteit en bedrijven

Project 8.1: Basismilieukwaliteit en bedrijven: uitvoeren gemeentelijke milieutaak als integraal onderdeel van de Wabo
Bestuurlijk opdrachtgever: BS
Trekker: VVH /OMG en HBO
Categorie: Wettelijke taak
Doelstelling: Afwikkeling van aanvragen, toezicht en handhaving van milieuaspecten in omgevingsvergunning.
Uitvoering 2012: De uit te voeren taken op het gebied van milieu in het kader van de Wabo worden verantwoord via de jaarlijkse begrotingscyclus en het Integrale Handhavingsbeleid. Jaarlijks nader vast te stellen aanvullende activiteiten op door de Raad vast te stellen thema's, bijvoorbeeld Haarlem Klimaat Neutraal, geluidszone Waarderpolder etc. zullen in de Duurzaamheidsmonitor worden toegelicht.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 2.3
Zie ook: Programmabegroting 2012-2016; Integraal Handhavingsbeleid.

Toelichting:

Bij de hoofdafdeling VVH is gekozen om de door hen uit te voeren taken op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) te verantwoorden via twee wegen: de jaarlijkse begrotingscyclus en het Integrale HandhavingsBeleid.

- De begrotingscyclus betekent daarbij dat de cijfers, aantallen, hoeveelheden, beoogde doelstellingen en geplande activiteiten in de jaarlijkse producten terugkomen en worden verantwoord, zoals daar zijn, de begroting, de jaarrekening, de BERAP en de kadernota.
- Het Integrale HandhavingsBeleid is daarbij door de raad vastgesteld om de beschikbare handhavingcapaciteit in te zetten op de afgesproken activiteiten ten einde de gewenste resultaten/doelen in de stad te behalen.

Onder de Wabo-taken worden dus ook de milieutaken begrepen die worden uitgevoerd met betrekking tot bedrijven die onder de werkingssfeer van de Wet milieubeheer vallen. Taken dus die onder meer de vergunningverlening, het behandelen van meldingen en de handhaving daarop inhouden. Deze taken zijn uiteraard wel van belang voor het bereiken, behouden en verbeteren van de basiskwaliteit van de leefomgeving en duurzaamheid. Echter voor de specifieke verantwoording op deze reguliere taken wordt hier kortheidshalve verwezen naar de eerdergenoemde (jaarlijkse) producten.

Milieukwaliteit bij ontwikkelingen

Project 8.2 Begeleiden MER-procedures
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak die per procedure wordt afgerond
Doelstelling: Het in beeld brengen van milieuaspecten bij grote ruimtelijke ontwikkelingen
Uitvoering 2012: Afronden van de planvrije MER-beoordeling Schalkstad en begeleiding van de hieraan gekoppelde milieu-onderzoeken .
Dekking en relatie met de begroting: Project Schalkstad

Project 8.3 Opstellen milieuparagraaf bestemmingsplannen
Bestuurlijk opdrachtgever: EC
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak

Doelstelling: Het vastleggen van milieuableid in bestemmingsplannen
Uitvoering 2012: Voor alle bestemmingsplannen wordt een milieuparagraaf opgesteld. Duurzaamheidsaspecten worden hierin zoveel mogelijk opgenomen
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: proj. 2.4

Bodemkwaliteit

Project 8.4: Opstellen bodembeleid en bodemtaken
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak + gedeeltelijk Haarlems beleid
Doelstelling: Er is sprake van actueel bodembeleid in lijn met m.n.: de Wet bodembescherming, het Besluit bodemkwaliteit en het Besluit kwaliteit bodembeheer (KWALIBO). In het kader van decentralisatie van bodemtaken dient Haarlem binnen de wettelijke kaders haar beleid vast te stellen. De wettelijke taken worden adequaat uitgevoerd.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Een hernieuwd en integraal bodembeleid op basis van de startnotitie Actualisatie beleidskader bodem (B&W 20 september 2011) zal door de Raad worden vastgesteld. Door verandering van landelijke wet- en regelgeving is vertraging opgetreden. Vaststelling zal na verplichte afstemming met buurgemeenten, provincie en waterschap en inspraak (op basis van Awb) plaatsvinden. • De bodemkwaliteitskaart wordt geactualiseerd. Deze actualisatie wordt zo mogelijk in de bodembeleidsnota opgenomen. • Opstellen adviezen en uitvoeren van onderzoeken voor andere gemeentelijke afdelingen. • Uitvoeren van nazorg, saneringen en onderzoeken uit het Bodemprogramma Haarlem 2010-2014. • Beoordelen en goedkeuren door beschikkingen van onderzoek, sanerings- en nazorgplannen en saneringsverslagen.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: startnotitie Actualisatie beleidskader bodem (B&W 20 september 2011). Bodemprogramma Haarlem 2010-2014 (Raad 16 december 2010).

Project 8.5: Afronding baggerwerkzaamheden
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Haarlems beleid.
Doelstelling: Het op peil brengen van de onderhoudstoestand van de Haarlemse watergangen
Uitvoering 2012: Uitvoering van de tweede fase van het baggerwerk Haarlem is in 2011 gestart. Het einde is gepland voor eind 2012. Het gaat grotendeels om watergangen in het buitengebied en daarnaast enkele stadsgrachten. Wanneer de onderhoudstoestand van de watergangen in Haarlem weer op peil is, kan Haarlem het onderhoud overdragen aan het hoogheemraadschap van Rijnland.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Project 8.6: Kwaliteitszorg Bodem: onderhouden en ontwikkelen
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: wettelijke taak
Doelstelling: Onderhoud en doorontwikkeling van het kwaliteitszorgsysteem bodem.

<p>Uitvoering 2012: Het kwaliteitszorgsysteem Bodem wordt verder geoptimaliseerd en geïmplementeerd. Door middel van interne audits en externe visitaties wordt nagegaan of (reeds vastgelegde) procedures worden gevolgd en kunnen worden verbeterd. Hiermee worden risico's onderkend en zo veel als mogelijk afgedekt. Verder worden prestatie-indicatoren (verder) ontwikkeld. Dit om de geleverde kwaliteit te toetsen, te monitoren en indien nodig te verbeteren. Zowel de kwaliteit van de uitvoering van de Bodemtaken, als de efficiëntie worden zo geoptimaliseerd.</p>
<p>Dekking en relatie met de begroting: Subsidie van €30.000 per jaar specifiek voor de kwaliteitszorg. Dit is onderdeel van de begroting.</p>
<p>Zie ook: Managementrapportage Kwaliteitszorg Bodem 2010</p>

Luchtkwaliteit

<p>Project 8.7: Opstellen en uitvoeren nieuw Beleidsplan luchtkwaliteit 2012-2015 en uitvoeren NSL /RSL-Noordvleugel</p>
<p>Bestuurlijk opdrachtgever: RvD</p>
<p>Trekker: STZ/Mil</p>
<p>Categorie: Wettelijke taak + voortgezet beleid</p>
<p>Doelstelling: Blijvend voldoen aan de wettelijke normen voor de luchtkwaliteit.</p>
<p>Uitvoering 2012:</p> <ul style="list-style-type: none"> Opstellen van een nieuw Beleidsplan luchtkwaliteit Haarlem voor 2012-2015 <p>Uitvoeren / begeleiden van maatregelen uit voornoemd plan en uit het Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit Noordvleugel (RSL-NV), onderdeel van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)</p>
<p>Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1</p>
<p>Zie ook: Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit; Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit Noordvleugel</p>

<p>Project 8.8: Rapportage en monitoring luchtkwaliteit 2011</p>
<p>Bestuurlijk opdrachtgever: RvD</p>
<p>Trekker: STZ/Mil</p>
<p>Categorie: Wettelijke taak</p>
<p>Doelstelling: Blijvend voldoen aan de wettelijke normen voor de luchtkwaliteit.</p>
<p>Uitvoering 2012:</p> <ul style="list-style-type: none"> Aanleveren en controleren gegevens Haarlem ten behoeve van het landelijke Monitoringtool van het Rijk. Het Rijk rapporteert in dat tool de luchtkwaliteit over 2011. Inventariseren en rapporteren van de voortgang van de Haarlemse RSL/NSL maatregelen ten behoeve van de jaarlijkse monitoring door het Rijk. Resultaten publiek toegankelijk maken en verwerken in het Haarlemse beleid (zie project 8.7)
<p>Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1</p>
<p>Zie ook: www.nsl-monitoring.nl</p>

<p>Project 8.9: Uitvoeren, begeleiden en toetsen luchtkwaliteitsonderzoek</p>
<p>Bestuurlijk opdrachtgever: RvD</p>
<p>Trekker: STZ/Mil</p>
<p>Categorie: Wettelijke taak</p>
<p>Doelstelling: Blijvend voldoen aan de wettelijke normen voor de luchtkwaliteit.</p>
<p>Uitvoering 2012: Het uitvoeren, begeleiden en toetsen van onderzoek luchtkwaliteit bij diverse vormen van planvorming</p>
<p>Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1</p>

Project 8.10: Bevorderen van het rijden op (groen) gas binnen de gemeentelijke organisatie
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Haarlems Beleid (tevens onderdeel van NSL)
Doelstelling: Blijvend voldoen aan de wettelijke normen voor de luchtkwaliteit
Uitvoering 2012: Voortzetting vervanging gemeentelijk wagenpark door aardgasvoertuigen
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: Project 3.5 Rijden op biobrandstoffen (vloeibaar en gasvormig); project 1.4 Duurzame mobiliteit eigen organisatie

Geluid

Project 8.11: Evaluatie toepassing Stil Asfalt
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak + voortgezet beleid
Doelstelling: Vermindering geluidhinder ten gevolge van wegverkeer ten opzichte van 2006.
Uitvoering 2012: Evaluatie toepassing Stil Asfalt als onderdeel van het in 2013 vast te stellen Actieplan Omgevingslawaaai
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: Actieplan Omgevingslawaaai Haarlem 2009-2013; Nota geluidsarm asfalt (2004)

Project 8.12: Volgen ontwikkelingen Schiphol
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Deels wettelijke taak deels Haarlems beleid dat wordt voortgezet
Doelstelling: Het zodanig beïnvloeden van de ontwikkelingen rond Schiphol, dat daardoor gevaar en hinder ten gevolge van vliegverkeer, voor de Haarlemse burgers zoveel mogelijk wordt beperkt.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Deelname aan de CROS en BRS • Inbreng leveren inzake uitwerking van de Aldersadviezen en het daaraan gekoppelde convenant hinderbeperking
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Project 8.13: Vaststellen geluidbelastingkaart peiljaar 2011
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak
Doelstelling: Publicatie per juli 2012 van nieuwe geluidbelastingkaart 2011 voor lawaai van wegverkeer, spoorwegverkeer, luchtverkeer en industrie in heel Haarlem.
Uitvoering 2012: Begeleiden van het adviesbureau dat in november 2011 de opdracht heeft gekregen om de geluidbelastingkaart op te stellen. Zorgen voor de aanlevering van de benodigde invoergegevens voor de berekeningen van de verschillende lawaaisoorten en de daardoor veroorzaakte hinder. Deze invoergegevens omvatten ondermeer intensiteiten (spoor)wegverkeer; (spoor)wegkenmerken, bebouwing- en adresgegevens, omgevingskenmerken, zones industrielawaai en luchtverkeerslawaaivaststellen door B en W van de geluidkaart en hindertabellen, gevolgd door publicatie en aanlevering aan I en M in juli 2012
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: Geluidbelastingkaart Haarlem 2006, Actieplan Omgevingslawaaai Haarlem 2009-2013

Project 8.14: Uitvoeren van akoestisch onderzoek
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak
Doelstelling: Het realiseren van een acceptabele geluidskwaliteit in relatie tot de woonomgeving
Uitvoering 2012: Uitvoeren van akoestisch onderzoek en advisering inzake bouw- en bestemmingsplannen en de Wabo
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Project 8.15: Uitvoeren van saneringsprojecten op het gebied van weg- en railverkeerslawaai
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak
Doelstelling: Behalen van een acceptabele omgevingskwaliteit voor geluid.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Het afronden van het lopende schermenproject langs de spoorbaan Haarlem-Leiden. Het betreft de afscherming van circa 470 woningen, waarvan er nog 31 resteren • Bij positieve beschikking van deze aanvraag het (opstarten van) de uitvoering van deze maatregelen. • Het uitvoeren van akoestische maatregelen tegen wegverkeerslawaai bij circa 30 woningen
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: o.a. Actieplan Omgevingslawaai Haarlem 2009-2013

Project 8.16: Zonebeheer industrielawaai Waarderpolder
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak
Doelstelling: Het verdelen van de beschikbare geluidruimte in de Waarderpolder over de verschillende bedrijven volgens een transparant toewijzingsmodel op een zodanige wijze dat er geen overlast voor de omgeving ontstaat.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Opstellen geluidreductieplan in overleg met de gemeente, bedrijven, KvK. • Het realiseren van een aangepaste (verruimde) geluidzone rond de Waarderpolder. • Het aanpassen van de bestemmingsplannen rond de Waarderpolder in samenwerking met de afdeling Ruimtelijk Beleid. • Het aanpassen van Wm-vergunningen van bedrijven met een overschot aan geluidruimte in de Waarderpolder, in samenwerking met de afdeling VVH. • Het beheren van de geluidzone industrielawaai rond de Waarderpolder op basis van de verstrekte vergunningen. • Het adviseren op akoestisch gebied bij circa 10 vergunningaanvragen dan wel meldingen. • Adequaate en actuele beheerssystemen geluidreserveringen bedrijven in de Waarderpolder.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1

Beschikbaar stellen milieu-informatie

Project 8.17: Uitvoeren projectopdracht Aarhus: informatie basismilieu kwaliteit aan burgers
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: STZ/Mil
Categorie: Wettelijke taak + voortgezet beleid
Doelstelling: Alle gemeentelijke milieu-informatie is zoveel mogelijk via internet beschikbaar voor de burger
Uitvoering 2012:

Verdere digitalisering van zoveel mogelijk milieuinformatie, in lijn met de binnen de gemeente vast te stellen prioritering.
Dekking en relatie met de begroting: programmanummer: 9.1
Zie ook: MIL/2005/2301, Projectopdracht implementatie Verdrag van Aarhus.

Gezondheid

Project 8.18: Uitvoeren van de reguliere medisch milieukundige zorg uit de Wet Publieke Gezondheid (WPG)
Bestuurlijk opdrachtgever: JvdH
Trekker: GGD Kennemerland
Categorie: Wettelijke taak die wordt voortgezet
Doelstelling: <ul style="list-style-type: none"> • WPG: de gemeenteraad draagt zorg voor het bevorderen van medisch milieukundige zorg • Uitvoering van de genoemde onderdelen uit de WPG en bewaken kwaliteit hiervan.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Voortzetting huidige uitvoering. Regulier blijft de advisering over actieplannen luchtkwaliteit en geluid, Schiphol, bodemverontreiniging, etc. • Nadere invulling geven in samenwerking GGD en Gemeente Haarlem aan bewaken van gezondheidsaspecten in bestuurlijke beslissingen en signaleren ongewenste situaties volgens Wet Publieke Gezondheid . De GGD wil graag betrokken worden bij bestuurlijke beslissingen met invloed op gezondheid. Het halfjaarlijks overleg met afdeling milieu zal als instrument gebruikt worden om op de hoogte te blijven van de relevante ontwikkelingen en acties af te stemmen.
Dekking en relatie met de begroting: Begroting GGD Kennemerland
Zie ook: de andere GGD taken

Project 8.19: Landelijk bewustwordingsproject 'Binnenmilieu op basisscholen 2009-2013'.
Bestuurlijk opdrachtgever: JN
Trekker: GGD Kennemerland
Categorie: extra taak
Doelstelling: <p>De ministeries van IenM en OCW geven de GGD'en in Nederland opdracht om in een periode van vier jaar alle basisscholen, zowel basis als speciaal onderwijs, met natuurlijke ventilatie te bezoeken, voor zover nog niet bezocht in voorgaande projecten. Dit in het kader van het bewustwordingsproject binnenmilieu op basisscholen 2009-2013.</p>
Uitvoering 2012: <p>De GGD bezocht in het stookseizoen 2009-2010 19 scholen in de regio Kennemerland. Hieronder ook scholen in Haarlem. In het stookseizoen 2011-2012 wordt dit voortgezet met circa 25 scholen.</p>
Dekking en relatie met de begroting: Begroting GGD Kennemerland (IenM en OCW)

Project 8.20: Uitvoeren gezondheids-effectscreening of gezondheidsscan bij zoneontwikkelingen
Bestuurlijk opdrachtgever: RvD
Trekker: GGD Kennemerland
Categorie: Haarlems beleid dat wordt voortgezet
Doelstelling: <p>Uitvoeren gezondheids-effectscreening of gezondheidsscan bij alle grote zoneontwikkelingen</p>
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Uitbreiding advisering conform aanpak MILO Schipholweg. • Afspraken maken met STZ/RB en STZ/Mil om te komen tot uitvoering van Raadsbesluit om bij zoneontwikkelingen milieu- en gezondheidsaspecten in beeld te brengen. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan <i>gezond bouwen</i>.
Dekking en relatie met de begroting: Begroting GGD Kennemerland

Project 8.21: Advisering gemeenten bij de beheersing van biologische agentia
Bestuurlijk opdrachtgever: JvdH
Trekker: GGD Kennemerland
Categorie: Wettelijke taak
Doelstelling 2012: Advisering gemeenten bij de beheersing van biologische agentia.
Uitvoering 2012: <ul style="list-style-type: none"> • Advisering bij het opstellen en uitvoeren van een gemeentelijk plan van aanpak voor de beheersing van de eikenprocessierups en de Ambrosiaplant. Geadviseerd wordt aan groenbeheer om in dit plan de volgende onderdelen op te nemen: <ul style="list-style-type: none"> ▫ risico-inventarisatie ▫ monitoring en registratie ▫ beheersmaatregelen   • Er dienen afspraken te worden gemaakt over de voorlichting van het publiek met betrekking tot gezondheidsrisico's. Geadviseerd wordt om een gemeentelijk meldpunt in te laten stellen voor vragen/meldingen van het publiek. • De mogelijkheden van regionale samenwerking tussen diverse betrokken partijen zullen nader worden onderzocht. • Ook wordt indien noodzakelijk ter preventie van Q-koorts advies gegeven aan instellingen met een publieke functie, die geiten en/of schapen houden.
Dekking en relatie met de begroting: Begroting GGD Kennemerland

Project 8.22 : Informeren burgers over verstandig gebruik van sfeerverwarming
Bestuurlijk opdrachtgever: JvdH
Trekker: GGD Kennemerland
Categorie: Wettelijke taak
Doelstelling: Verminderen gezondheidsschade en hinder als gevolg van sfeerverwarming (open haarden, houtkachels, allesbranders, vuurkorven) bij gebruikers en omwonenden, door informatie over een verstandig gebruik.
Uitvoering 2012: <p>In samenwerking met gemeente opstellen en uitdragen van informatie over verstandig gebruik via:</p> <ul style="list-style-type: none"> • verspreiding van persberichten naar lokale media (website, mededelingenbladen, wijkkranten e.d.); • verstrekken van voorlichtingsmateriaal aan burgers via publieksbalies.
Dekking en relatie met de begroting: Begroting GGD